ALTERNANȚE

revistă de cultură

anul IX, nr. 1 (30) ianuarie, 2021 – ISSN 2197-6236

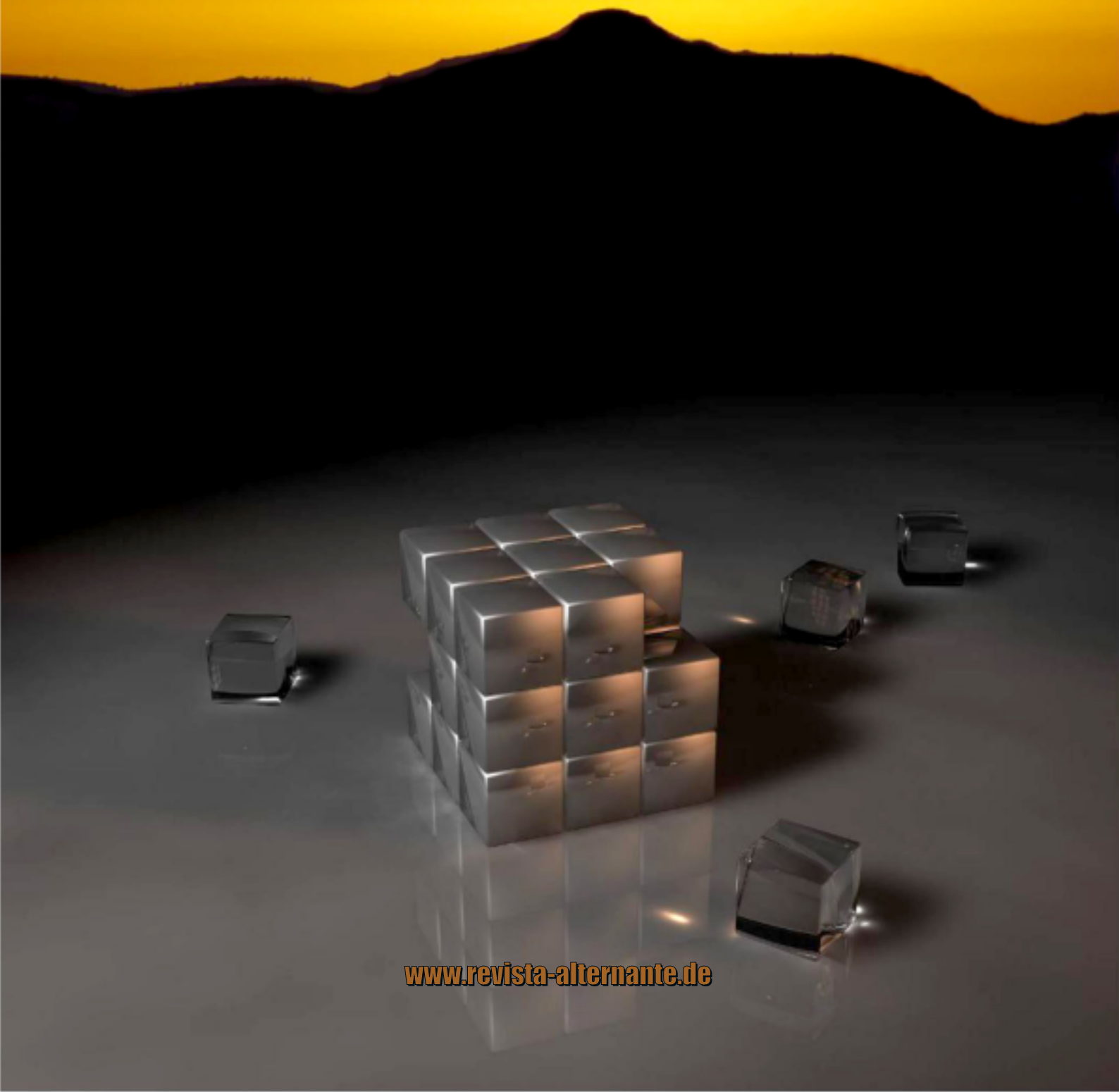

www.revista-alternante.de

ALTERNANȚE
revistă de cultură

Despre miracolul naşterii

Când mi-am propus să scriu despre miracolul naşterii, mi-am zis că trebuie să existe şi un miracol al scrierii, care este tot o naştere. Aşa că, oricât am gândit-o, a trebuit să aştept să se nască, aşa cum o femeie ştie când îi vine vremea, dar nu poate naşte când vrea. Nu altfel s-a întâmplat cu Naşterea Mântuitorului, aşteptat de foarte multă vreme de poporul lui Israel, dar sosit abia atunci când miracolul s-a putut produce. Nu altfel se va întâmpla cu salvarea naţiunii noastre, oricât am dori-o noi, ea va veni cu siguranţă, dar la momentul potrivit. De când m-am despărţit de filosofi şi de sistemele lor (şi m-am despărţit în momentul când am realizat că şi gândirea e un miracol), am început să cred că exist printr-un miracol, că însăşi existenţa lumii e miracol şi că întreaga ei evoluţie este bazată pe miracolele care s-au produs în mintea unor genii. Nu este cazul să dau exemple de inventatori sau gânditori prin care lumea a făcut paşi importanţi înainte. Se cunosc prea bine. Însă ideea care s-a născut în mintea lor e un miracol. Nu a contribuit la naşterea ei nici un sistem filosofic, ci doar miracolul. Iar dacă întreaga existenţă a lumii o consider un miracol, de bună seamă că şi naşterea ei, şi Naşterea Mântuitorului ei le consideră tot miracole. Nouă, care suntem oameni ai faptei, obişnuiţi a face şi a drege, fără a ne da seama uneori dacă ceea ce facem e bine pentru moment sau pentru totdeauna, dacă e bine doar pentru noi sau şi pentru ceilalţi, ne vine greu să credem în miracole. Şi dacă nu credem în ele, ele nici nu există pentru noi. Iar dacă există, ni se par un lucru firesc, chiar dacă inexplicabil. Şi atunci, cum să ne mai bucurăm de naşterea unui copil, să zicem, când îi cunoaştem şi sexul, şi data sosirii pe lume, şi în curând, probabil, şi înfăţişarea? Cum să ne bucurăm de Naşterea Fiului lui Dumnezeu dacă nu o înţelegem, dacă nu credem că este un miracol? Cum să ne aşezăm la masa de scris, la computer, înşirând cuvinte după cuvinte fără să înţelegem Cuvântul, fără să credem în Cuvânt, în miracolul naşterii sale? Şi cum să ne bucurăm de existenţa sa? Vă doresc să aveţi parte de un an mai bun, de sănătate, bucurii adevărate şi cât mai multe miracole!

Nicolae Silade

ALTERNANȚE

revistă de cultură

Redacţia :

Andrei Zanca

Eugen D. Popin

Vasile Gogea

Miron Kiropol

Concepţie grafică:
Şerban Popin
Zoltan Munteanu-Racz

Corector:
Mihaela Kloos-Ilea

Webdesign şi Desktop-Publishing:
Maximilian Dengg

Administrator site:
Eugen D. Popin

Adresa redacţiei:
Roßalmweg 5
82467 Garmisch-Partenkirchen
GERMANIA
Telefon: 00498821-9664511

Internetsite:

www. revista-alternante.de
email: info@revista-alternante.de

Impressum :

"ALTERNANŢE"
(deutsch: ALTERNANZEN)
Literatur und Kultur Zeitschrift
ISSN - 2197-6236

Herausgeber
und verantwortlicher Redakteur:
Eugen D. Popin

Redakteure:
Andrei Zanca
Vasile Gogea
Miron Kiropol

GrafiK:
Şerban Popin
Zoltan Munteanu-Racz
Korrektor: Mihaela Kloos-Ilea

Webdesign u. Desktop-Publishing:
Maximilian Dengg

Redaktion:
Roßalmweg 5
82467 Garmisch-Partenkirchen
Telefon: 08821-9664511

Internetseite:
www. revista-alternante.de
e-mail: info@revista-alternante.de
Internetseite verwalten:
Eugen D. Popin

Zeitschrift ist kostenlos

SUMAR

Editorial: Nicolae Silade - Despre miracolul nașterii.....1

C. Ifrim, Y. Miake, D. Varvara - Renshi - *poeme*.....5 - 6
traduceri : C.Ifrim, Y. Miake

Andrei Zanca - Joc final - *poeme*.....7-12

Irina Petraș - Întârziere necunoscută - *proză*.....13-15

Mircea Petean – Doamne, Dumnezeul meu,... - *poem*.....15

Iulian Boldea – Ion Horea - Memorie și....- *eseu*.....16 - 19

Virgil Diaconu - PLANdemia - *poem*.....20 -22

Mihaela Băbușanu - Strămutare - *poem*.....22

Mirela Roznoveanu - O Epopee a Vlahilor *eseu*.....23-25

Banu Rădulescu - Autoportret - *poeme*.....26-27

Andrei Zanca - Reverberații de sacralitate - *proză*.....28-31

Radu Ciobanu - Călătorul extrem - *proză*.....32-34

Maria Postu - ușa spre raiul pierdut - *poeme*.....35-36

Eugen Dorcescu - Poezia lui P.V. Tomoiaga...- *eseu*.....37-38

Aurelian Sârbu - Joc plăpând - *poeme*.....39 - 40

Niculina Oprea - Interviu cu Andrei Zanca - 41-51

Geo Galetaru - Noi vorbim... - *poeme*.....52-53

Miron Scorobete - Vechimea Mioriței - *eseu*.....54-55

Radu Șerban - O româncă în Japonia: - *eseu*.....56-59

Ionuț Caragea - Jandarmul care mă iubește... - *poeme*.....60

Liliana Danciu - Despre feminism - *eseu*.....61-66

Eugen D. Popin - Decriptare - *poeme*.....67-68

George Căbaș - Proces de conștiință - *eseu*.....69-72

Herberto Helder - Prefață - *poeme*.....73-78
traduceri: Dinu Flămând

Eugen Matzota - A treia cheie - *proză*.....79 - 82

Adriana Weimer - Stați acasă - *poem*.....82

Marian Victor Buciu - Exemplarul Iov - *eseu*.....83-89

Ion Pillat - Potir amar - *poeme*.....89

SUMAR

Dan Dănilă - Utopia - *poeme*.....90 - 91

Iosif Brodski - Versuri cu epigraf - *poeme*.....92
traducere: Leo Butnaru

Radu Gyr - Jesus in der Zelle - *poem*.....93
traducere: Maximilian Dengg

Werner Göbl - Der Jahreskalender - *proze*.....94 - 97

ÎN NUMĂRUL URMĂTOR

Materiale care sunt în redacție, sau care ne vor parveni după apariția acestui număr al revistei. Unele materiale, anunțate pentru un număr viitor, trebuiesc uneori amânate, nu însă din rațiuni care ar avea vreo legătură cu autorul. *Iar unele materiale vor fi publicate doar în ediția online a revistei.*

TEMATICI PROPUSE

Literatura diasporei românești în spațiul cultural european.
Poezia, un gen literar ”seulement pour les connaisseurs”?

© revista ALTERNANȚE. All rights reserved. Copierea sau reproducerea conținutului revistei, pe orice suport tehnic, sunt interzise, fără acordul scris al redacției revistei. Responsabilitatea asupra conținutului materialelor publicate în revistă, revine exclusiv autorilor acestora. Textele redau grafia originală a autorilor.

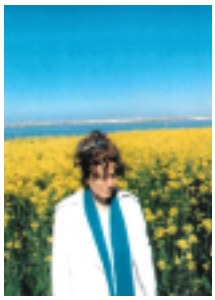

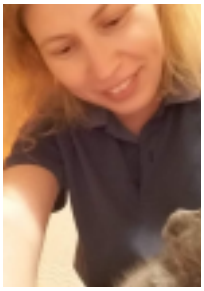

CLELIA IFRIM - YUSUKE MIYAKE - DANIELA VARVARA

Renshi

Camera rândunelelor albastre

1.(poem)

Am să numesc pereții
cu numele părinților mei.
Am să merg la fiecare, să vorbesc cu ei.
Am să le spun de ce am nevoie
și ei îmi vor da.

Am să numesc alt perete cu numele meu.
Am să-i spun să mă lase să plec
și el mă va lăsa.
Numai păsările pot plînge așa
cum plîng pereții.

(Clelia Ifrim)

2.(poem)

Un fragment de planetă fărâmată
Zboară în spațiu fără sunet

Se întoarce în trecut

Când turbulența lăsată de pietre
Îmi scutură genele

Nu mai emite lumină și devine mai plată
Evită urmărirea gândurilor mele

(Yusuke Miyake)

(Traducere în românește: Clelia Ifrim)

3.(poem)

Acolo-ncolțește-ntunericul
acolo niciun cântec nu mai înseamnă ceva
cuibul unei berze negre, al cormoranului, al
corbului, al graurului mut acolo cresc
de acolo se naște și se revarsă umbra omului
fără somn și fără amintiri

lebăda neagră dansează, dansează, cufundată
cum e într-un vis fără aripi

Ah! cel mai complex lucru din lume este însuși
nimicul.

(Daniela Varvara)

4.(poem)

O lumină albastră, ca un copil nobil,
o lumină albastră, ca un copil sărac
s-au întîlnit la porțile orașului.
Și-au dat bineț, una alteia, și-au intrat în oraș.
Unii oameni și-au ales copilul nobil,
alții, copilul sărac.
Așa au trăit o vreme, despărțiți printre oameni.
Cînd copilul sărac s-a urcat la cer,
ca o lumină albastră,
copilul nobil s-a dus după el.
La porțile cerului s-au întîlnit din nou,
și-au dat bineț una alteia,
și-au intrat împreună,
ca o singură lumină albastră.

(Clelia Ifrim)

5.(Haiku)

Retragere,
Dar există frunze tinere
în spatele ochilor mei

(Yusuke Miyake)

(Traducere în românește: Clelia Ifrim)

6.(Haiku)

Copaci fără flori:
niciodată mai tristă
de când nu mai ești

(Daniela Varvara)

7.(Tanka)

Pe țărmul mării
zorii mi-aduc cîntecul
păsărelelor -
frunzele de palmier
se joacă-n vîntul ușor.

(Clelia Ifrim)

8.(Haiku)

meditând,
până când am carbonizat partea din spate
a macroului

(Yusuke Miyake)

(Traducere în românește: Clelia Ifrim)

9.(Haiku)

sezon de bronzat-
roșu-aprins chiar și vesta
salvamarilor

(Daniela Varvara)

10.(Tanka)

Pe ziduri de bloc,
umbre albe de păsări
pîlpîie ușor -

urmînd modelul de zbor
flama lor arde vechi hărți.

(Clelia Ifrim)

11.(Haiku)

Iarba argintie se cutremură
Și ascunde cercetașii

(Yusuke Miyake)

12.(Haiku)

Sub restricție-
retrasă în cuibare
toată iubirea

(Daniela Varvara)

ANDREI ZANCA

JOC FINAL

***într-adevăr, părinte Arsenie**, umblăm*
împiedicându-ne prin întuneric, orbecăim
prin bezna ce ne cuprinde pe furiș gleznele
vederea, mințile

și-am luat-o înainte iar
când mi-am întors capul
în urma mea nimeni, pustiu -

Doar pale de vânt așternând
pulberea peste uitare însă
nu și peste urmele pașilor
tăi pierzându-se undeva,
cu mult înaintea noastră
mântuind

*

Binecuvântată ploaia blândă de toamnă peste
așezări
grădini și păduri - o întoarcere în sine, în adânc,
peste
treptele spiralate ale memoriei, când se poate
constata
cu limpezime, cum ultimele rămășițe mentale
ale celor ce-au întors spatele luminii
le-au fost și ele luate

Însă ploaia cade peste somnolența majorității
peste indolența și isteria multora, înlesnind
furișarea lentă a beznei, organizând
obediența totală.

Cade peste o lume îmbolnăvită, slăbită, ostenită
Cade peste pământuri, ape și livezi otrăvite
Cade peste nepăsare, comoditate, ignoranță
Cade peste libertatea călcată în picioare
Cade peste lipsa solidarității, peste
înhăitarea întru colaborare și denunțe

Cade peste guvernele aservite, peste
noi, cei ce îngăduim totul cu nepăsare
refuzând orice relatare, nevoind a crede
că demonia poate merge atât de departe

căci ne desparte doar o dungă
de ora fatală înspre care se
rostogolesc neoprite frica
și prostia încleștate
una-n cealaltă

Cade peste angoasa, peste vina pe furiș
însămânțate
în acest punct de absolută **răscruce**, peste o lume
demonizată, lipsită de dumnezeu și de încredere.

Cade ca un memento peste mormintele
ignorate, uitate ale martirilor, trezitorilor

Cade hașurând ochii copiilor, vietăților
ce-și înalță cu încredere privirea
spre tine

Să nu ne mai rugăm așadar de teamă.

doar dintr-o iubire, necontenit sporită.

Când am ales acest drum, această cale
am știut că nu există răgaz, că nu voi avea tihnă
decât în moarte.

Când chipurile minciunii, beznei,
fățărniciei se limpezesc treptat, iarna va fi aproape.
Iarna va fi grea.

Să cazi în capcana celor care cred că bunăstarea- *o* **bunăstare** obținută prin viclenie și fraudă, *o bunăstare care pentru aceștia din urmă este acum* ***un semn, o marcă a civilizației****, a fost și este fatală. Este capcana, păcatul, rătăcirea și dezastrul multora azi, laolaltă cu întoarcerea inevitabilă a chipului dinspre sacru și divin înspre beznă.*

Și când te închid
cu lunile, cu anii și trece pe-acolo vreunul
vorbindu-ți despre durere, suferință, mântuire
pocăință, și-ți mai spun ele, ce trebuie să simți, ce
trebuie să gândești, pe când tu te afli între ziduri în
spatele ușilor zăvorâte - e limpede faptul că omul a
devenit în zilele de azi, cel care este, cu siguranță
datorită *evoluției și progresului*

*A*cum, când războiul e fără de sfârșit și fără de
adversar vizibil. *R*ămâi așadar, prins între panică și
angoasă
și vine altul și-ți spune: *unde oamenii mor*
duhnește, și ei mor pretutindeni, și asta pe când ei se
uită la tine din oglinda în care te privești în zori.

*A*pocalipsa e pe sfârșite, vălul a fost ridicat, oare
nu ne aflăm în plină *demoncrație*?

Când ne trezim dintr-un vis urât, răsuflăm ușurați,
murmurând, *a fost doar un vis*, pesemne

când ne vom trezi dintr-o moarte, vom murmura
aidoma, *a fost doar o viață*.

Și totuși, parcă ar fi fost doar ieri, când,
student fiind, într-un Cluj, aristocratic boem
și-n plin declin înspre sfârșitul anilor '80, după
fuga unui celebru general de securitate,
se porneau în unele zile, ca din senin,
sirenele antiaeriene peste un oraș secătuit și
înțesat de umbre nedezlipite după care, din
același difuzor se revărsa peste oraș glasul de
castrat al altui celebru cântăreț grec al vremii
pasămite spre a aplana, a domoli o populație
secătuită un popor terminat

*E*stimp portarul de la căminul
Avram Iancu ne ostoia și el, pe șleau, țărănește:
... doar o probă. E doar o probă.
Ce să vă fac....Eu am casă la țară. Voi veți locui
după absolvire, aiurea...Vor lua patru pereți
de ciment și vă vor țâpa înăuntru ...

*A*zi, la peste cincizeci de ani de la acele vremuri
de restriște, de frig, frică și foamete,
s-au pornit ieri, în toiul unei așa-zise
stări de urgențe și alerte, sirenele antiaeriene
în plină amiază a unui orășel german de viticultori
aproape de locul unde s-a născut Hölderlin, trezind
panica, frica într-un popor răsfățat, moleșit, sleit
și încrezător în guvernul și-n mediile oficiale.

*S*ă fie doar o întâmplare, o testare
spre a afla cât de departe se poate merge
ori poate ultimele tresăriri de disperare ale beznei?

-

*E*l zace însă acum în fața mea, acolo
pe catafalc, în mica biserică de lemn, țărănească
în costumul de împrumut și cu un abia zărit surâs
stins în colțul buzelor.

*T*rupul lui pare o casă veche, părăsită, un ultim cuvânt
nicicând rostit, ce s-ar mai odihni stingher pe prispa
crăpată
înainte de-a fi luat de o briză.

Clandestin, ascuns după o perdea
am fost martorul unei premiere fără de public
iar când am ieșit, am băgat de seamă
cu groază că nu te mai poți apropia
de nimeni - stau cu toții ascunși
în spatele angoasei, panicii
ignoranței și-a durerii.

Domnilor nicicând văzuți din vârful piramidei,
domnilor
bancheri, sfrijiți, mumificați acoliți și aserviți din
guverne
concerne și din alte organizații ale mahalalelor beznei
veri primari ai iadului, am să vă dau acum o veste bună:

au dat faliment
pompele
funebre

și totuși, mulți cred într-un virus
mai mult ca-n dumnezeu. stau -

*S*tau încremeniți de teamă
stau încremeniți de neputință, ignoranță și prostie
stau încremeniți între lașitate și spaimă
stau încremeniți fiindcă s-au îndepărtat de lumină
stau, fiindcă solidaritate nezdruncinată nu există
decât întru Iisus, uitând până și spusele Sf. Pavel,
în fața lui dumnezeu suntem mireasma
lui Hristos, dinspre viață înspre viață.

Ultima generație

pesemne, suntem ultima generație, care a gustat
din mai toate fețetele unei vieți aflate între
granițele învinse de atâtea voci îndrăgite
și duse.

Am fost într-adevăr, printre ultimii, care am mai trudit
în propria grădină, bucurându-ne de roadele ei curate
în vreme ce câinii ne urmau, slobozi și pașnici pe ulițe
prin curțile, în care porțile erau mereu deschise
și-n care oricine putea să intre, când dorea,
fără de anunțuri prealabile, împărțind totul
din puținul pe care îl aveam și pentru care
resimțeam o deplină gratitudine.

*D*eseori o luam printre mormintele de piatră
străbătând o lume a liniștii ori acolo, înspre nord
în pădurile de ferigi și licheni, părăsindu-ne parcă
copilăria în vale și simțindu-ne deodată *liberi*
între arborii străvechi

*Ș*i-am traversat dictaturi, haosuri, lumi confuze
nefiind în stare nici măcar să visăm că vom
pătrunde
înspre sfârșitul vieții, *pe furiș în alta*, una a
distanțării
între noi, a suspiciunilor și neîncrederii, una a
rânjetului
și mai ales una a prezenței limpezi a demoniei
în familii

între noi, pe mai *toate meleagurile*, în care
progresul
și evoluția țin mai ales de una a rafinării treptate
și *depline a robiei,* o lume a urii, în care cei servili
și demonizați, profitorii, vânduții și fățarnicii
sunt molima

*Î*n urma mea însă, oriunde m-aș duce, orașul
mă urmează
ca o trenă de seninătate, dezamăgiri și
reculegeri, încât mă las
încet găsit, cum mă lasă parcă treptat și inima
pe străzile
orașului de odinioară, *ne scurgem* -

*N*e scurgem cu toții ca apa printr-o mână
a încercărilor și ratărilor noastre pământești
vorba lui J.Böhme: *dumnezeu ne-a lăsat din mână,*
și astfel, ne prăbușim acum de-a dreptul înspre el

Ce nu se spune, ce nu se rostește
ne înspăimântă și azi, cum mă bântuie
tăcută și neîncetată, setea de trezire, de mântuire
mai ales a celor viețuind în beznă totală, altminteri

de ce ar mai fi avut loc preschimbarea lui Saul
pe drumul Damascului - aidoma unui fiu risipitor
el a pătruns ca nimeni altul *bezna*, și-apoi i s-au deschis
prin grație, ochii, fiorul acelei lumini prin care a deprins
ce înseamnă *iertarea*, după cum, mai toate înfăptuirile
toate operele autentice sunt o formă de rugă, și totuși
vezi acum mereu

cum în adâncul multora atârnă greu o lipsă, un gol
o neputință, un gol atât de dureros, încât doar unul
lipsit de ambele mâini și care nu-și poate îmbrățișa
niciodată
femeia iubită e în stare să-l resimtă deplin, într-
adevăr,

se pare că am fost și suntem ultima generație
care a gustat din plin din fețetele unei vieți
aflate mereu

între granițele învinse de-atâtea voci blânde,
tandre și duse.

Vorbe de poeți

nimic mai trist, decât un bătrân
ce nu se poate *opri*, nu a priceput
ce contează-n viață, după tot soiul de răsfățuri

și zbateri zadarnice, după ovații din jenă și obligație
semănând cu zgomotul apei trase la toaletă - nimic
mai trist ca un bătrân încununat cu lauri
peste șuvițele-i albe.

*A*m *văzut un bătrân trist*. N-a înțeles nimic
a spus de multă vreme, un maestru. Azi a sunat
la ușă
administratorul blocului cerând cu măreție
și importanță, îndepărtarea florilor
de pe pervaz

*A*ici, unde chiria depășește
nouăsuteeuro, deși e un bloc
girat de stat.

*A*cum însă îi deranjează tot ce e *viu*
tot ce e normal, adevărat, frumos
biete flori de toamnă

amenințate de molima din jur, acum când testicolele
multora, nu mai sunt de mult un semn de bărbăție
ci de slugărnicie și ură camuflată

Cândva, poetul Rolf-Dieter Brinckmann a scris,
prin anii șaptezeci, cu lehamite: *vezi un gard,
gardul e interzis*

apoi, s-a stabilit scârbit la Londra, unde
a și decedat într-un mod suspect, acum

în fața porților, caselor, gardurilor stau bătrânii
pălăvrăgind cu sete despre vremurile bune
de altădată și-aud

parcă și acum vorbele Anemonei L.: *viitorul
nu mai e ce-a fost / trecutul de mai an, să fi avut
vreun rost?*

***Nimic nu trece* în uitare,** totul
se răsfiră cu vremea
în compasiune.

*T*ăcerea rarefiată de liniște

mă sprijină spre a putea
trece peste noaptea asta.

*A*idoma unui cânt ce m-ar străbate
ca o înfiorare topită-n neștiut,
între iertare și iubire

aproape nici o deosebire.
*C*ântul dus de ape mi-e martor.

iar, dacă adevărul despre un om
se află în ceea ce el caută mereu să ascundă
atunci totul se va înfiripa firesc, ca de la sine
acum.

*Î*n după-amiaza scursă, târzie de noiembrie
o fată s-a oferit să-mi cedeze locul în autobuz

și-am surâs lăsându-mi mâna pe umărul ei
în vreme ce pe parbriz alunecau
ramuri desfrunzite de toamnă.

*A*cum plouă. bate un vânt rece.
o ușă se deschide-n beznă. Nimeni.
ai venit, șoptesc ...

Au fost duși la apă, dar nu li s-a îngăduit să bea.

acum s-au dus. s-au stins acasă. *S*ubit.

un privilegiu de care puțini au parte

am murmurat, pășind sub desfrunziri

lăsând în urmă până și mersul, vara

stinsă-n frunza căzută, pasul

estompat în auz la adulmecarea

zăpezii, şi deodată nimeni

Nimic nu a mai aparţinut morţii

în contrapunctul de iarnă la căderea de fulg

Am simţit că sunt pe cale
când m-au abandonat mai toţi.

când totul a fost beznă-n jur
am ştiut că sunt aproape.

nesfârşit de aproape.

nici o adiere aici sub ramuri, doar
sclipătul letal al stelelor, desprinderi

de frunză atingând în cădere alte frunze
ca o furişare de vietate printre vreascuri, liniştea

încă beată de întuneric, dimineaţa
o înspumare de orizont în netulburare de pasăre.

Dinspre liziere se trezea aşezarea
şi-am păşit înspre vale întrebându-mă

dacă există în noi un loc neatins
de nici o vină, oare de ce se renunţă
la mistificări doar pe patul morţii?

În alb-negru se va înscrie iarna
peste desfrunziri, ca o carte înfiorată

de arbore, abia băgată-n seamă prezenţa mea
în hibernarea trunchiurilor, reîntorcându-mă.

può la mente pensare di non pensare?

Ea se ridică, iar *el murmură*:

„Mai plouă?”
„Nu mai plouă”„

spune ea, înainte
de a părăsi odaia.

C*uvinte, ce rămân în aer*
într-o odaie părăsită

şi-afară e gri şi duminecă
şi nimeni pe străzi, nimeni
prin parcuri, nici o adiere
de vânt

D*oar cuvintele acestea atârnând*
în odaie ca nişte rufe puse la uscat

şi-afară, dintr-o dată
o ploaie măruntă, însă
câinele e bătrân şi surd

iar el se ridică şi pleacă
după ţigări, uitând
pentru totdeauna drumul
de întoarcere

Dârzenia blândeţii

Prostia duce - deseori, în mod inconştient - la
răutate.
Răutatea conştientă, răsfirată în masa prostiei, e
izbânda beznei

L*ărgirea orizontului conştiinţei, deseori evocate*
şi disputate
e coborâre în adânc întru înălţare, însă mulţi
sunt azi extrem
de pioşi - îi vezi cum umblă cu evanghelia
dreptunghiulară
şi neagră în mână pretutindeni, pe străzi, la
mese, în paturi
abia mai schimbând o vorbă, cufundaţi-năuc-
pătrunşi-uluc
de-o netămăduită singurătate, nu îşi mai
desprind privirea
din ea decât în somn, însă nu în visul lor agitat,
dornici
de a lua din nou legătura digitală cu *fiul pierzării*.

*L*umea nu mai este, cum va fi fost, iar de-ai trece
în carnetul de rugă pe toți becisnicii și-mbeznații,
cine -

*C*ine ar mai rămâne pe aceste meleaguri la vederea
cărora
câteodată până și iadul se cutremură în ochii vietăților
nevinovate, arse de vii în incendiile provocate.

Blestemul trădării prin secole
se împlinește acum, nu numai pentru închinătorii
servili
la false drapele - sclavi supuși altor sclavi slugarnici.

doar frunzele -
împărtășesc blândețea, adâncirea printr-o ploaie de
toamnă
ce-ți vorbește fără de cuvinte, prin ropot suav, așa
cum nici
unul, doldora de har nu o poate face, dacă știi să o
asculți
căzând tăcută și răbdătoare

deschizând orizont lăuntric unei păci
ce te învăluie lent - *tot ce se întâmplă servește*
unui viitor luminos, se aude deîndată șoapta demonică

stinsă de ropotul pașnic peste frunzare, mistuită și
de vorbele lui Aurelius - *ce repede dispare totul ...*

*E*u nu mai lupt în arenele propuse de voi

de mult / am luat-o printre arbori și stânci

de netraversat, unde aerul e tare, curat și fratern

m-am îndepărtat cât mai mult -

m-am îndepărtat atât de mult, încât urmele mele
pe care le-ați șters mereu, se arată iar, mult în față

de nedeslușit pentru cei netreziți
somnolând mai departe
în teritoriile beznei

Lucrări de: **MONICA G.- MACLEAN (1954-2016)**

IRINA PETRAȘ

Întârziere necunoscută sau gara planetară

Cândva prin anii 70, făcuserăm drumul de la Cluj la Agnita s-o ducem pe Laura în vacanță la bunici. Trenurile umblau cum umblau – căci era vremea inundațiilor –, cu întârzieri previzibile, cu opriri de lungi minute ori chiar ceasuri în câmp deschis. Dar știam la ce să ne așteptăm, toate neajunsurile puteau fi acceptate de vreme ce, până la urmă, ajungeai unde doreai să ajungi (mai repede decât acum!). Ca să ne întoarcem acasă, am luat spre seară un autobuz (o cursă sau o rata, cum îi ziceam pe atunci) până la Sighișoara, de unde urma să prindem acceleratul de București-Cluj. Era frig, ploaie măruntă, mocănească. Gara, aproape pustie. Gemulețul de la Casa de bilete, tras pe jumătate. Am bătut ușor să atragem atenția. Tocmai atunci o voce plictisită și sacadată a anunțat în difuzoare: „Trenul accelerat numărul… din direcția București… în direcția… Cluj are o *întârziere necunoscută*". Am încremenit derutați. O clipă, n-am înțeles ce ni se comunică. Am cerut lămuriri. Nu se știa nimic sigur, trenul nu plecase încă din București! Ne-am întors la autogară, am luat ultima cursă înapoi spre Agnita. La ora 3 din noapte, aveam să luăm mocănița până la Sibiu, de unde știam că, pe la prânz, avem un tren spre Cluj. Zgribuliți, nedormiți, am ajuns în gara Sibiului, plină de lume. Am întrebat dacă mai sunt bilete pentru trenul de Cluj. Casierița ne-a explicat că trenul cu pricina nu se știe când va sosi, dar peste o jumătate de oră putem lua „acceleratul de ieri", care urma să ajungă în fine la Sibiu. Povestea suna ca în filme de groază. Totuși, în limita a vreo 15 ore, am ajuns unde voiam. Însă anunțul cu *întârzierea necunoscută* mi-a rămas de-a lungul anilor indicator de disconfort maxim, de haos și ceață groasă, de suspendare bruscă a viitorului.

Ei bine, am senzația că, de o jumătate de an, ne aflăm cu toții într-o stranie *gară planetară*, așteptând în gol un tren/o soluție care are o întârziere necunoscută. E adevărat că, deși gândul neîntrerupt al morții nu m-a demobilizat niciodată, fiindcă nu e macabru și nu are multe semnalmente interpretabile ca *spaimă-de*, el m-a făcut să mă port toată viața cumva ca într-o gară, dar, lucru esențial, e o gară asumată de la început, pe care o puteam aduce sub controlul meu. Ideea că am o singură bucată de trăit și, gata! mi-a impus un ritm susținut, o alertețe, conștientă fiind, uneori cu asupra de măsură, că nu am timp „de omorât", iar așteptarea putea deveni rodnică. Sigur, „așteptarea e specific umană și direct legată de ideea morții" (Dumitru Țepeneag), dar această stare de gară e una destinală și gestionabilă, una cu care se poate trăi, dovadă că oamenii o și fac de mii de ani.

Starea de gară de acum mi se pare oarecum nedemnă, grotescă, greu tolerabilă. Mai întâi fiindcă mi se cere o implicare pasivă, o *fugă*: „De vreme ce tu tot mori, e ciudat, dar preferi să fie când ataci și nu când fugi. Cred că senzația aceasta împacă un sentiment fundamental: atacând, îți alegi tu, *parcă* (s.m.) moartea: urmărit de altul și ajuns din urmă, moartea ți-e impusă" (Ștefan Gheorghidiu). Apoi, fiindcă reacțiile la criză sunt care mai de care mai inadecvate, mai mimetice, în salturi năucitoare și fără frunte de la apocaliptic la derizoriu și viceversa. Și nici nu pot fi altminteri de vreme ce se petrec în condiții de ignoranță alimentată/sufocată de informații contradictorii. La început, în martie, totul părea o experiență inedită, se lansau sute de bancuri despre izolare, mască, sechestrare la domiciliu. Oamenii descopereau „farmecul" vieții de familie și al adăpostirii acasă. Deprindeau tabieturi domestice și își gospodăreau timpul liber la îndemână. Chiar dacă traversați de fiori reci. Dincolo de multele rele

secundare, cele mai multe nici măcar bănuite la început, oamenii s-au adaptat poveștii de groază – ea intrase în scenă însoțită de amenințarea cu moartea, cea mai eficientă dintre amenințări – și au acceptat disciplinați să facă sacrificii. Cum spune Harari în lecția despre sens (în *21 de lecții pentru secolul XXI*), de îndată ce faci un sacrificiu în numele unei povești încă nu foarte bine articulată, ești prins în capcana ei. Știrile îngrozitoare despre virusul ucigaș s-au înmulțit imediat, ca bun „nutreț mediatic" ce se aflau. În lumea de azi, spune același autor, „e alarmant de ușor să asaltezi publicul cu relatări contradictorii și diversiuni". Cu atât mai alarmant când e vorba de a da detalii despre o boală cu accentuat potențial letal și despre posibilele mecanisme de apărare. La îndemnul repetat pe toate canalele „Stai acasă!" dacă vrei să trăiești, spaima de moarte te-a ajutat să te supui aproape necondiționat. Ai învățat curând că Celălalt e purtătorul morții tale. Ai învățat mult prea ușor și să elimini ca extrem de periculoase gesturi deja intrate în descrierea apartenenței tale la o comunitate, la un *împreună. Apropiere, îmbrățișare, stat de vorbă față în față* au devenit gesturi prohibite. Primele victime, tocmai căile firești de acces comunitar la Cultură și Cunoaștere. Teatre, școli, universități, săli de spectacol, muzee, festivaluri au fost eliminate din viața societății. Surogatele *online*, multe și oferite cu un entuziasm suspect căci se descriu ca performanțe fericite, uitând cauza care le-a stârnit, nu le-au putut suplini menirea. E, desigur, mai mult decât nimic, dar și extrem de puțin față de ce e necesar. Acum ne lăudăm cu ingenioasele *distanțe* pe care le punem la cale, colorate, elegante, deja împăcați că așa va fi de acum înainte. Nu ne sperie prea tare nici ne-deschiderea școlilor, deși oricâte tablete am dărui copiilor sărmani ai României ele nu vor putea ține locul dascălului *bun-conducător-de-cunoaștere*, sfătuitor și ocrotitor, nici școlii pe care o reprezintă colegii de clasă, comunitatea în mijlocul căreia deprinzi comportamentul de ființă socială deschisă spre ceilalți.

Lucrul cel mai grav mi se pare că, după o jumătate de an, organismele mondiale de cercetare și de conducere nu pot răspunde coerent și ferm la nicio întrebare. Răspunsurile adevărate au o *întârziere necunoscută*, agravată și de puhoiul răspunsurilor false. Nu știm exact cum se propagă virusul, ce fel de mutații au loc în evoluția bolii, la ce leacuri răspunde, cât de corecte sunt testările. Nu ne oprim nici să evaluăm statistic efectele, să cântărim dimensiunea Răului; în schimb, ne cutremurăm la indecentele *topuri* și *recorduri* anunțate zilnic de *media*, cu surle și tobe: care sunt orașele, județele, zonele cele mai afectate, ce vârste sau grupe de sânge sunt mai vulnerabile. Trenul salvării noastre are o întârziere nu doar necunoscută, ci și hărțuită de contradicții și contraziceri. Incertitudinea e din ce în ce mai profundă și mai demolatoare. Disciplinat și responsabil (dar și pe cale de a te lăsa abulic în voia manipulărilor), respecți reguli care se schimbă cu repeziciune, căci de la început arbitrare, ne-logice (1,50 sau 2 metri? 4 sau 6 persoane? ești în pericol la 65 de ani, dar nu la 64 și 10 luni? nu poți merge la teatru, dar e recomandat să mergi la cules de sparanghel?). Nu vrei să te îmbolnăvești și nici nu vrei să îmbolnăvești pe nimeni, firește, dar nu mai ești așa de sigur că sacrificiile tale au efectul scontat. Nu ți se lasă răgazul să gândești, iar fără gând suspendarea e atroce și nesiguranța înnebunitoare. Oamenii au obosit. Sunt tot mai apatici, chiar dacă mimează cu entuziasm strepezit normalitatea. Nu mai știu ce așteaptă.

„Când scriu, aștept", nota Bacovia în chiar mijlocul sumbrei exasperări de a fi, dar așteptarea lui avea un chip, oricât de vag, și era sub controlul cuvintelor sale. Ștefan Gheorghidiu al lui Camil Petrescu descrie exact această relație specială dintre *gând, timp* și *realitate*: „Când îmi dau seama că mi-e atenția înghețată, împăiată parcă, de nu pot gândi la nimic, și când știu că timpul, ca să treacă, fie doar câteva minute, are nevoie de gândire și absență de la realitate, înțeleg că niciodată nu voi ajunge la încenușarea zorilor". Gândul asigură trecerea plină, palpabilă a timpului. Are viitor, aduce viitorul în prezent, simfonic. Moartea în vreme de război ori de molimă decide din umbră prioritățile, valoarea detaliilor, ritmurile de urmat. Apăsarea „de a nu cunoaște ceea ce se întâmplă înainte" este de neîndurat pentru intelectualul trăind sub semnul armonic al viitorului, prospectiv.

Față în față cu timpul și cu moartea, omul are doar soluția ficțiunilor în lanț care să-i furnizeze surogate de adevăruri liniștitoare (vezi filosofia lui *ca-și-cum*, vaihingeriană). Acum, în gara planetară, ficțiunile pot fi doar din categoria metodei struțului,

când lucrezi înainte ca și când totul e în ordine (am făcut-o eu însămi provocându-mi colegii la implicarea în trei volume colective: *Istoriile literaturii române, Cartea cuvintelor-madlenă* și *Rondul scriitorilor în dialog cu lucrări din patrimoniul Muzeului de Artă clujean* – serioase, simpatice ori îndrăznețe, ele chemau la un fel de mișcare de rezistență); sau nu mai lucrezi, căci nu mai ai unde, și bănuiești că ne-munca ar putea fi chiar mai rea ca boala.

Am devenit, ca în *Așteptându-l pe Godot, ființe-care-așteaptă*. Nu știm prea bine ce și nici de ce ne aflăm singuri în această imensă gară înțesată de oameni năuci. Ca în Cruciada… Florinei Ilis, înaintăm minut după minut, după „acel minutar lung și ușor zvâcnit", zvâcnetul trimițând și la o misterioasă autonomie a timpului care trece deodată pentru toți și altfel pentru fiecare. Comunitatea ad-hoc a călătorilor spre nicăieri care suntem conturează încet o lume nouă, decupată pe fundalul celei vechi, rămasă aparent în urmă, dar revenind periodic să tulbure desenul. Sau precum în romanele lui Petru Dumitriu, fiecare individ trăiește ca un zar aruncat la întâmplare, fiecare față/mască fiindu-i proprie și străină în același timp. Înaintarea e un continuu, agitat, trudnic și dureros efort de adaptare la împrejurări mereu imprevizibile. Rămași fără busolă, „oamenii nu știu pur și simplu încotro merg și nimeni n-o știe în afară de Dumnezeu, care nu există".

Ca într-un poem de Anamaria Pop, „În această gară unde îngheață /…/ până și zâmbetul", dar „important e ca măștile pictate cu grijă (culori garantat vegetale) / să nu-și piardă umorul".

MIRCEA PETEAN

ASCULTĂ-MI RUGA

Doamne, Dumnezeul meu, ascultă-mi ruga!

Dă-ne, Doamne, fericirea de-a fi liberi, ca
mânjii din Camargue
senini, calmi, liniștiți,
detașați ca dervișii rotitori!

Dă-ne, Doamne, fericirea de-a ne păstra mintea
limpede, gândirea clară,
spiritul descătușat și sufletul curat!

Dă-ne, Doamne, fericirea de-a iubi și de-a fi
iubiți!

Dă-ne, Doamne, fericirea de-a crea și de-a ne
bucura de creațiile altora!

Dă-ne, Doamne, fericirea de-a face din margine
centru!

Dă-ne, Doamne, cele 12 fericiri ale înțeleptului!

IULIAN BOLDEA

Ion Horea – memorie şi adevăr poetic

Cele mai importante volume de poezii publicate de Ion Horea (*Coloană în amiază, Umbra plopilor, Bătaia cu aur, Versuri, Calendar, Un cântec de dragoste pentru Transilvania, Eu trebuie să fiu, Noaptea nopților, Podul de vamă, Dealuri de lut, Locul şi ceasul, Căderea pe gânduri, Bătăi în dungă, Sonete, Gravuri, Vitraliu* etc.) configurează o traiectorie poetică remarcabilă, un destin liric de excepție care, dincolo de modele şi mode poetice, a rămas egal cu sine, echilibrat, impunând un mod de a scrie poezie ce decurge din cea mai pură tradiție a liricii ardelene, impregnată de efluviile evocării sau de accente expresioniste. Primele volume de poeme ale lui Ion Horea imaginează un cadru bucolic, sugerând o atemporalitate mitică şi celebrând muncile câmpului - ritualuri ancestrale ce consacră un întreg destin istoric şi care scot în relief imagini simbolice recurente, elocvente prin particularitățile lor arhetipale: lutul, pomii, apele, plugul, dealul, drumul etc. Aceste elemente spațiale învestite cu accente mitice îmbină o lirică a roadelor cu atmosfera discretă a evocării ce dă un contur nostalgic perimetrului natal, reprezentându-l atât în elementaritatea sa concretă, cât şi în figurări metaforice. Poemul *Pomenire* fixează în grilă nostalgică un spațiu bucolic în care reveria se înscrie cu voluptate descriptivă într-un cadru natural bucolic, redat prin relevanța detaliului şi atmosfera evocatoare: "Eu m-am născut din grâne, din fân, din cucuruz/ Şi-n mine port mireasma pământurilor sfinte./ Şi behăitul turmei şi mugetul de vite/ Şi cântecul de greieri îmi stăruie-n auz.// Eu am păzit la vie sub luna cea mai clară/ Din câte răsăriră tăcute oarecând,/ Şi-n fiecare toamnă şi-n fiecare vară/ De dealurile mele mi-e dor şi sunt flămând". În aceste volume de început, poezia anotimpurilor creează peisaje de intensă materialitate, în care lucrurile au contururi pregnant precizate, într-o lumină exultantă şi orgiastică, precum în poemele consacrate toamnei, celebrări rememoratoare ale fecundității, ale proliferării roadelor într-o lume plasată sub semnul trăirii pure, nemediată de cunoaşterea rațională, de aporiile falsificatoare ale gândirii.

Începând cu volumul *Umbra plopilor,* poezia lui Ion Horea îşi estompează din ponderea referențialității, interiorizându-se şi devenind mai confesivă şi mai meditativă. Confesiunea elegiacă şi meditația discretă devin polii discursului poetic ce-şi transferă energiile semantice în aventura interioară a eului liric. Poetul nu transcrie acum contururile lumii, ale obiectelor, ci, mai curând, evocă ecoul fragil al acestora în spațiul amintirii, conferind legitimitate rezonanței afective ce le încercuieşte materialitatea. Poezia roadelor, a opulenței imagistice se înscrie acum pe traiectoria unei dimensiuni a elementarității de sursă expresionistă. Contemplarea lumii deschide, o dată cu acest volum, căi noi de acces spre un tărâm al elementelor primordiale, al originarului; poetul nu se mulțumeşte să contemple, să înregistreze în mod pasiv, ci îşi asumă şi funcția de a interpela avatarurile lumii din perspectiva unei etici/ estetici de o indiscutabilă coerență. Mitologizând universul rural sau dând relief mitic spațiului copilăriei, poetul trasează, prin versurile sale, un fel de itinerar inițiatic, al întoarcerii – purificatoare – la obârşii. În poemele din *Umbra plopilor,* dar şi în cele care vor urma, lirismul amintirii, impregnat de tonalități nostalgice se contopeşte cu sentimentul timpului, înregistrat cu discreție şi gravitate, în versuri cu rezonanță afectivă, având impregnate, în filigranul metaforelor, sugestia emoției erotice, a reverberațiilor afective. Poetul excelează mai ales în evocarea unor stări imprecise, vagi, evanescente, care revelează cele mai ascunse valențe afective ale sufletului. Vibrația lumii este esențializată până la

sunetul pur al unui vers clasicizat, încărcat de aromele trecutului, rezumând avatarurile existențiale ale unui eu liric grav, neliniștit și contemplativ, pentru care poezia are înțelesurile unei rescrieri esențiale, în caligrafia discret-interogativă, metaforică și confesivă a reliefului lumii. Timpul e dimensiunea fundamentală a acestui univers închis asupră-i ca o monadă, temporalitatea este dimensiunea ce ordonează, imprimă armonie și circularitate acestui spațiu. „Cântecul obârșiilor" pe care îl exprimă poetul este, în fapt, un cântec al timpului în care eul își înscrie propria devenire, propriul său destin, conturând o stare de utopie a clipei mântuite de evocarea încărcată de reflexivitate interogativă, de neliniște difuză, marcată de un fel de indeterminare ontologică. Memoria afectivă e cea care are rostul de a reînvia și de a reînvesti cu sens spațiul natal, tulburător conturat prin imagini de o sugestivă plasticitate: „Se-nchide-n mine timpul ca-n ochii unui mort/ Sub coastă-n trifoişte ard pâlcuri mari de tort, /Parcă sunt paşii toamnei rămaşi de alte dăți/ Și-i fierbere de grauri, dinsus, între acăți./ E-o amăgire-a umbrei ce stăruie pe foi,/ Abia sub talpa goală dac-o mai țin un timp, /Cu nestatornicia acestui joc în schimb./ Aș mai putea să caut, pe-aici, ca un străin/ Când plec aceste locuri mă cheamă să mai vin, / Și-n asfințit mi-e gândul acum ca un făraș/ Să-i duc din pâlpâirea târzie în oraș". Există în poemele de dragoste o anume discreție metaforică, îmbinată cu tonalitatea meditativă-elegiacă, revelându-se astfel un sentiment difuz, nedecantat, emblematic, la rândul său, pentru universul poetic al lui Ion Horea. Puține, ocazionale aproape, poemele de dragoste nu au autonomie semantică, sunt încărcate și de alte sensuri, contaminate de tema timpului și a evocării. Drumul, metaforă esențială, semnifică întoarcerea la origini, relevând totodată funcția recuperatoare a amintirii ce se încorporează în această metaforă densă și de o deosebită pondere a semnificațiilor: „Câtă cuprindere în depărtatul/ timp al iubirilor, cată să spuie/ în ocolire, femeia, bărbatul,/ și drumul suie, încă mai suie./ numai cuvântul, parcă uitatul,/ nici unul nu vrea să-l spuie/ bântuie umbre de-a lungul, de-a latul/ și drumul suie, încă mai suie" (Drumul). Poezia lui Ion Horea nu mizează pe spectacular, pe nota insurgentă, pe revolta imagistică, ea se detașează printr-o asumare decisă, fără echivoc a tradiției, poetul căutând să reînvie și să impună un cod de reguli estetice și etice, să dea un contur exemplar gesturilor sale sacrificiale și oraculare, sentimentelor și trăirilor sale cele mai intime. În versurile lui Ion Horea regăsim o poetică a peisajului transilvan, transcrisă uneori în tonalități de litanie, alteori în plastică evocatoare și exultantă. Indiferent de aceste două ipostaze, pe care versurile sale le exprimă cu egal dinamism, poetul a rămas, de-a lungul întregii sale cariere poetice, egal cu sine, interogându-se patetic și evocând cu candoare, dar configurând în același timp o tonalitate lirică remarcabilă prin acuitate și construcție a viziunilor, prin muzicalitatea persuasivă dar și prin calitatea confesiunii – garanție a autenticității artistice.

În viziunea lui Nicolae Manolescu profilul poetic al lui Ion Horea poate fi examinat prin apelul la o schemă triadică a receptării: „Trei lucruri sunt izbitoare în versurile lui Horea. Primul este o ureche muzicală absolută. Cum, iarăși, ardelenii n-au avut decât rareori. Al doilea este simțul formei, nici el ținut la mare cinste de către ardeleni, care au scris rareori sonete sau rondeluri. Singura «concesie» pe care Horea o face tradiției de dincolo de munți constă într-un sentimentalism al locurilor, pe care îl găsim, de pildă, și la Goga. O geografie epurată însă, mai degrabă de sugestii decât de preciziuni. Stilizat muzical este și folclorul local. Iar al treilea este lungimea antenelor, adică întinderea culturii poetice, comparabilă doar cu a lui Blaga și Doinaș". Un pillatian de Ardeal face din Ion Horea Al. Cistelecan, pe urmele lui Nicolae Manolescu din *Istoria critică*…, atunci când scrie, în postfața la *Bătaia cu aur*, antologia reprezentativă din 2009: „Ion Horea e unul din cele mai clare cazuri de metempsihoză poetică. În el și-a găsit sălaș sufletul lui Ion Pillat, retrăind astfel un nou ciclu al «reveriilor campestre» [...] Identitatea de structură se relevă nu numai în reluarea genuină a repertoriului tematic și a repertoriului gestual al devoțiunii, ci mai cu seamă în ritualul imaginativ, care nu e altceva decât un ritual anamnetic. Memoria ține funcțiile imaginației și ea e cea care decide asupra toposurilor imaginative, ca și asupra dicției imnifore a reveriei. Nu s-ar putea zice că Ion Horea n-a făcut exerciții de exorcizare a acestei identități, dar tot ce i-a ieșit, până la urmă, a fost o simplă transpunere ardelenească a sufletului pillatian peregrin. Un Pillat de Ardeal, acesta e, în esență, Ion Horea"...

Caligrafii ale avatarurilor memoriei, poemele lui Ion Horea reprezintă transcrieri suave ale neliniștilor și avânturilor eului, pe urmele unei tradiții transilvane îndelungate, fapt observat de I. Negoițescu: „Ion Horea continua firul poeziei ardelene ce și-a decantat specificul la un moment dat în generația lui Emil Giurgiuca, poezie în care puternicul sentiment al peisajului local s-a turnat în forme ce profitau de evoluția generală a lirismului românesc modern. Forme care părăsiseră tradiția eminesciana spre a-l urma pe Macedonski…". Sensibilitatea poetului, născută din „grâne, din fân, din cucuruz", este conectată la, „mireasma pământurilor sfinte" din Câmpia Transilvaniei, vibrând totodată la „cântecul de greieri", la „behăitul turmei" sau la „mugetul de vite". Muzicalitatea versurilor, armoniile interioare ale poemelor nu exclud gravitatea subtextuală, reculegerea, retranșarea în sine, căința sau sentimentul cvasireligios al naturii din unele versuri. Irizările memoriei transcrise de Ion Horea în volumul *Scribul* (2011) reflectă sugestivitatea unui imaginar poetic care își conservă în articulațiile versurilor asumarea adevărurilor tradiției și ale istoriei, într-o tonalitate discretă și învăluitoare, fără exhibări ale eului sau inflamări retorice: „Eu nu sunt decât scribul. Voci oculte/ Îmi spun să le-nsemnez și să vă las/ Din câte-au fost pe vremuri, mult mai multe,/ Măcar din urma lor care-a rămas,/ Poate va fi și cineva s-asculte./ Eu nu-s decât scribul fără glas. [...] Eu nu-s decât un martor care-aleargă/ Și zvârle-n calea roiului țărână/ Până la rât în adumbrirea largă/ A unui trunchi de salcie bătrână,/ Foșniri și zumzet crucea zilei leagă/ Sub coșnița ce-așteaptă într-o rână. [...] Eu nu-s decât drumețul, pentru-o oară/ Oprit să însemnez, să mai ascult/ Oculte voci cât nici nu pot să moară/ Și nici să-ntoarne stinsul lor tumult/ Din uruirea pietrelor de moară/ În măcinișul lor de mai demult" (*Scribul*).

Depozitar al trecutului și al memoriei, poetul/ scribul își asumă misiunea morală a neuitării („Să uit de câte-au fost e foarte greu"), a recuperării unui spațiu-timp privilegiat al obârșiilor („Pereții casei văruiți de lună./ pe înserat ograda rourată/ Și-n conie, la cină, împreună.../ Nu vor mai fi acestea niciodată!"). Geografia transilvană favorizează astfel reverberații nostalgice, transferându-și în spațiul cuvântului domoala sa alcătuire, tectonica ei armonioasă: „Și să le-arăți tăblițe scrise, de lut, de piatră și de scânduri/ Prin care lași în lumea asta fărâma ta de vis și gânduri/ Și să întrebi de unde-i pasul greoi când nu ajungi la nime/ Prin încâlcirea de cuvinte din versuri searbede și rime,/ Când ce-i de spus e spus de ele, de dealurile tale-n dungă/ Până la margini transilvane învălurirea lor s-ajungă" (*Halucinații*). Evocarea, simplă și gravă totodată, susține arhitectura calmă a acestui peisaj, refăcut în liniile unui imaginar nostalgic de rostirea poetică ce-și asumă un rol anamnetic, evocator și invocator totodată: „Mai lasă-mi, Doamne, măcar jarul de după deal, din asfințire,/ În vatra cerului, la cină, s-atârn ceaunul meu lunar/ pe când păianjenul sub grindă își toarce firul lui subțire/ Din ce în ce mai fără noimă precât din ce în ce mai rar" (*Rugăciune*). În unele poeme, gândul efemerității propriei condiții se desenează în volute retractile, amăgitor și nestatornic ca însăși existența: „ca un bolid/ prin spații goale/ un gând perfid/ îmi dă târcoale// plutind prin vid/ în rotocoale/ eu îl desfid/ că-mi dă târcoale// să-mi pună-n blid/ să umple oale/ un gând timid/ îmi dă târcoale// stângaci, livid/ cu vorbă moale/ dar nu-i deschid/ să-mi dea târcoale/ de nopți avid/ să-l scriu pe coli/ un gând stupid/ îmi dă târcoale" (*Un gând*). Starea de alienare, de îndepărtare de lumea copilăriei, dorul de trecut, povara amintirii sunt asociate cu o conștiință transparentă a efemerului: „Într-o zi pe drumul țării ai trecut în altă lume/ Și-ai rămas într-o câmpie să duci dorul lor de-atunci/ Să te-mbeți în amintire de livezi și de legume/ Pân' la dealurile tale așteptând să mai ajungi" (*Vedere*).

Lumea satului, matrice arhetipală a poemelor, e desenată în versuri limpezi și precise, lipsite de artificii retorice, în versuri ce refac o întreagă atmosferă, un întreg ritual al copilăriei, prin exercițiul evocator al cuvântului frust, cu aromă regională (nime, blid, fereşti, ler, cărpător): „Acele nopți de iarnă se-ntorc, acele nopți/ Când aromeau în casă din ler bostanii copți/ Și parcă lemne-n sobă pocnesc să mai anunțe/ Cum fierbe de cu seară și oala de grăunțe./ Pe la fereşti, sclipire de ger și-ntunecime/ Și nime nu-i s-aducă vreo știre de la nime./

Acele nopți de iarnă în casa din hotar/ Când liniștea te-ncinge și-o porți ca un pieptar/ Și parcă-n jurul mesei uităm c-afară-i frig/ Cum fierbe mămăliga și-n hârb jumări se frig./ Pe grinzi umbrește lampa și-o vorbă când mai spui/ O soarbe fiecare încet din blidul lui./ Acelor nopți de iarnă le mai rămân dator/ Când mămăliga-n abur cădea pe cărpător/ Și laptele din oală și varza cu ulei/ Cum așteptau alături să iei și să mai iei,/ Și totul, ca o rugă nespusă în zadar./ Pe un perete, lumea sfârșea în calendar" (Remember). Irina Petraș consideră că Ion Horea este „poet al locuirii definitive, marcat nu de plecări și exiluri, ci de întoarceri și recuperări calm-obstinate ale rădăcinii (…) fără nostalgii, fiindcă nu se îndepărtează niciodată de locul poetic al câmpiei mureșene și nici de timpul nu neapărat al amintirii, cât al activării asidue a unei stări quasi-paradisiace". Versurile lui Ion Horea, cu ritmica lor învăluitoare, cu arhitectura lor fluidă și cadența riguroasă, reconstituie o întreagă lume, a tradiției, a rădăcinilor simbolice, a istoriei și a unei mitologii personale în care satul, continitul, hotarul sunt repere arhetipale încărcate de nostalgie și sensibilitate ale geografiei transilvane.

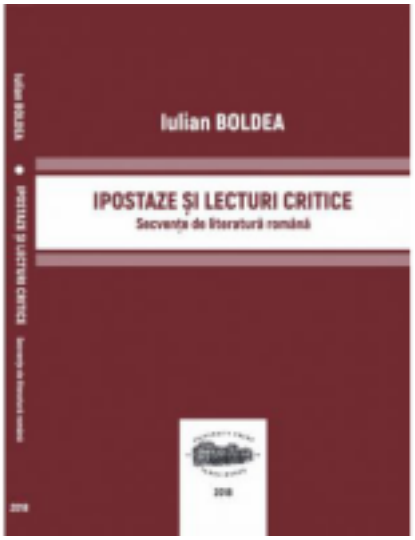

Bibliografie critică selectivă

Iulian Boldea, *Scriitori români contemporani*, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2002.
Iulian Boldea, *De la modernism la postmodernism*, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior", 2011
Iulian Boldea, *Caligrafiile memoriei*, în revista „România literară", nr. 22, 2012.
Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1986.
Mircea Iorgulescu, *Prezent, București,* Editura Cartea Românească, 1985
Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului,* Editura Polirom, București, 1999
Dumitru Micu, *Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism,* Editura Saeculum I. O., București, 2000
Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană,* Editura Eminescu, București, 1995

VIRGIL DIACONU

PLANdemia *

Niciodată nu am crezut că voi scrie din realitatea
imediată,
când i-realitatea imediată era atât de aproape de
mine.
Și acum, iată că o ființă din realitatea imediată,
o ființă minusculă, plină de sânge și de ventuze
înfometate,
îmi intră în casă prin toate canalele TV…
Ea se plimbă pe ecran de dimineața și până seara,
plină de sânge și de ventuze înfometate,
mărită de un milion de ori, ca să o pot vedea
și ca să îmi bage frica în oase.

Vezi, toți redactorii TV relatează de la fața locului
despre numărul mare de morți și de sicrie flămânde,
despre toți cei răpuși până acum în lume
de către această ființă minusculă de import,
plină de sânge și cu 1000 de ventuze înfometate,
care se plimbă nestingherită prin lume
și pe toate posturile TV, conform contractelor
încheiate de curând între Guvern și trusturile de
presă.
Ființa această plină de sânge,
care a ocolit lumea ca să ajungă la mine.

Desigur, toate posturile TV participă la aceleași Plan.
Toată media face reclamă acestei ființe
născute în Laboratoarele Răului,
cu scopul de a face „curat" în jurul ei, pentru că
deja suntem prea mulți și facem prea multe
probleme
Ocultei mondiale… Așadar, prea multe revolte,
prea multe drepturi, prea multe libertăți.

Tocmai de aceea vor să ne bage frica în oase.
Tocmai de aceea ei plimbă pe ecrane
aceeași ființă plină de sânge,
aceleași informații funebre,
aceiași medici apocaliptici,
aceleași saloane de spital, pline ochi,
aceleași sicrie… Vezi,
PLANdemia preparată în Laboratoarele Răului
are multe chipuri. Iar despre ea nu pot vorbi
decât medicii aleși de Guvern, plătiți de Guvern,
conform Marelui Plan și fondurilor puse la dispoziție.
Altfel, cum să ne bage frica în oase în mod „științific"?

Trebuia făcut ceva, iar oculta mondială a găsit soluția
și a trimis-o pe această ființă însângerată,
preparată în Laboratoarele Răului, ca să facă curat…
O ființă pe care nici nu o vezi cu ochiul liber,
însă pe care experții spaimei au avut grijă
să o mărească de un milion de ori și să o plimbe
pe toate ecranele TV ale democraturii noastre color,
de dimineață și până seara, pe toate ecranele,
pentru ca tu să o vezi în toată splendoarea ei luciferică
și să îți intre bine în creier…,
adică să îți creeze sinapsele fricii
și astfel să te țină mai bine în lesă!
Iar tu să stai în banca ta și să le dai ascultare!
Și să nu mai ieși în stradă ca să îți ceri drepturile,
ca în decembrie. Nemulțumitule, revoltatule!

Deja Sinistrul sănătății a interzis necropsiile,
așa încât toți morții vor fi puși pe seama acestei ființe
primite gratis din Laboratoarele Satanei,
pe seama acestei ființe însângerate de atâtea victorii…
Vezi, inocularea fricii are metodele ei,
sinapsele spaimei sunt deja create.

Totul este spre binele tău,
a spus reprezentantul ocultei mondiale, *mai ales acum*
că am șters de pe YouTube toate filmele nocive,
care aveau tupeul să ne contrazică.

Nu îți fă probleme, specialiștii noștri nu vor lăsa
nicio urmă din filmele și comentariile neautorizate de noi,
așa că în final tot noi vom avea dreptate!
Așa că mai bine uită-te la programele finanțate de noi
sau la filmele de dragoste…
În fond, ce este adevărul ca să îți bați capul cu el?

Și în timp ce adevărul este șters de pe YouTube,
scânteile focului veșnic săturate de sânge
merg pe ecrane la braț cu ultimii morți,
cu sicriele din toată lumea și cu gropile negre.
Cu gropile negre săpate din vreme,
ca să nu ne prindă moartea nepregătiți…
Desigur, după cât de bine a fost plătită,
mass-media din toată lumea a reușit să încuie în cuști
milioane de cobai. Ni s-a dat chiar și muzică,
iar noi ascultăm extaziați acest cor al destinului,
dirijat de Oculta. Și ne uităm la filmele de dragoste,
chiar dacă noi nu mai avem dragoste…

Planul este pus destul de bine la punct.
Probabil că se testează cât de ascultători putem fi,
închiși în casele noastre de beton,
probabil că se testează singurătatea;
și ce randament putem da, noi, cobaii secolului 21,
în „serviciul de acasă", în „universitatea de acasă",
în „revolta de acasă"…
Probabil că se testează cum suportăm
digitalizarea noastră continuă și ireversibilă.

Desigur, în acest timp deja se montează
în neuronii noștri camerele de luat vederi,
pentru ca ei să îți urmărească în secret
toate gândurile, nerv cu nerv și celulă cu celulă.

Camerele de luat vederi vor filma totul,
iar gândurile tale vor fi afișate pe ecran
literă cu literă, nerv cu nerv și frunză cu frunză.
Gândurile tale vor fi postate pe ecranele Guvernului,
ciripit cu ciripit, nor cu nor, val cu val…

Gândurile tale vor fi afișate pe marele ecrane,
pentru ca ei să știe precis
când ieși în stradă să îți ceri drepturile
și astfel să fii oprit la vreme de forțele de ordine,
de bastoanele de cauciuc, de tunurile cu apă!

Pentru că de-acum înainte
nu mai poți să gândești ce vrei tu să gândești
și ce nu îți dă voie Oculta să gândești…

Și dacă nu vor reuși nici cu presiunea mediatică,
nici cu camerele de luat vederi din gândurile
și visurile tale, atunci vor încerca cu noile vaccinuri!
O injecție pentru adormirea libertăților noastre,
pentru controlarea și manipularea noastră discretă

va fi de ajuns… Desigur, ciparea noastră
va fi pentru ei o mare izbândă.
Dormi liniștit!, a spus reprezentantul Guvernului.
De-acum vom gândi noi pentru tine.
În fond, ce e adevărul ca să îți bați capul cu el?

Dormi liniștit!, a spus reprezentantul.
Oricum, de astăzi necropsiile sunt interzise,
pentru ca noi să trecem totul pe seama acestei ființe,
abia evadată din Laboratoarele Răului,
lăudat fie numele Sinistrului sănătății
care a interzis necropsiile, lăudat fie el, lăudat!
Lăudat fie el pe toate ecranele mântuirii noastre color,
pe toate ecranele răbdării noastre color, lăudat!
Lăudat, până ce îi va găsi Domnul un loc mai bun
de odihnă!

Dar nu vă faceți griji, toate aceste restricții,
teste și experiențe se petrec în toate țările civilizate,
deci vă dați seama că voi participați
la un plan internațional și că nu sunteți lăsați de izbeliște,
Doamne ferește!, a spus reprezentantul.
Oculta mondială veghează asupra ta, dormi liniștit!
Există un Plan. Pandemia este, de fapt, o PLANdemie.
Guvernul are grijă de tine, dormi liniștit!

Atâta doar că scânteia din focul veșnic,
înecată în sânge și plină de ventuze înfometate,
se ține scai de mine, pe unde mă duc.
Ea îmi spune destul de clar ce anume mă așteaptă
dacă ies pe furiș din casă ca să fur o frunză, un ciripit,
o rază din lumina Domnului; un nor, un val,
sau un ciob din stelele însămânțate pe cer.

Da, șobolanii din caşcavalul puterii

ne așteaptă cu inima la control,
cu gândurile și toate visurile la control, pentru ca ei
să știe totul despre noi și să ia măsuri din vreme,
dacă tot s-au săpat atâtea gropi, care au rămas goale,
dacă tot nu s-a făcut planul de morți urmărit!

Deja a sosit dimineața, iar cineva ne bate la ușă…

Pitești, 11iunie-12 august 2020

* Pamflet

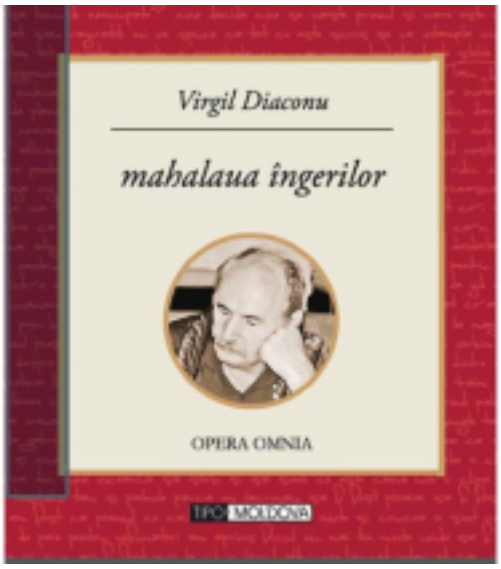

MIHAELA BĂBUȘANU

Strămutare

Sunt o bucățică de pădure din Cantonul Silvic nr 9 Băbușa
Strămutată în buricul Bacăului și transformată în parc.
Flora mea spontană abundând în ghiocei,
viorele, lăcrămioare și brebenei
Este înlocuită cu lalele, crizanteme și alte specii de Olanda
Mușchii , ferigele și pătura de frunze moarte cu un gazon tuns excesiv de des
Pietrele de hotar și odihnă înlocuite cu bănci și pietre vopsite
Puii de copac sunt eliminați din fașă, maturilor li se dictează direcția, înălțimea și durata vieții
Bătrânii nu sunt sub nici o formă acceptați și drujbele haine le curmă periodic viața
Izvoarele și pâraiele mele sunt capturate în fântâni arteziene
Lianele sunt inlocuite de tiroliene
Vechea faună are o cu altă componență,
un procent îngrijorător de hiene și porci (nu mistreți)
trilul mierlelor încluit de croncănitul ciorilor
doar copacii sunt la fel-
au același scop
și deși nedreptățiți, ignorați, neajutați, batjocoriți sau schilodiți
nu și-au schimbat caracterul:
au rămas la fel de altruiști, drepți și blânzi cu oamenii
care nici acum în al 12-lea cea nu își dau seama
că nu ar putea respira fără ei.

MIRELA ROZNOVEANU

O Epopee a Vlahilor

Thanas Medi, ***Ultimul Cuvânt al lui Socrat Buba***,
roman, Editura Eikon, 2020.
Traducere din albaneză și note de ***Oana Glasu***

Thanas Medi este un scriitor albanez de naționalitate vlahă care trăiește în prezent în Grecia. Romanul ***Fjala e fundit e Sokrat Bubës*** a primit premii naționale în Albania, a fost tradus in limba maternă a autorului, vlah/armâna, apoi în greacă și recent în română. Romanul a fost comentat ca o poveste de dragoste fabuloasă; ca un document etnologic și etnografic al unei lumi mitice, exotice, aproape dispărute. Din punctul meu de vedere acestea sunt straturile unui sandwich care au făcut pasabil adevăratul mesaj al romanului, la fel de politic și tragic ca și cel din *Doctor Jivago* de Boris Pasternak.

Vreau să precizez la acest punct că, în Sudul Dunării, Vlahii sunt numiți ca atare, Vlahi, de locuitorii popoarelor în mijlocul cărora locuiesc, dar între ei se numesc Armâni. În Albania, unele grupuri Vlahe/ Armâne se denumesc Rrãmãnji, cuvânt care își are rădăcina în grecul romaioi, însemnând cetățeni ai Imperiului Roman de Răsărit.

Romanul lui Thanas Medi ne introduce în universul lumii vlahe/armânești, ramura fârșirotă (cele trei ramuri armâne sunt Pindean, Fărshărot și Gramustean), din Epirul istoric, azi aflat în Albania. Ei trăiesc în munții din apropierea Moscopolei, capitala armânilor din Balcani distrusă în 1788 de către albanezii islamizați și trupele imperiale otomane. Indiferent de faptul că vlahii fârșiroți au fost diferiți de moscopoleni și cultura pe care o reprezintă, vlahii fârșiroți aparțin aceleiași lumi și civilizații armânești din Balcani. Cultura lor are aceeași bază, un fundament comun. Că este așa, o dovedește chiar romanul prin capitolele dedicate paftalei regale, la care voi reveni.

Ultimul Cuvânt al lui Socrat Buba debutează cu ieșirea populației vlahe de păstori din transhumanță și timpul fără timp, și intrarea într-un timp istoric precis și geografie politică precisă, de natură cataclismică comparabilă cu cataclismul Moscopole: Albania comunistă din anii 50-60 ai secolului al douăzecilea, condusă de dictatorul Enver Hoxa. Fără memoria civilizației străvechi căreia îi aparțin, lipsiți de educație, școli, cărți în limba lor, rămași la nivelul culturii mitice și obiceiurilor arhaice aflate sub agresiunea distructivă a prezentului, vlahii din romanul lui Medi au pierdut după 170 de ani sau la a șasea generație sentimentul că aparțin unui popor și civilizații străvechi cu drepturi legitime pe pamântul pe care îl locuiesc. Clanurile sunt legate de ritualuri, limbă, tradiție; fără conștiința că aparțin unei etnii anume, ele devin o masă ușor manevrabilă de cei care dețin puterea politică. Thanas Medi demonstrează prin mijloace românești cum semințiile, popoarele, națiunile cucerite, dislocate etc. care nu își educă generațiile în limba maternă, care nu țin trează conștiința acelui popor sau națiune prin toate mijloacele posibile, nu vor avea șansa să supraviețuiască. Filonul ancestral nu este suficient de puternic pentru a asigura perpetuarea unei etnii în lumea civilizației informaționale devenite și globale.

La inceputul romanului, vlahii transhumanți coboară definitiv din munții Vithkuq/Vitcuci din preajma Korcei, invecinați cu munții Gramos la granița cu Grecia și se așază in valea de lângă Gorița Mare (Gorița fiind unul din multele nume ale orașului transcris Korce/ Korçë/ Goritsa). Orașul se află la mai puțin de 20 de kilometri de Moscopole /Voskopje. Locuitorii Goriței Mari sunt numiți în

roman labi – care inseamnă albanezi și care vine din Labëria, numele regiunii din sudvestul Albaniei unde este plasată acțiunea. Traducatoarea romanului, care în general a făcut un bun serviciu aducerii cărții din albaneză în română, nu explică din păcate aceste lucruri și în plus, traducând în română toponimii albaneze și vlahe, dezorientează la lectură.

Clanurile sau familiile de păstori vlahe sunt obligate să participe la colectivizarea agriculturii cu toate urmările ce derivă de aici. Păstorii transhumanți ai colibelor își construiesc o așezare stabilă, intră în colectiv și brigade agricole, participă la festivaluri folclorice operatistice, sunt trimiși la instructaje de partid sau profesionale, dar supraviețuiesc ca o unitate umană de sine stătătoare prin obiceiurile de fier menținute de femeile clanurilor, ca și prin istoriile comune. În numeroase rânduri organele competente ordonă ca numele vlahilor – deveniți incomozi prin prezență - să fie șters din cataloage, expoziții etc. La un punct, declarați venetici, se sugerează chiar că vlahii să fie eliminați. Secretarul județean de partid, oficiali locali continuă persecuțiile și după ce Conducătorul Enver Hoxa (născut în apropiere la Girokaster) a permis vlahilor să întemeieze o așezare lângă Goritsa Mare. Considerați străini pe propriul lor pământ de către albanezi, disprețuiți, jigniți, urmăriți de poliția secretă, vlahii care nu se vor asimila, vor fi eliminați în clipa în care vor îndrăzni să pună sub semnul întrebării modul de tratare discriminatoriu, să formuleze dreptul la o limbă proprie, dreptul la pământul strămoșesc, și chiar dreptul la demnitate.

În mitologia moștenită dar care se și autocreează necontenit, apar mituri noi prin personaje care umplu scena - este vorba de Socrat din clanul Buba, un gen de erou mitologic, și frumoasa Caterina din clanul Coleba, o Elena din Troia vlahă. Cei doi sunt logodiți din fașă (obicei normal la vlahi) pentru a salva în plus, conform unui ritual străvechi, viața Caterinei. La aceste personaje as mai adăuga pe bătrânele sau bunicile clanurilor, cum ar fi bunica Paraşchevia Coleba și bunica Arhonda Buba, amândouă deținătoare ale misterului cosmic al existenței și supraviețuirii neamului: ”Dețineau în mâini firele vieții și ale morții și atât de tare se încredeau membrii neamului în asta, încât nu încăpea îndoială că bunicile erau cele care dădeau binecuvântarea, făcându-ți viața albă. Sau te blestemau, înnegrindu-ți-o.“

Socrat din clanul Buba logodit de mic cu Caterina Coleba, are o voce frumoasă care se face auzită la petrecerile clanurilor. *Ochiul înșelător* este cântecul prin care excelează. Îndrăgostit de logodnica pe care conform obiceiului nu are voie sa o vadă, întâlnească, vorbească până la căsătorie, Socrat face tot ce poate ca să o cucerească de departe. Devine brigadier, merge la Tirana la un instructaj profesional, scrie la gazeta comunistă *Vocea Poporului*, și se ridică în funcții. Caterina, la rândul ei, intră în colectiv unde devine ținta amorului agresiv al albanezului Dimitraki Kërpi, fiul învățătorului Riza Kërpi interesat de trecutul vlahilor și obligat acestora. Dimitraki, fiul lui, nu moare pentru că este salvat de doua ori de vlahi – odată când s-a născut și ceva mai târziu când este mistuit de boala misterioasă numită *bundă*.

Trăind un complex de inferioritate înaintea lui Socrat, înfuriat de recunoștința veșnică pe care trebuie să o arate vlahilor pe care îi disprețuiește, obsedat de Caterina pe care o vrea cu orice pret, și pe care crede că o poate adjudeca în virtutea faptului că el este lab iar ea o vlahă dintr-un neam de așa zis sălbateci și primitivi - labul Dimitraki Kërpi o violează pe Caterina în preziua nunții pentru a o obliga să îl aleagă. Conform cutumei vlahe, o mireasă care și-a pierdut virginitatea se sinucide sau rămâne singură pe viață. Caterina nu il poate dezonora pe Socrat căsătorindu-se cu el. Îmbrăcată în costumul fabulos de mireasă, ea pleacă în orele de dinaintea ceremoniei nupțiale la casa labului Dimitraki Kërpi – brigadierul porumbarelor, incendiatorul icoanelor, violatorul - care o obligase la acest act. Mirele Socrat, împreună cu nuntașii nunții care nu mai are loc după pregătiri îndelungi, minuțioase și fabuloase, dă foc casei labului Kërpi. Socrat este arestat, interogat, declarat dușman al poporului, condamnat la moarte.

Thanas Medi știe să povestească și să construiască intriga. Planurile romanului se întretaie subtil—pe de o parte asistăm la procesul asimilării sau dezintegrării forțate a unei lumi străvechi, iar pe de alta avem înaintea ochilor desfășurate splendidele ritualuri vlahe vechi de milenii. Conflictul dintre Socrat Buba și administrația comunistă crește treptat. Ceea ce i se întâmplă în final lui Socrat este consecința acestui conflict în care partidul, provocatorii,

securitatea au partea lor. Condamnarea lui Socrat se extinde asupra tuturor vlahilor. Ei sunt doar o națiune nedeclarată, aproape moartă dupa Riza Kërpi, o națiune ale cărei cântece sunt bocete prevestind o moarte sigură.

După cum aminteam, Moscopole a fost ras de pe fața pământului, populația măcelarită. Supraviețuitorii au fugit în Macedonia istorică, Austria, Ungaria, Transilvania. Vlahii transhumanți vecini cu Moscopole au ales să stea ascunși în munți, strategia supraviețuirii fiind aceea a retragerii din timp. Teritoriul intrigii este practic cel străvechi al vlahilor fărșeroți și moscopoleni, teritoriu adjudecat de albanezi. În mod natural cele două ramuri vlah/armâne au comunicat între ele, ca părți ale unei civilizații comune. Un episod excepțional al romanului consemnează acest lucru ca și ce înseamnă pentru un popor uitarea propriei istorii.

Când în Gorița Mare are loc o expoziție de obiecte și costume populare albaneze, se descoperă din pură întâmplare că obiectele albaneze celebrate erau cu mult mai prejos de cele descoperite în cuferele de nuntă ale vlahilor – considerați primitivi, proști, needucați, nespălați - din Bufnița. Paftaua regală purtată de miresele vlahe ca și îmbrăcămintea amintind de fastul imperial moscopolean sau poate bizantin deschid o fereastră spre un trecut greu de istorie și o civilizație rafinată de care vlahii din prezentul romanului nu își mai aduc aminte:"...costumele grele ale mireselor de demult. Cu rochii care nu lăsau descoperit nici degetul cel mic al piciorului, cu căciula încărcată de napoleoni de aur, cu lanțuri, slabe, nenumărate și medalionul greu de argint, cu baticurile precum ceața ....și cu centura de la brâu mai lată chiar decât cureaua de catâr."

Distrugerea obiceiurilor care țin lumea vlahă unită și puternică începe, după cum am văzut, odată cu intrarea catastrofică în timpul istoric. Așa cum spune unul dintre personaje, vlahii simt că trăiesc "vremuri rușinoase". Lumea arhaică solidă, conștiința colectivă susținută de bunătate și generozitate, se distrug, se pulverizează sub himera libertății individuale, inexistente în comunism. Familia se dezintegrează și ea. Poporul, spune autorul, moare când îi moare sufletul. Thanas Medi este profund tragic când scrie despre vlahii care trăiesc în fond în țara lor, în republica lor nerecunoscută, în patria care le este refuzată. Prin asimilare, albanizare, vlahilor li se ia în final naționalitatea. Visele premonitoare, aparițiile de pe celălalt tărâm, comunicarea cu cei morți, presimțirile, apariția ielelor, farmecele, leacurile miraculoase, ierburile cu puteri magice, obiceiurile de înmormântare fac parte din zestrea acestei lumi fabuloase. Când Socrate înțelege că moartea lui este salvarea ei, nu se împotrivește destinului.

Tristețea năprasnică a sufletului vlah; stilul de viață blând prietenos – „vlahii se țineau de viață întinzând unul spre altul firele prieteniei"; metaforele proaspete – cele din lumea păstorească sunt de neuitat; paginile impresionante dedicate femeii vlahe și virtuților ei; detalierea asediului asupra lumii vlahe ancestrale și creștine; procesul de decădere a demnității de sine a vlahilor sub tăvălugul comunismului; isteria distrugerii obiceiurilor, a tiparelor de viață tradiționale vin în forță copleșitoare către cititorul fermecat de scriitura lui Thanas Medi.

Una dintre cheile romanului se află cred în numele de familie al personajului principal, în albaneză Bubës – în vlah/armână **bubă** cu sensul de *larvă a gândacului de mătase.* Dicționarele etimologice bazate pe cercetări de indo-europenistică îl arată ca venind cu același sens din fondul lingvistic pre-indo-european. Socrat Bubës reprezintă nu doar larva unui popor străvechi și uitat care probabil va muri ca să dea naștere unei alte forme total diferite, ci însăși această transformare morală și estetică, devenită pe parcursul romanului una metafizică. Ultimul cuvânt al lui Socrat în fața plutonului de execuție este numele femeii iubite și pierdute. Este un cuvânt al dragostei. Thanas Medi are dreptate când scrie că vlahii sunt un popor mitic cu puteri supranaturale.

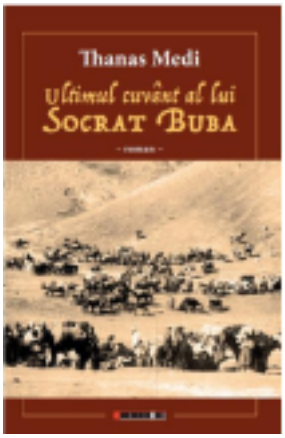

BANU RĂDULESCU

Autoportret *

Tare-aș vrea să știu: cum oare
Sunt la chip și-nfățișare?
Mă arăt pieziș și șui
Sau m-asemăn orișicui?
Pleoapa de ce-mi pare grea,
Parc-ascunde noaptea-n ea,
Și de ce se bate ochiul –
Potolit cu dedeochiul,
În cafea la ghicitoare –
Când lumina prea mă doare?
De ce mâna mi-e zgârcită
Peste inima smintită
Descântând, ca într-o cană,
Ierburi bune pentru rană?
De ce pieptul ne-ncăput
Îmi apare prefăcut
În veston cu bumbi de stele
Oblojind bubele rele?
Curg vreo zece vieți prin mine
Și de toate mi-e rușine
Că nu-i una mai întreagă
Tainele să le-nțeleagă.
Răzmelite și răzbite
Curg aiurea prăvălite
Că nu știu de-ar mai putea
Să le-ntoarne careva.

De ce oare, de ce oare
Mă îmbăt mereu de soare
Și mă doare
Vântul prins la cingătoare?
Ochii ăștia nu-s ai mei.
Anii tineri prea mi-s grei.
Greu mi-e sufletul de beznă.
Fuga mi-e belciug în gleznă.
Vorba-n gură mi-e coclită
De o rugă nerostită.
Și totuși la-nfățișare,
Sunt așa – ca fiecare!
Mă privesc într-o oglindă
Suferindă
Și bolnavă pân-la os
De închipuiri pe dos.
Și mă văd întors haihui
Cum nu-i chipul nimănui:
Șters, olog, mâncat de molii,
Frânt de arșițele bolii.
Râd că mă credeam haiduc
Când de-abia scriu și îmbuc
Și zănatec, peste tot
Mă lupt ca un Don Quichotte
Cu o gloabă Dulcinee
Pentru nu știu ce femee
Irosind năucul har
Între Panza și măgar.
Râd de oameni: nu e cine
Să ghicească – atât de bine!
Dau cu pensula și doare
Țipătoarea mea culoare
Pentru chip și-nfățișare.
Dintre toți, eu – cel mai bine –
Știu cum sunt.
Și mi-e rușine
Că nu-i nimeni – cine? cine?
Să mă vadă – atât de bine!

Transcedental

Asemeni unui nufăr
Care-ncearcă
Noroiul în fiecare fir de rădăcină,

Iar floarea albă și-o avântă mândru
Spre cer…
Așa și eu
Încerc cu pasul
Vremelnicia-n tină
Și-mi sprijin gândurile toate –
Smerit – ca-n rugăciune,
În poala nebuniei îndrăznețe…
Ca să însemn cu astă
Răspântia –
Lumină și gunoiu –
În care cresc deopotrivă
Un om
Și
O golgotă.

Psalmul nopții

poezie scrisă în închisoare
pe un petic de hârtie de 5 x 5 cm.

Trimite apa zării și mă spală
De zgura strânsă, Doamne, peste zi,
Când te-așteptam răspântiei să vii
Să-nchizi în inimi rana de-ndoială.
Mi-e mâna grea de cât răsad îngroapă
Și buza arsă rugilor ce-ți strig,
Când mă cosește dorul și mă frig
Scrum visurilor arse lângă pleoapă.
Am obosit, genunchii ard de jar
Și nu mai știu pe unde să te caut.
Subțire suflet îl înnod în flaut
Și ți-l întind să-l iei. Tu cerne har.
Și fă-te om și vino la fântâna
Unde izvorul gâlgâie de pace.
Un sfat înalt cu tine să pot face
Și să ne dăm prietenește mâna.
Târziu apoi cocoșii dimineața
Când vor vesti din trâmbițe, puteri
Să-mi dai plecând cuvintele de ieri
Să pot să-nfrunt până la capăt viața.

9.V

* Poeme din volumul **Banu Rădulescu** - ***Autoportret*** apărut de curând (2020) la **editura Fundației Culturale Memoria**. Inițial volumul a apărut la ***editura C & N Berlin*** în anul 2018, volumul de față cuprinzând pentru prima dată toate poemele regretatului Banu Rădulescu. Prin amabilitatea fiicei sale, Corina Bach-Rădulescu, acest volum cuprinde poezii inedite, unele dintre ele scrise chiar în anii de detenție. Cum nimic nu este întâmplător, la 30 de ani de la înființarea Fundației, iată că apare această carte deosebită, ilustrată de maestrul Mircia Dumitrescu.

Șerban „Banu" Rădulescu (n. 12 februarie 1924, București - d. 9 decembrie 1998, Berlin) a fost doctor în medicină, deținut politic în două rânduri, scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1967, ***fondator în 1990 al revistei Memoria - revista gândirii arestate și în 1991 a Fundației Culturale Memoria.***

Mulțumim revistei Memoria și editurii Fundației Culturale Memoria, București, pentru permisiunea de a prelua textele incluse în revistă.

http://www.revistamemoria.ro/
http://www.revistamemoria.ro/banu-radulescu-autoportret-poezii/
https://www.facebook.com/Fundatia-Culturala-Memoria-202818849729610/

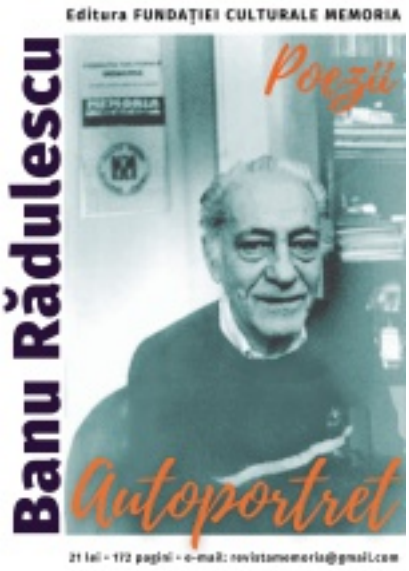

ANDREI ZANCA

Reverberații de sacralitate

i.m. Monica Giurgiu-MacLean

Locul nașterii, meleagul natal, nu sunt deloc întâmplătoare. În anii ´50 ai nașterii mele și-n același timp și ai Monicăi - doi ani mai târziu - și continuând aproape până în anii ´70, ai secolului trecut, Sighișoara era o „oază“ cu fler medieval, în care mai multe neamuri, mai mult ori mai puțin delimitate unele de altele, trăiau în înțelegere îngăduitoare, grație și rădăcinii lor adânc ancorate în anii interbelici.

Oamenii maturi, care trăiau în această așezare la începutul anilor ´50 s-au născut și au fost educați, crescuți, la începutul secolului și în deceniile următoare, adică în anii dintre cele două războaie mondiale. Alături de o minoritate de refugiați din Bucovina și dinspre Nord, ei au beneficiat așadar, de o educație specifică, sub auspiciile regalității, o educație caracterizată în mare, prin profesionalism, caracter, decență, demnitate și îngăduință, atât grație educației familiale, cât și prin intermediul unor universități și școli exemplare, cu dascăli de excepție, care sunt evocați și azi, cu o anume evlavie.

Liceul de jos, adică cel din centrul orașului, adăpostea elevi români și maghiari. Cel vechi din vârful cetății sighișorene, întemeiat cu câteva secole în urmă, elevi români și de sorginte germană, ambele licee cu ore de predare și în limba maternă a acestor naționalități. Pot spune azi, cu o anume certitudine, confirmată în vreme, că pe atunci se făcea într-adevăr școală; și asta grație și a unui suport familial decisiv, însă mai ales datorită acestor dascăli de excepție, din care mulți au fost trezitori, influențând, determinând destinele multora.

Aici au activat, și parțial studiat, multe celebrități, cunoscute și în străinătate. Domnea o anume „rânduială“ nescrisă, nedeclarată, încă prezentă și nealterată în adâncime de vicisitudinile vremii, relații de o firească emulație între diversele neamuri. O emulație benefică, o „concurență”, care e însă în fond depășită de bunul-simț uman autentic, propriu celor aflați la un anume nivel al conștiinței.

Nu este însă minoritatea, mereu un barometru al unei stări politice, deși întreaga populație era oprimată, suferind de represiuni, mai mult decât abuzive, coercitive și ai cărei membri se găseau, și se găsesc și acum, într-o lentă autodistrugere a valorilor autentice și a normalității, firescului?

Această molcomeală aparentă a așezării natale, una vie însă, menținută printr-un respect lăuntric, deseori inconștient (deși tot mai puternic contaminată de o tot mai sporită represiune, mai ales prin ignoranța și prostia din vârf, care își „trăia” acum, resentimentele, frustrările, complexele, însă și „ora vieții”), ne-a impregnat deplin copilăria.

În vremea liceului, Monica era cu doi ani mai mică, și astfel, după obiceiul aiurit de atunci, a fost cam nebăgată în seamă de noi, cei „mari“, după cum aceștia din urmă își înălțau ochii cu respect și spirit de imitație către cei mai în vârstă; însă nu a fost îndeobște astfel, mereu? Mă uit azi la operele ei, pe care nu le cunoșteam, datorită biografiilor noastre stranii, rătăcitoare și neașteptate, însă și datorită unei regretabile treceri a ei sub o stranie tăcere și uitare.

Mă uit la creațiile ei - și privirea cuprinde cele înfățișate, întâmpinată de mulțimea mesajelor non-verbale, care o întorc în forul lăuntric. Este un act de *in-voluție* (în sensul unei în *răsuciri înlăuntru* a privirii), care trezește și aduce cu sine însă în mod straniu și o anume pace, o împăcare de sine: efect terapeutic, tămăduitor, al unui soi de *feed-back*, aflat departe de orice intenționalitate ostentativă.

Aidoma efectului placebo, simpla *vedere* (deja, Montaigne a menționat acest lucru în cazul maladiilor), duce la tămăduire prin impactul privirii cu atributele *trezitoare, tămăduitoare* ale operei, deși deloc marcant intenționate, ci mai ales în postura de reverberații „nevăzute" ale calităților ei funciare. Există în unele pânze și utilizarea inserării unui tablou în tablou, atât de curentă în picturile Renașterii. La Monica, acest lucru e însă și o dovada certă a dominației de neșters a *memoriei afective,* adânc ancorate lăuntric.

Ele constituie și un act de auto-vindecare, de auto-tămăduire și beneficiază de apertura înlesnită de o deplină *încredere* (*hermanuta*, aramaică), însă și de o sete evidentă, de o deschidere spre sacralitate. Mersul creativ dobândește astfel o grafică spiralată, ascendentă, lăuntrică. Orice oprire, ca act definitiv, în fața unei imagini, oricât de „contemplativă" ar fi ea, este *încremenire*, o oprire a însăși dinamicii mersului spre sacralitate.

Divinul se regăsește prin actul *in-volutiv* (în sensul, cum am mai arătat, al unei *răsuciri-înlăuntru*), în toate creațiile ei. Actul privirii, asumarea, combustia ce-l însoțesc, constituie un *act viu,* trezind mereu alte valențe în cel care, de data asta, contemplă cu adevărat. El, actul privirii, e însă mereu în mișcare, nu este niciodată același, nu determină *o cantonare*, ci devine o marcă a revelației continue.

Divinul, sacrul nu se află undeva departe, ci dimpotrivă sunt intime, lăuntrice. Așa cum spuneam într-un text, cu ani în urmă: *De n-ai fi în noi / de unde acest dor fără de nume / de unde această sete, această neliniște a morții / taină-spaimă?* Cum să și găsești ceva, pe cineva, care e în tine, în bobul de lumină aflat în fiecare, în adânc?

Dacă, cum spunea Gregg Braden, *ruga este ceea ce e apa pentru sămânță*, atunci operele Monicăi dețin, ca analogie, mai înainte de toate, o predominanță a întoarcerii lăuntrice a privirii, și anume pe treptele adânci și lente ale memoriei afective, acolo unde o anume Tăcere e un răspuns cert, non-verbal.

La ea *inima și intelectul, emoția*: (iubire ori angoasă), și *gândul*, ivesc prin echilibrarea contopirii lor *sentimentul*, ca vibrație energetică e inimii. O vibrație revărsată puternic în jur și care determină în mod decisiv simplitatea, firescul operei ei, despre care pot spune cu certitudine că deține atributele perenității.

Mintea și inima alternează în căutarea unui suav echilibru, un echilibru al impactului lăuntric, spre a înlesni *contemplarea*, una activ-dinamică, și nu doar o simplă privire interogativ-intelectualizată, analitică, deconstructivă. Nu mai ești același după asemenea act de contemplare, care *te scoate din timp*, fiindcă ți-au fost trezite valențele amânate, lăuntrice.

Printr-o tehnică subtilă - ca întotdeauna, cea a firescului și-a simplității - impactul privirii are loc, grație talentului ei, neînsoțit de o afișată „intenționalitate", lucru pe care doar „lipsa" unei intenționalități artistice, sugerată doar subliminal, o poate realiza. Un impact la care este invitat privitorul și care devine astfel unul decisiv - are loc *un transfer intim* între operă și privitor, între creatorul răsfirat în operă și privitorul inițiat.

Neliniștea dispare și are loc, cum s-a mai spus, un act terapeutic; după cum dumnezeu nu este un ins cu barbă (după chipul și asemănarea noastră), ci *de-nerostitul, ne-denotabilul*. El se sustrage, spre a fi astfel a-tot-prezent. Aici nu e vorba, ca la mulți din păcate, de sugerare, de o intenționalitate vădită, opintită, ci de ***Dar,*** de o dăruire limpezită prin asumarea anterioară, deplină a actului creativ, grație

harului primit.

Spiritul nu are formă, lucru insinuat paradoxal și cu o anume nonșalanță de Monica, tocmai prin utilizarea formelor. Ea pare prin întreaga ei operă să spună: atunci când renunți la elaborări complicate, „minuțioase" și la deghizări și ești autentic, apare și revelația faptului că suntem intim legați cu toții între noi, și una cu sacrul, înscris genetic în noi.

Mi-aduc aminte că tatăl ei, profesor de română la liceul de jos, din centrul orașului, însă și director o vreme a aceluiași liceu, ne-a predat și nouă, celor care ne aflam pe atunci în clasa 11-a, câteva ore de română, dat fiind că titularul se îmbolnăvise. Reții și acum, printre altele, o remarcă de-a lui pe care o țin minte și azi. Apropo de Coșbuc și alți poeți transilvani, el a mai spus: *„nu ați băgat de seamă că ogrăzile noastre, ale românilor de la țară mai ales, au garduri mici, care îngăduie privirea, când treci pe lângă ele, cu o portiță, tot atât de joasă, și care se putea lesne da la o parte, mereu nezăvorâtă, spre deosebire de satele săsești, cu porți de trei metri, mereu zăvorâte și cu ziduri înalte, solide?"*

.

Monica moștenise pesemne, această acuitate a *privirii*, această *putere de observație a detaliilor semnificative* de la tatăl ei: sensibilitatea ei funciară nu îngăduia creativității ei să nu fie genuină, autentică în firescul și simplitatea ei, ca tot ce e de valoare.

Autenticitatea ei era și o invitație adresată celor din jur la onestitate, decență și demnitate. Un act de sensibilizare. Calități ale libertății, în fond. Libertatea lipsită de sacralitate nu există, pare să spună ea în tot ce face.

Orice derapaj de la aceste atribute îi lezau delicatețea de excepție, le resimțea ca pe o surdă durere, răsfrântă uneori în tablouri ale orașului natal, peisaje citadine, peisaje ale legendarei cetăți, *mistuite de om*, fiindcă unde *e el, Omul, în aceste timpuri de restriște, cine a mai rămas, cine a mai putut rămâne Om*, pare să se întrebe ea, în mod repetat, tainic, nespectacular.

Miracolul și minunea nu sunt identice. Importanța, întâietatea acordată *experimentului personal* e decisivă. Nu te împotrivești timpului, pare ea să spună, ci dimpotrivă îl îngădui, fraternizezi cu el, așadar și cu iluzia. Experimente personale, care au fost extinse de ea și dincolo de meleagul natal.

Nici ele, ca și nașterea pe un anume meleag, nu sunt întâmplătoare. Extinderi ale conștiinței, prin artă, prin viață, însă și dincolo de ele. Cunoaștere de sine.

Monica ne-a dăruit, ca remediu, momentelor cruciale pe care le trăim acum, posibilitatea constatării, că nu putem fi solidari decât întru sacru, că nu este vorba atât de corona, cât mai ales de karma.

În memoria ei, aceste câteva cuvinte:

***dacă n-ai Fi** în* noi
am putea oare suporta
spaimele, durerea, inevitabila
moarte fără a ne pierde mințile, nopțile

în care aduni ca într-un dosar autopsiile
iubirilor și eșecurilor trecute, clipa când
poți îndura adevărul, mai întotdeauna

penibil de banal, regretând mereu
ce n-am trăit adânc, deplin - și nimic
nimic, ca *prima oară*.

*A*supra cui mă aplec în timp cu răbdare
băgare se seamă și tandrețe, prinde

a înflori prin iubirea astfel
înfiripată, și nici o umbră -

*N*ici o umbră, nu-i atât de adâncă
încât să nu poată fi adusă-n lumină.

*O*rice sentiment străbătut până la capăt
sfârșește-n tăcerea de exercitare a prezenței.

*E*xperimentul nu e un loc anume. un cuvânt
deschide abisul

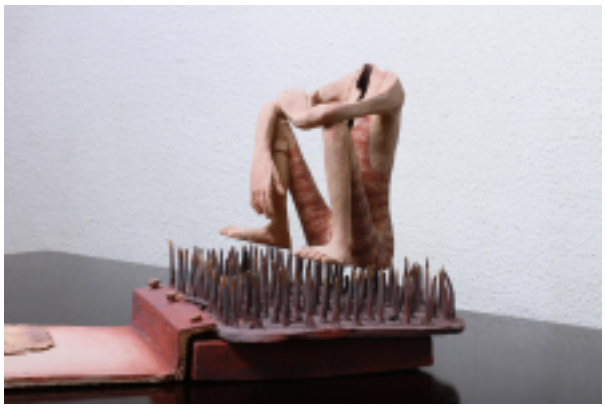

Lucrări de: **MONICA G.- MACLEAN (1954-2016)**

RADU CIOBANU

Călătorul extrem[1]

Sub acest titlu l-am evocat în 2013, în cartea *Călători și călătorii*[2] pe tânărul Chris McCandless care, chemat de mirajul depărtărilor, a murit de epuizare în imensitățile Alaskăi, după ce, de peste o sută de zile, nu mai întâlnise nici urmă de omi[3]. Destinul său a dobândit o notorietate de o tragică măreție. Între timp, am întâlnit un alt tip de călător, tot atât de „extrem", al cărui destin e, cel puțin până acum, unul de o măreție, nu tragică, ci glorioasă, grație performanței de a ajunge întotdeauna teafăr la capătul celor mai hazardate călătorii. Celebritatea lui Sylvain Tesson, despre care povestim acum, e greu de „încadrat"; e numit când geograf, când explorator, când aventurier, în timp ce scopul vieții sale a fost tocmai acela de a fugi de orice fel de „cadru", de a rămâne un om liber, în deplină comuniune cu ordinea Creației. Și de aceea a ales poate unica soluție, călătoria. A umblat cam peste tot, cu predilecție prin imensitățile asiate, pe jos în Himalaya și prin deșertul Gobi, pe cal în Munții Tian Shan, cu bicicleta prin pustia Ustiurt și în cele din urmă, poposind pentru o vreme pe țărmul Baikalului, singur într-o cabană, a scris În pădurile Siberiei, o capodoperă a genului și a singurătății. Dar, poate, cea mai spectaculoasă călătorie a sa, soli-tară, a fost cea de 6000 de km. străbătuți *per pedes*, din Iakuția Gulagului comunist până în India, pe itinerariul migrației naturale a lupilor de la nord la sud, care a fost și cel al deținuților din lagărele extremului nord sovietic, singurul drum care putea duce, dar rareori a și dus, la libertate. Sylvain Tesson l-a străbătut și, dincolo de dorința de a le demonstra scepticilor că performanța plănuită e posibilă, el și-a investit călătoria și ca pelerinaj simbolic în memoria tuturor celor ce au căzut în aspirația lor spre libertate. Și ca de fiecare dată după câte un astfel de drum, a consemnat și această teribilă experiență într-o carte: *Axa lupului. Din Siberia până în India, pe urmele evadaților din Gulag*[5].

La peste zece ani de la *Axa lupului*, Tesson povestește o altă călătorie, întreprinsă tot sub ispita aventurii, dar căreia îi conferă și de data asta și un nobil mesaj comemorativ. Este volumul *Berezina. Pe urmele lui Napoleon într-o motocicletă cu ataș*[6], a cărui idee se pare că s-a născut oarecum spontan, în ambianța unui târg de carte de la Moscova. Dar se poate ca ea să se fi configurat în latență, de-a lungul altor drumuri, deoarece primele fraze din Berezina proclamă un adevăr dobândit din experiențe mai vechi: „Ideile unei călătorii se ivesc în cursul unui periplu anterior. Imaginația îl poartă pe călător departe de viesparul în care s-a împotmolit" (p. 16). Pentru ca, spre sfârșitul cărții, ideea să revină: „Eram convins că mișcarea stimulează meditația. Dovada: călătorii au întotdeauna mai multe idei la întoarcere decât la plecare" (p. 173). Dar, chiar și numai din cărțile lui Sylvain Tesson apărute de-a lungul anilor la noi, putem constata că el nu urmează niciodată magia drumului într-un fel de transă iar aventura nu este un scop în sine, o hoinăreală fără țintă, ci fiecare nouă călătorie are un mobil mai mult sau mai puțin mărturisit și un mesaj cu valențe morale, civice, ecologice sau, pur și simplu omenești.

Era în 2012. Cu prilejul acelui târg de carte, Sylvain Tesson și-a convins doi prieteni francezi, pasionați călători și aceia, și doi prieteni ruși, că la împlinirea a două secole de la Retragerea Napoleoneană, ar fi un fapt nobil să reconstituie exact itinerariul parcurs la vreme de iarnă de „Marea Armată", de la Moscova la Paris, incluzând, firește, și episodul crâncen al traversării Berezinei. Cu toții au fost de acord că era un moment potrivit de a comemora astfel jertfa sutelor de mii de ostași ai ambelor armate, căzuți în mod absurd și în împrejurări infernale, rămase ca „...una dintre culmile suferinței și ale ororii pe drumul lung al istoriei oamenilor" (p. 33). Au pornit în 2

decembrie – în plină iarnă rusească, așadar – pe motociclete cu ataș, marca „Ural", de fabricație sovietică. Motocicletele acestea, cu năravuri și capricii, sunt prezente prin remarci și comentarii de-a lungul întregului drum, devenind un fel de personaje colaterale: „Aceste mașini sunt o mândrie a industriei sovietice. Ele promit aventura. Nu se știe niciodată dacă vor demara și, odată pornite din loc, nimeni nu știe dacă se vor opri" (p. 30). Ca și votca, devenită și ea prezență mai puțin colaterală decât motocicletele, beneficiind de savuroase precizări: „În Rusia, alcoolul băut este socotit în grame. Un păhărel, 50 g. Un pahar mare, 100 g. O dimineață distrusă, 500 g" (p. 27). Sau: „O cină rusească constă în a încetini ravagiile votcii, înghițind ceapă, mărar și un mic hering" (p. 149). Sylvain Tesson are simțul umorului, perceptibil îndeosebi în palierul epic al relatării drumului propriuzis pe care-l parcurge cu dinții strânși și voioșie, a incidentelor, a popasurilor, a tribulațiilor meteorologice. Acesta e, de altfel, primul palier al cărții, bogat în reflecții despre călătorie și anumite abilități indispensabile călătorului dependent de magia drumului, dar și despre realitățile postsovietice. Sylvain Tesson are asupra rușilor și a duhului slav, o perspectivă în general prietenoasă, ceva între condescendență, simpatie și amuzament. Dar când, de-a lungul drumului, observă că numai aleile înspre monumentele comemorative rusești sunt deszăpezite, dar nu și cele spre memorialele franceze, comentariul său își pierde brusc surâsul și dobândește o undă gravă și o rezoluție severă: „Noi, care veneam dintr-o țară în care se face mare caz de Celălalt, de victimele noastre, de adversarii, de dușmanii noștri, unde nu ratăm niciodată ocazia de a ne acuza că ne apăraserăm interesele, de a ne scuza că învinsesem, consideram diferența de tratament cam *impertinentă*" (sbl. RC, p. 68).

Cel de al doilea palier al cărții s-a configurat din evocarea dramei celor două armate: cea care se retrage și cea care o hărțuiește din urmă, având însă, paradoxal, mai multe pierderi decât cea hărțuită. Cele două planuri se află în continuă alternanță, detalii din călătoria prezentă – monumente, peisaje, ruine, toponime – suscitând evocarea unor momente rămase de referință în epica acestei retrageri apocaliptice. Ceea ce unește cele două paliere este frigul, care ar trebui scris cu majusculă: „Frigul... El, mai mult decât distanța, raidurile cazacilor, lipsurile și epidemiile, avea să doboare Marea Armată, «s-o facă să se topească», dacă e să folosim expresia lui Kutuzov" (p. 69). E același frig care-i însoțește și pe ei, călătorii din prezent, porniți pe urmele epopeii: „Purtam două perechi de șosete, o pereche de cizme de piele și supracizme etanșe, având deasupra un combinezon integral. Rezultatul acestor stratificări: tot ne era frig și aveam nevoie de zece minute ca să reușim să urinăm" (p. 147). Dar ei aveau avantajul popasurilor, unde găseau căldură, o „cină rusească" cu, mai importantă decât toate, votcă. Apropo de hoteluri ruse și belaruse, am fost surprins să descopăr situații și stări de spirit aproape identice cu cele pe care le-a trăit călătorul român Mirel Bănică în 2019, când a avut curiozitatea să facă un tur al României, pe urmele reziduurilor epocii comunistei. Scrie Tesson: „Paznice de etaj oxigenate, decorație brejneviană, lustre din anii '70 [...] ne plăceau ambiențele specifice Războiului Rece. *Aveam 40 de ani și eram nostalgic după o lume pe care n-o cunoscusem* (sbl. RC). Preferam aceste ambianțe în locul celei din hotelurile standardizate cu care capitalismul cu față inumană ne împânzise centrele orașelor" (p. 84). Aceeași impresie de băltire născătoare de bizare nostalgii o avusese și călătorul nostru prin provinciile patriei. Posibilitatea unei asemenea analogii nu e totuși surprinzătoare dacă ne gândim că toate dictaturile, au lăsat totuși celor ce erau pe atunci tineri și o seamă de amintiri ale unor episoade sau realități scăpate de sub influența puternicelor servicii de propagandă, vestigii din zona afectivității etern umane, imune la ideologii și îndoctrinări, care azi au forța de a exceda amintirea umilințelor, terorii și mizeriei de atunci și să genereze aceste nostalgii, la urma urmelor perfide, deoarece sunt purtătoare de confuzie și ambiguitate.

Evocarea dezastrului „Marii Armate", care, în faza finală e părăsită de Împărat, se bazează în mare măsură pe memoriile supraviețuitorilor, îndeosebi pe ale sergentului Bourgogne și ale generalului Coulaincourt, aghiotantul lui Napoleon, pe care-l însoțește, inclusiv în etapa precipitării furtive spre Paris, notându-i conștiincios de-a lungul drumului sau la popasuri, toate confesiunile: „Niciodată vreun om n-a avut o discuție atât de lungă între patru ochi cu suveranul lui" (p. 142), se mărturisește fidelul „scutier", cum îl numește Tesson, care observă admirativ cum „Cou-

laincourt tăcea, nota, dar, de gândit, gândea" (p. 168). Din aceste memorii, reconstituie el apoi îngrozitoarele etape ale disoluției „Marii Armate", precum traversarea Berezinei sub tirul devastator al artileriei lui Kutuzov sau ceea ce a urmat: „Când nu s-a mai găsit carne de cal, soldații s-au mâncat unii pe alții. Mărturiile de canibalism, ba chiar și de autofagie, umplu arhivele, dar îi jenează pe autorii lor, care eludează tabuul [...] Chiar Coulaincourt, cunoscut pentru sângele său rece, a avut un moment de slăbiciune: «Niciodată vreun câmp de luptă n-a înfățișat atâta oroare»" (p. 93). Încremenit în fața câte unui peisaj înghețat și pustiu, la două veacuri de la dezastru, Tesson ajunge la concluzia că „Napoleon trebuie să fi emanat o forță electrizantă pentru ca oamenii să nu-i poarte pică pentru soarta lor nefericită și, mai mult decât atât, orice amărăciune să li se risipească la apariția lui" (p. 100). Și tot în asemenea momente de răgaz și reculegere, având sentimentul că se află pe niște locuri sacre, pe care aproape nimeni nu le mai percepe azi ca atare, el meditează asupra acestui gen de topos: „Un loc sacru [...] este un teren geografic remodelat de lacrimile Istoriei, o bucată de teritoriu sacralizată de un gest, blestemată de o tragedie [...] Stai în față și, deodată, simți o prezență, o apariție bruscă, manifestarea a unui nu-știu-ce" (p. 113). Iar meditațiile care decurg de aici, prin care Tesson distinge diversitatea locurilor sacre – ale tragediei, ale amintirii, ale creației, locuri sacre spirituale - sunt de o subtilă artă a nuanțării și ar merita un comentariu aparte, deoarece sunt relevante pentru specia de *călător-gânditor.*

De la Vilnius, odată intrați în civilizația și pe autostrăzile UE, drumul devine mai puțin interesant, lipsit de șansa aventurii. Rămân gândurile călătorului legate de cele prin care a trecut, cum și revelația sublimului, când, ca la ultimul popas, la Reims, povestește cum „Înainte de culcare, ne-am dus în fața catedralei. Îngerul de la Reims zâmbea sub bolți. Le-am arătat prietenilor mei chipul lui. El ne spunea că oamenii se vor omorî ad vitam pe câmpurile de luptă deoarece asta știu cel mai bine să facă. Dar că vor exista întotdeauna câțiva artiști care să se spetească să răscumpere falimentul pramatiilor" (p. 184). A doua zi, 18 decembrie, după 4000 de km, intrau în Paris. Sosirea le fusese mediatizată, era așteptată și li se aprobase intrarea cu motocicletele în aria Domului Invalizilor, alt loc sacru. Lui Tesson îi renaște surâsul: „Vitali era mândru. Nu era obișnuit ca jandarmii călare să-i deschidă poarta" (p. 192). Au intrat și au stins motoarele sub statuia lui Napoleon: „Ne aflam la câțiva metri de mormântul lui. Întinsesem un fir terestru de la Moscova până în acea curte" (p. 192). Se distinge în această simplă constatare unda de mândrie împăcată a omului care și-a îndeplinit o aspirație din cele care nu se află la îndemâna oricui. A urmat un mic ceremonial și apoi cuvintele care închid cartea acestei călătorii: „Mi-am dorit brusc să mă întorc acasă și să fac un duș, ca să mă spăl de toate acele orori" (p. 193).

1.Fragment din volumul *Magia drumului,* în curs de apariție.

2. Radu Ciobanu, *Călători și călătorii*, Timișoara, Excelsior Art, 2013.

3. Vd. Jon Krakauer, *În sălbăticie.* Traducere din engleză și note Iulia Blaga. București. Humanitas fiction [Raftul Denisei], 2012.

4. Sylvain Tesson, *În pădurile Siberiei.* Ediția a III-a. Traducere din limba franceză de Liviu Dascălu. București, Editura Philobia, 2015. Premiul Medicis 2011.

5. Sylvain Tesson, *Axa lupului.* Traducere de Sorina Dănăilă. Iași, Polirom [Hexagon. Cartea de călătorie], 2014.

6. Sylvain Tesson, *Berezina. Pe urmele lui Napoleon într-o motocicletă cu ataș.* Traducere de Nicolae Constantinescu. Iași. Polirom, 2020.

7. Mirel Bănică, *Prin România. Carnete de drum.* Cu ilustrații de Dan Perjovschi. Iași. Polirom, 2020.

MARIA POSTU

ușa spre raiul pierdut *

unde să te ascunzi când amiaza trece fără să tulbure
apa fântânilor,
nici somnul de după-amiază al pruncilor, trece
discret
ca o bună samariteană împărțind daruri inutile
nevoiașilor,
cărora le-a fost destinată o singură parte a zilei, de
cele mai multe ori
doar dimineața, da, da, se spune în șoaptă cu jind,
că moartea în zori nu doare

crezând că e încă dimineață și că cineva se joacă de-
a fiesta cu tine
îți întorci ultimul vis pe dos ca să nu fii recunoscut,
și te sperie că până și visurile au riduri și miros a
moarte
amiaza trecând fără aplauze, fără afișe care s-o fi
vestit, fără gărzi care s-o fi apărat
va traversa viața ta ca și cum aceasta ar fi o stație
obligatorie, luând un călător de preț,
îți tot repeți
că poate nu e amiaza ta
că te-a confundat
că e încă acea dimineață fără sfârșit, repeți
în fața unei oglinzi dincolo de oglindă, dincolo de
tine,
crezi că e încă dimineață,
că vei auzi cum cineva pregătește ceaiul
vei simți mirosul de pâine prăjită
și ușa spre raiul pierdut trântită de vânt
crezi că e încă dimineață
și că poți prelungi visul până târziu,

mai ai timp să-ți protejezi imunitatea la suferință
mai ai timp să te dezbraci de costumul de adult care
nu ți s-a potrivit niciodată
oricâte retușuri i-ai făcut, oricâți designeri i-au
adăugat sau i-au luat zorzoane,
oferindu-ți la schimb un alt costum de adult cu care
să epatezi
pe cei care nu au știut niciodată că un costum de
adult poate ascunde un suflet de copil,
că in spatele unui costum de copil zace un om
născut bătrân,
crezi că mai ai timp să dizolvi pe retină o amintire
albastră
și să ascunzi în liniile din palmă fiorul unei
îmbrățișări nocturne,
ca și cum ți-ai tatua trupul în cinstea marii fieste de
la amiază,

când amiaza va trece, nu te va recunoaște, speri,
protejat cum nu ești
de amintiri fragile ori de durerea unor răni
imaginare,
că nu te va recunoaște lăsându-te intact cu toată
recuzita ta ieftină și cu toate
trucurile tale ieșite din uz cu care încerci să minți și
să te minți

nimeni în jur să măsluiască de dragul tău un calendar
nimeni să vândă ori să cumpere bucăți de amiază la
suprapreț,

când amiaza va trece speri s-o păcălești ca într-un
basm uitat
cu un prinț căutând nemurirea,
când amiaza va trece
chiar ea dimineața ce-o credeai nesfârșită
te va scoate la țărm, decepționată de lecțiile tale de
înot ratate
de încercările tale de zbor mereu amânate ca un
dejun rânced servit musafirilor
ale căror daruri nu-ți plac,

pregatește-te, când amiaza va trece, ca o ultimă
cursă spre amurgul
străinul acela care îți dă de mult târcoale

joben cu zilele libertății mele

mi-e dor să cred că există oameni care pot aduce
vara oriunde ajung
așa cum făceai tu
se lumina orașul, neștiute esențe de parfum
invadau străzile
ziua de luni era doar o amintire tristă
ianuarie o lună pierdută de un an haotic
tu știai să eliberezi din privirea ta ca dintr-un joben
zilele libertății mele
și curajul de a deveni invizibili celorlalți
cărora le lipsea vederea cu care puteam fi depistați
îmi amintesc blitzurile dorind să capteze nimicul
acele panouri cu chipurile noastre date în urmărire
generală
eram intrușii eram fructele respirând a răcoare
în orașul strivit de bocancul amiezii
vânzătorul de ziare a încremenit cu restul în mână
simțindu-ne prezența
ca un vampir mirosul sângelui
jetul fântânilor arteziene s-a oprit în drum spre
jgheabul de piatră
atins de magia privirii tale
notele muzicale ale cântecului unui cântăreț
ambulant
s-au desprins și melodia a căzut ca o balerină în
piața fără plasă
doar noi continuam să înaintăm printre valurile de
căldură
nevăzuți și totuși amenințând
confortul mic-burghez și tabuurile orașului
nesăbuita lor curiozitate cu care tastează
numele meu numele tău li se strepezesc dinții
gândindu-se la noi
călători clandestini în oraș oaspeți intrați în oraș
fără viză
poate camerele de supraveghere pot oferi indicii
poate
ei spun că ne sunt monitorizate toate gândurile și
mișcările chiar și cele din somn
oare se poate fugi care e momentul
când ochiul obosește să citească să se lase citit

ADN-ul copilăriei

6.

am fost zăpada căzută pe buzele reci de copil
și bucata de lemn încins zburând din ușa sobei
uitată deschisă
căzând pe copilul
abandonat în casa goală
am fost pumnișorul care bate în portiera mașinii
încuiate
sperând să fie văzut și ascultat
și unghia care te zgârâie când vrei să liniștești un
copil
ce nu-ți aparține
am fost și locul gol strident țipând în clasa plină de
hohote ciudate
după plecarea mea
locul scos la mezat în care se va așeza un alt copil
am fost durerea scoasă la imprimantă de doamna
învățătoare
și expusă pe peretele din cancelarie
ca o capodoperă de măiestrie pedagogică
am fost literele mari de tipar mâzgălite pe pereții
weceului din curtea școlii
și șterse apoi de un om de serviciu nervos așteptând
vizita unui nene de la centru
am fost doar un desen în alb-negru mișcându-se
stângaci pe o stradă înnămolită așteptând
o cutie de culori care să-mi dea o altă viață

* poeme din volumul **BORNE**, editura *Școala Ardeleană*, Cluj, 2020

EUGEN DORCESCU

POEZIA LUI PETRU VASILE TOMOIAGĂ

Interiorizat, delicat și discret, pe cât de binevoitor în relațiile cu semenii, pe atât de reticent și de sever în raportarea la sine însuși, eminentul jurnalist Petru Vasile Tomoiagă este, în egală măsură, ca ins duhovnicesc ce se află, un poet admirabil, din stirpea creatorilor reflexivi, metafizici:

De câte ori mai mult ești lut,

Cu-atâta mai puțin ești cer.

Acest distih sentențios deschide, ca o mărturie de credință existențială și estetică, volumul bilingv (română – engleză, traducătoare: Mihaela Christi) *Icoane*, Editura Mirton, Timișoara, 2016, în care se regăsesc, esențializate, liniile de forță ale lirismului cultivat de poet. Iată, spre exemplu, cum este consemnată drama, nevindecabila soartă a omului de pământ (ebr. *Haʾadham*), sfâșiat între aspirația sa spre înalt și imposibilitatea de a se desprinde de greutatea țărânii: „Văzduhul acestui/ mileniu e prea/ greu pentru noi.// Sunt pământ,/ pământul din groapa/ mormântului meu..." (*Ibidem*, p. 65).

Totul, gând, simțământ, reverie, totul, iubirea însăși, se revendică de la această bipolaritate necruțătoare:

„Deasupra:/ viața vieților noastre./ Dedesubt:/ moartea morților noastre... / Între ele, tu,/ cu trupul meu în gheare/ și nu te devorez/ doar din teama/ că ai putea să mă scapi,/ să alunec din iubirea ta/ în niciunde,/ pentru că/ moartea morților/ e tocmai viața" (*Tocmai viața, Ibidem*, p. 12).

Citățm, în sprijinul celor afirmate, și un enunț sintetic și explicit, precum următorul: „Clepsidra vieții mele umplută cu țărână/ Se răsturna tăcută la Univers în mână" (Acord final, în volumul, de asemenea bilingv, română – germană, traducere: Edith Cobilanschi, *Pământul cerului*, Editura Artpress, Timișoara, 2004, p. 66).

Conchidem, așadar, că suportul întregii desfășurări discursive (ca și al filosofiei și al viziunii existențiale) este releul tutelar, axial, *teluric – celest (pământ – cer)*. Într-atât de axial, de stăpânitor și de neclintit, încât opoziția ireductibilă dintre pământ și cer este, în trăirea ei paroxistică, abolită, în favoarea unei obscure, abisale, identități (a unei echivalențe irațională: *coincidentia oppositorum*) :

„Te știu./ Cum mai cutreieri prin Bizanț/ și ai la gleznă/ și pe mână lanț/ mai ai inele și cercei, belciug/ priviri untdelemnii și/ toate cele,/ cum răstignit nu pot să te ajung/ adun tăcut iubirile inele.// Și clinchetesc secunde speriate:/ fulgi albi și negri smulși la întâmplare/ din lebedele vremii periate.../ cu irizări și străluciri albastre/ ai ca broboadă cerul/ și ca zorzoane – astre..." (*Pământul cerului*, volumul omonim, p. 126).

Pe asemenea coordonate (ample, impresionante, asumate nemimetic, interiorizate sincer și profund), se edifică vizionarismul romantic al poetului. Între cer (în general, nocturn) și pământ se deschide un grandios naos cosmic, o Biserică nelumească, în care domnește marea liniște: „O liniște imperială îmi topește carnea și gândurile... / Fuioare de cuvinte/ se împletesc cu stele/ într-o lumină blândă/ care învăluie sufletul pietrei..." (*Ziua, Icoane*, p. 26). Sau: „Există în fiecare o tăcere, o liniște/ pe care n-o poate tulbura viața./ Nici durerea și nici bucuria./ E temelia temeliilor,/ neclintirea neclintirilor,/ locul unde totul e altfel... / Cuvintele nu-și au acolo rost/ și gesturile-s

toate de prisos/ sentimentele sunt acolo/ frunze plăpânde de arbori..." (*Miros de zăpadă, Ibidem,* p. 46).

Poezia lui Petru Vasile Tomoiagă celebrează, cu voluptate, această absență a vacarmului uman, a clevetelii, a zgomotelor potrivnice meditației și contemplării. Scrisul său celebrează Tăcerea, ca semn al statorniciei lăuntrice și al comunicării cu misterul, cu veșnicia:

„E liniște ca într-un vas cu flori/ În care poți frumos și-ncet să mori" (*Tăcere, Pământul cerului*, p. 22).

Sau acest ecou blagian: „E atâta liniște/ încât tic-tacul /ceasului/ pare bătaie/ de ciocan pe nicovală..."(*Așchii de gânduri, Icoane,* p. 47).

Poezia nopții, mult îndrăgită de poet (repetăm: temperament romantic), ca și poezia liniștii desăvârșite se completează cu poezia luminii tainice, îndepărtate, furnizate de stele, acești luminători nocturni, ce veghează, aidoma unor lumânări uranice, tribulațiile eului, însoțind, totodată, uneori, luminătorul cel mare al nopții, luna. În clar-obscurul magic al nopții, lună și stele sunt întâmpinate (vast și oximoronic) de „tunetul" tăcerii: „Curg stelele în râuri de lumină/ și cerul se încarcă a furtună/ șuvoi de-albastru/ peste-albastru cade/ corabie-n derută, blonda lună/ și doar tăcerea, dintr-odată, tună!..." (*Noapte albă, Icoane*, p. 54).

Într-o elocventă și productivă compensație estetică, zorii, ziua chiar, cu lumina lor crudă, cu zarva pe care o favorizează, cu estomparea (sau chiar anularea visului și a misterului: „În ziua însorită de vară/ lumina m-a izbit, materială, în ochi...", Icoane, volumul omonim, p. 32), zorii, ziua sunt răstimpuri disforice, străbătute de eul liric fără bucurie, fără nădejde: „... pe când eu, nepăsător,/ ca un glonț,/ despic dimineața,/ de la un capăt la altul" (*Matinală, Pământul cerului*, p. 20). Dimineața și seara, cele două granițe dintre noapte și zi, prilejuiesc o sentență emblematică: „Dimineața/ îți dăruiește viața/ ca pe o floare.// Seara/ strângi la piept moartea/ ca pe o viață" (*Dublu haiku*, din volumul *Rădăcina crucii*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2005, p. 110).

Această viață, care, potrivit identitificării, în ne-timp și în ne-spațiu, a entităților potrivnice, este totuna cu moartea, această situare a lucidității dincolo de contingențe îi prilejuiesc poetului impulsul și realizarea în text a unei redutabile originalități. Anume, retras definitiv din mrejele aparențelor, din senzorialitatea cotidiană, renunțând la descripții, sentimentalisme și confesiuni, sufletul își ocupă locul în templul nopții înstelate și, cu „mir de stele pe frunte" (*Valea căii lactee, Icoane*, p. 21), intuiește sacrul, sacralitatea și încearcă, el însuși, sacralizarea ambianței, sacralizarea lumii și a vieții sale: „... Părinților li s-a întunecat cerul/ ei se confundă tot mai mult/ cu o umbră/ de unde abia se mai văd/ și tot mai triști/ par icoane/ în care se ascund..." (*Icoane*, volumul omonim, p. 33).

Astfel, poezia lui Petru Vasile Tomoiagă, în ceea ce propune ea mai frumos, mai înalt și mai durabil, poezie a nopții fiind, poezie a tăcerii fiind, poezie a eului meditativ și contemplativ fiind, este, totodată, și mai presus de orice, o poezie a proceselor tainice, a distilărilor mistice (antrenând suflet, inimă, trup, cer, pământ, timp), o poezie a sacralizării existentului, a reducerii tuturor celor ce par a fi la esența lor mistică, a preschimbării lor simbolice în icoane: „Fiecare clipă e o icoană/ pe care cineva nevăzut/ mi-o răpește... / Nepăsător și darnic, / imperial,/ pe lângă mine-n lume/cad icoane... / Cum de pe ziduri vechi/ tencuieli,/ cum scoarța/ de pe arborii bătrâni,/ din mine se desprind,/ blând se desprind icoane,/tablouri cu ochii plini de timp,/ zugrăveli răstocite de vreme,/ cu fiecare clipă altele.../ Nedumerit mă-ntreb,/ pictorul, mă întreb,/ maestrul,/ cel care atât de tainic/ ține penelul,/ pictorul, mă-ntreb/ și mă nedumeresc,/ unde se află?/ Și așa trăiesc în rana/ din care sângerez/ încet icoane... / Și-n Univers/ rămân doar rame/ prin care abia te întrezărești,/ o, Doamne..." (*Iconarul, Icoane,* p. 6).

Și iată, pentru finalul acestor note, un poem – rugăciune, mai elocvent decât orice concluzie hermeneutică: „Iartă-l, Doamne,/ pe robul Tău Vasile-Petru/ care a avut/ atâtea bucurii și necazuri... // Care s-a zbătut,/ dar nu a înțeles nimic/ nici din viață/ și nici din moarte,/ pentru că rostul lui/ nu era pre pământ" (*Rugăciune, Icoane*, 52).

AURELIAN SÂRBU

JOC PLĂPÂND

s-a istovit trupul meu
despuiat de lumină
ca o trestie firavă
ca un fluier de cristal

galopez într-o lume
a atomilor puri
transparență cerească
printre razele diferite
ale aceleiași lumini

m-a îmboldit mereu
pofta plecărilor
cuprins de un delir al îndârjirii-
gesturi de bravadă
făcute cu nepăsare cinică

RESEMNARE

sub cearcănul ochiului mort
anii nu-mi mai sunt ani
semnele se întorc în zgomote
apele agonizează-
acolo nu se mai poate nici muri

peste tot cadavre bandajate-
nu ne mai distingem
unii de alții

frânturi fugare din trupul meu semeț
mai urcă trepte tocite
spre adevăruri pietrificate-
fascinanta și austera ispită

văd în întuneric
aud în tăceri
pipăi depărtarea-
mi se apropie țărmul
țărmul sunt eu

DIAGNOSTIC

din paradigma sentimentelor mele
mă refuz timid
printre cicatrice

stupefiat și mâhnit
sufăr pasiv
cu prudență și complicitate
invazia formelor confuze

simultan
am murit și m-am născut introvertit
am pierit și m-am ivit din nou nemântuit-
două jumătăți simetrice
ca-ntr-o oglindă

LETARGIE

mi s-au mutat hotarele destinului
trecut sub tăcere
fără să-i pun întrebări primejdioase

nu-mi plâng frustrările
nu-mi neg înfrângerile
așa cum nu mi-aș nega nici moartea

privizoriul se prelungește
în dimineți difuze
ca o rutină

vibrează aerul în jurul rugului meu
copleșit de imensitatea lumii

și de sentimentul limitelor mele

la lumina incertă a unui opaiț
orice e mai ușor ca înțelepciunea
și masca în timp devine față

refuz să imit vocile morților
-nu mătănii
nu imprecații grotești către zei

BALANȚĂ

se moare în toate felurile-
narațiuni la voia întâmplării
despre trupul meu sfârtecat

m-am deprins
să văd prin întuneric
să tac pironit

lumina abia mi se zărește
prin ceața iubirilor interzise

RUGĂCIUNE

când mai vii
să mă naști lângă țărm
pune în desagă sunete
niciodată auzite
pe limba mea să ardă
până la ultima cenușă

învață-mă
dinlăuntrul cuvintelor-
ochii mei șovăielnici
au murit
în somn

același început adăugat
precum inelele arborilor
precum cercurile apei
în adânc de fântână

SENTIMENTE SINTETICE

mă voi naște mult mai târziu

prea devreme s-au cocoțat alții în timp
măturând cenușa cuvintelor
desăvârșite înainte de moarte

lumina abia se strecoară
printre măști sumbre
foșnind ca frunzele în volute
pe mozaicul murdar
din fața unei statui mucegăite

cuvintele râvnite nu se mai întorc
la obârșia lor-
păsări dezaripate
în agonie idoli fardați

DANTESCĂ

nu mă ispiti
cu o lume debusolată

eu vin dinspre bolgiile infernului
și pășesc luntraș purificat
deasupra apelor paradisului pierdut

nu mă amăgi
cu o clipă imposibilă

eu mi-am dezvăluit înțelesul răstignirii
calea întoarcerii în neant
și oprita înviere în efemer

nu mă îmbia
cu o scânteie iute cenușă

SONATINĂ

ochii mei tac în lucirile umbrei
lângă un piedestal
jefuit de statuie

NICULINA OPREA

Interviu cu poetul ANDREI ZANCA

Personalitate complexă a culturii române contemporane, poet, prozator, eseist și traducător din limbile germană, franceză, engleză, spaniolă și italiană, Andrei Zanca s-a născut la 13 septembrie 1952 în Sighișoara; studii filologice la București și Cluj (concomitent redactor la revista „Echinox"); profesor de română și limbi străine la Sighișoara până în 1992; din 1992, studii în cadrul Universității din Freiburg.

Andrei Zanca se află în prim-planul liricii românești și este „vârful de lance" al generației '80. Cele 28 de volume de poezie din care amintesc: *Poemele Nordului (volum de debut); Un străin în bârlogul lupilor; Elegiile din Regensburg; Euroblues; Nopțile franciscane; Suitele transilvane; Ce-i ce-n inimă-s desculți; Viața și moartea din glas; Maranatha; Abis; Oprirea; Crucea Nordului; Insula orelor lungi; Cronica unei tinereți (2 vol.); Pelerin; Trezitorii; integrala efectului de fluture; Pasărea timpului, Pasaj; Insula scufundată: Mersul prin iarba necosită; Libertatea restrânsă a inimii și Lungul drum al reîntoarcerii* (2 vol. în lb. germană, ultimul în traducerea lui HW. Mühlroth); 4 volume de eseuri, un volum de proză, un volum de publicistică și 24 de volume cu traduceri din creația mai multor poeți germani, demonstrează nu doar o cunoaștere profundă și rafinată a domeniului cultural, ci și o rară capacitate de creație. Trăitor în Germania de mai multă vreme, poetul continuă să scrie în graiul natal și să trăiască românește; anual își publică volumele în țara natală. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România (1990). Poemele sale au fost publicate în numeroase antologii în germană, franceză, engleză, spaniolă.

Poetul Andrei Zanca este un *Trezitor,* poezia lui citită cu atenție te schimbă, te pune pe *Cale*(a) ce trebuie urmată.

1.**Niculina Oprea**: *Domnule Andrei Zanca, am avut norocul să pot citi la timp multe volume de poezie din creația dumneavoastră, astfel vă consider ca fiind unul din poeții importanți de după '89. Chiar dacă trăiți în Germania, „relația" dumneavoastră cu pământul natal poate fi asemănată cu gustul pâinii scoase din cuptorul bunicii, ruptă în bucăți și dată copiilor din curtea școlii.* „Să îndrăgești atât de mult ceva pe veci pierdut, să iubești pe cineva, pe care nu-l vezi, nu-l auzi, nu înseamnă oare că lumina din tine se mistuie de dorul unei lumini din care s-a desprins, tot astfel cum lumina din ochii unui câine pare a sosi necontenit din mileniile îndepărtate?", *spuneți în „Preludiu"* la recentul volum „ADA KALEH / *spiritualitate și beznă*" (Ed. Limes, 2020). *La începuturile dumneavoastră literare, ce „lumini" au contribuit la dezvoltarea ca poet, astfel încât să vă influențeze opera de mai târziu?*

1.**Andrei Zanca**: Remarc și admir intuiția dumneavoastră, pur feminină, chiar de la începutul acestui interviu. Aș fi preferat firește, să fie o comunicare apropiată, prin prezențe reale, prin contact direct, decât toate surogatele acestea digitale, atât de utilizate. Într-adevăr, pare că toate ni se trag de la rănile netămăduite ale copilăriei. Dacă nu le tămăduim prin asumare, printr-o tandră îmbrățișare a acestui copil al abisului din noi, ajungând la înțelegere, tămăduire și implicit iertare și mai ales, iertare de sine, lucrurile revin mereu, și anume în contexte, aparent extrem de „străine", doar aparent fără de legătură cu cele menționate de mine mai sus. La o privire mai atentă însă se poate remarca faptul că acest lucru este o prelungire dureroasă, neînțeleasă - și care poate duce la reacții extrem de grave, de neînțeles și stranii – a neasumării, amânărilor de tămăduire, „de întâmpinare" a rănilor, a impactelor dureroase din copilărie. Și asta, mai la fiecare. Ele se adună în subconștient și

ies la suprafață, când nu ne așteptăm. În asta constă *imprevizibilitatea* noastră, care uneori ne poate fi fatală. Prin faptul că *suntem imprevizibili*, mai toți, cu rare excepții, suntem Aici. Altminteri, dacă am fi limpeziți, nu am fi aici (ne-ar locui duhul sacru). De imprevizibili, ne suntem aici, așadar. Să exemplific scurt acest lucru printr-o simplă relatare. Am cunoscut niște oameni de excepție, care păreau „vindecați", tămăduiți, (mai bine zis se considerau astfel), de asemenea reacții, uneori chiar primitive. La un moment dat, când cineva i-a agresat însă în mod brutal persoana apropiată, îndrăgită, acest om a fost de nerecunoscut (ulterior siderat până și el însuși, care până atunci se considera „vindecat" de tot soiul de astfel de reacții imprevizibile) și anume prin atitudini atât de spontan-agresive, de necontrolate, care ar fi putut duce chiar la crimă, și atunci? Să părăsim însă acest context pentru care ar fi nevoie de pagini întregi de expunere și analiză. Să trecem succint la întrebarea dumneavoastră inițială. Într-adevăr, trăiam în postura copilului de altădată, din plin în această lumină de negrăit a copilăriei și aceasta se datorează Bunei mele, cum îi spuneam. Ea m-a deprins cu rugăciunea serală înaintea culcării, ea a vegheat cu o dragoste anume asupra mea, ea pregătea cele mai bune bucate, umărindu-mă, cu mici tresăriri convulsive abia vizibile în colțul buzelor, în timp ce eu mâncam. Vă mărturisesc că. - fără de conștientizarea mea pe atunci, însă o pot spune azi în deplină cunoștiință de cauză - , nu bucate, ci iubire mistuiam. Era iubirea ei, care trecea în bucatele pregătite, și nu este o metaforă. Închipuiți-vă în zilele de azi, când toate se pregătesc și se împachetează atât de îmbietor, după toate tipicurile profitului și ale publicității celei mai rafinate, în mari fabrici și uzine, de către persoane necunoscute, fiecare aducându-și cu sine la lucru stările ei, de ură, agresiune, mânie, care astfel – pe lângă adausul chimic de nelipsit – trec în aceste mâncăruri pregătite. Totul reacționează la stările noastre, la vibrațiile inimii noastre, contopindu-se cu ele, fapt dovedit de mult și de către fizica cuantică ori de experimentele lui Masaru Emoto, spre a da doar un exemplu. Însă să revin la întrebarea dumneavoastră, deși bănuiți că în mare parte am și răspuns la ea. Da, din această lumină de neuitat a copilăriei, pentru care simt doar gratitudine mereu, se trage totul. Chiar și cuvintele rostite pe atunci cu denumirile lor, care se contopeau cu bucatele pregătite. Pita (pâinea) de atunci nu se poate compara niciodată, n-a mai avut gustul acela de pe atunci niciodată, la fel cum cuvântul pâine nu se poate compara cu nici un cuvânt al altui grai, tocmai fiindcă cuprinde o constelație de fațete, care s-au îmbinat, s-au contopit într-un mod indelebil în ființa, mintea și inima mea.

2 N.O.: *Scrieți o poezie excelentă în care îmbinați realul absolut cu arta poetică, tot în volumul menționat spuneți:* „Un drum pe care cu toții rătăcim, doar astfel găsindu-ne calea, căci mult mai răbdătoare ca moartea e pacea lăuntrică". *Considerați că poezia este „un drum pe care cu toții rătăcim", ori este „pacea lăuntrică" în care poetul își face sufletul să vibreze?*

A.Z.: Nu prea sunt adeptul citatelor scoase din contextul constelațiilor lor de întrepătrundere lămuritoare, însă voi încerca să răspund cumva întrebării dumneavoastră. Nu știu dacă poezia mea este *„o poezie excelentă în care îmbinați realul absolut cu arta poetică"*, însă știu că fără lecturi extinse, fără de cunoașterea predecesorilor și apoi, fără de găsirea unui sunet propriu, a acelui *sound*, de care vorbesc mereu cei din domeniul muzicii, al jazz-ului în speță, și care este sunetul inconfundabil, unic al fiecărui creator de valoare, calea este într-adevăr lungă. Se prea poate ca un talent nativ să ignore acest lucru, însă este o excepție înlesnită atunci de *nivelul de conștiință* dinspre care vine pe lume, revine în lume, așadar. Ne deosebim tocmai și numai prin nivelul de conștiință dinspre care venim pe lume. O cale rătăcitoare tocmai din motivele tentațiilor, seducțiilor adiacente, la care suntem la început supuși mai toți. Totul începe pentru mine de la înfiripare*a păcii lăuntrice*. Nu se luptă cu înverșunare pentru pace. Pacea, ca și iubirea genuină sunt daruri divine, daruri ale harului. Ele *se înfiripă* lent, pe nesimțite în noi, dacă le dorim. De la pacea lăuntrică, de la centrarea în miezul tău, de la *instaurarea ei în tine*, indiferent de ce se întâmplă în jur, se înfiripă mai apoi toate: iubirea genuină, și nu cea contaminată adiacent, de orice natură justificativă ar fi ea, ca în acel eufemism reluat mai în toate limbile, facciamo l'amore ... Pacea minții, observarea tăcută a liniștirii și treptat a mistuirii gândurilor roitoare și care

par, doar par de neînlăturat. Înțelesuri tainice se revelează astfel ca de la sine, grație tocmai acestei păci intime, lăuntrice. Nu te mai opintești spre a le căuta. Te lași găsit. Faceți o simplă experiență: puneți-vă în liniștea observării lor tăcute, ia să vedem noi acum ce gând mai apare. Și pentru un moment, mai puțin ori mai mult lung, metaforic vorbind datorită relativității trăirii temporale, nu mai vine nici un gând. Aidoma interzicerilor ce ți se impun: nu te gândi la un cal. Și deodată, numai la el te gândești, cu o obsesie de apucat. Cu alte cuvinte, din pacea lăuntrică se așază încet cumpăna, balanța, echilibrul, asemănător cu cel al naturii geniale, care se regenerează din nou, care se echilibrează autarc, prin sine însăși, care în timpul ei necesar creează balanța tuturor celor ce o alcătuiesc, de la microorganisme la tot ce o cuprinde într-un echilibru uimitor, dincolo de intențiile noastre, mai bine zis ale hybrisului nostru, ale măreției noastre și deseori ale ignoranței și prostopandemiei. Însă, vorba ceea, ai văzut un prost, care să nu fie și fudul, mai ales azi, când acest lucru nu este asanat, ci dimpotrivă încurajat întru manipulare, slugărnicie, servitute, control și trădare perpetuă, denunț, turnătorie, trădare, mai ales cea de sine? Pare că toți cei care doresc o slujbă mai acătării, o situație incontestabilă, solidă azi, firește, fără a i se pretinde un efort deosebit, trebuie mai întâi să treacă prin clasa ... primară a unei filiere atotputernice a unei așa-zise siguranțe statale ...să zicem, spre a câștiga ... timp în derularea ăstui text... Asta e o condiție sine-qua-non, laolaltă cu semnarea unui contract extrem de aspru se pare, ca în mai toate firmele, și anume al păstrării tăcerii absolute, a unei soi de omerta ... Unii mai ... absolvă însă și gimnaziul ori chiar o facultate a subordonării, denunțărilor, a slugărniciei, semnând contracte în care se prevăd urmări înfricoșătoare pentru cei care încalcă omerta, care nu mai dansează în ritmul muzicii preconizate, care ies din rând. Mintenaș se scot niște hârtii compromițătoare, distrugătoare. Exemple au fost cu duiumul. ... Poezia mare a lumii este, pentru a reveni la întrebarea dumneavoastră, o poezie adiată de sacralitate, este așadar un rezultat al harului, al cărui murmur te face să întrezărești deodată și începutul și sfârșitul, fără de nici o implicare de corectare, poate doar cea de temperare a combustiilor inimii însoțitoare, prin geometrizare, structurare. Când ceva, cineva, produce în tine o învolburare cumplită de emoții, afectivități, porniri, e preferabil să folosești acest lucru spre a scrie *despre altceva*. Ca atunci când se aruncă în apa rece un fier încins. Este, firește și vorba de *golul fertil*, de golul gravid de înțelesuri dintre noi, pe care mulți îl consideră din ignoranță, ca fiind vid. Însă, doar prin golul dintre arbori e posibilă pădurea, doar în golul dintre două sunete, muzica, doar în golul dintre cuvinte, miracolul înțelesurilor multiple ori lipsite de ambiguitate Cândva, student în anul patru fiind, am avut un examen final cu unul din cei mai severi profesori de teorie a literaturii, care nu mă prea agrea, cum nu prea erau agreați pe vremea aceea nici unii din redactorii celebrei, pe atunci, reviste *Echinox*. S-a uitat lung la mine, măsurându-mă rece și cu un nerostit, *aha, deci tu ești ăla*, în priviri, și apoi: *„Să lăsam ce stă scris pe biletul tău. Ia spune-mi, ce este un roman?”* Am rămas stupefiat, o secundă, două, și apoi, ca de la sine, fără să vreau parcă, am spus: *„Romanul este o poezie savant deconstruită”* .... M-a privit lung, și într-un târziu, a apărut o umbră de zâmbet în colțul buzelor. Mi-a înscris nota și...atât. Drept este că pe atunci, eu și un coleg de la secția germană, poet și mai ales un critic de marcă, nu prea eram agreați la cursuri. Ni se spunea deseori că opiniile noastre deranjează seminariile și participanții prin ieșirea noastră din ... norme. Norme stabilite și acceptate ... unanim, firește. Așa că negociam notele și nu mai mergeam la seminarii. Multe cadre didactice au fost deîndată de acord, iar noi ne petreceam timpul mai ales în biblioteci, cafenele și în redacție.

3 N.O.: *Ați debutat literar în revista „Echinox" (1978), iar editorial în „Caietul debutanților" (1983), deși poezia dumneavoastră a fost încununată de premii literare încă din 1980, ați devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România în 1990. Sunteți plecat din țară de multă vreme însă din scrierile dumneavoastră rezultă clar că sunteți un foarte bun cunoscător al fenomenului literar actual din România, și nu numai. Atmosfera literară actuală se deosebește totalmente de atmosfera literară a tinereții dumneavoastră, această schimbare considerați că este benefică literaturii române?*

A.Z.: Un mare, celebru poet, Hans Magnus Enzensberger, cu care am devenit treptat prieten și căruia

i-am și tradus o masivă antologie de poezie și una selectivă din celebrele sale eseuri, mi-a spus la el acasă cu o anume uimire: *"Mă uimești. Am întâlnit o serie de compatrioți de-ai tăi, care tânjeau de-a dreptul să fie traduși în germană, ori în alte limbi, pe când dumneata ții să apari doar în România"* …Relatez acest lucru în analogie cu o altă întâmplare, tot semnificativă în ceea ce privește pieziș întrebarea pusă de dumneavoastră. Eu am făcut extrem de puține traduceri din poezia și literatura română în limba germană, ori în alte limbi cunoscute de mine. Aceasta se datorează unui crez de-al meu, la care nu pot renunța, oricât de bine aș stăpâni eu germana și alte limbi, și anume faptul că traducerea este în primul rând o *interpretare*, iar a *transpune,* poezia mai ales, acest lucru îl poate face doar un *nativ*, mai ales dacă ne gândirm la toate nuanțele unei limbi, la aria semantică pe care o determină subiectul abordat, la tematică etc. Am preferat să traduc în română, așadar în graiul meu matern, o limbă extrem de variată, de bogată în sinonime etc., un grai în care însăși istoria noastră s-a aglutinat din varii motive, care merită o discuție separată, un grai variat și atât de profund, încât face din el unul extrem de primitor, de găzduitor pentru alte limbi, chiar și pentru o limbă atât de nuanțată cum este limba engleză spre exemplu. Un caz dintre cele unice: m-a rugat un prieten poet invitat aici să-i traduc în germană câteva poezii. Am făcut acest lucru cu inima grea, dar m-am executat. A fost de altfel și ultima oară. Ei bine, după ce poeziile i-au fost citite aici în public, în germană, firește, în traducerea mea, a fost aplaudat, iar el s-a întors discret înspre mine și mi-a șoptit consternant: *„E bine, însă parcă sunau mai bine în română, în graiul nostru natal"* …Acum, nu e vorba neapărat de atmosfera literară de atunci și de azi. E vorba de faptul că însăși literatura, ca mai toate domeniile de manifestare umană, stă sub semnul lui *divide et impera*, sub semnul conflictelor, nu a dialogului fertil, al invidiei, a unei aure colective demonice, create de majoritatea din noi din ignoranță și prostie, sub blestemul unei globalizări forțate (și nu spontane și treptate), sub semnul panicii și fricii, sub semnul coercitiv de sorginte demonico-satanică într-o lume lipsită de dumnezeu, înstrăinată de divinitate și sacralitate, a unui *ateism galopant, militant* chiar, în care, până și cei mai inteligenți *cad în capcana* de a discuta lucruri superficiale, impuse de mediile aservite, fără să vadă și apoi să denote, ce se află, ce se urmărește în spatele acestor lucruri, ce planuri se pun pe furiș și cu o anume disperare acum la cale. Și nu vorbesc de faptul cert că urzitorii plănuirii, în hybrisul și măreția lor, uită că totul se află în mâna divinității, în mâna lui dumnezeu, uită faptul că orice criză, orice nenorocire, suferință, durere, că orice manifestare materială a lumii în care trăim, conține un revers de sorginte pur spirituală. Azi însă, albul e negru și negrul alb, și luate de majoritate deîndată ca atare. Un lucru evident dacă suntem atenți și la originea termenilor utilizați: *lock-down, reset(are)* etc. Țin minte că un om, care a avut experiența morții apropiate, la trezire s-a uitat în jur, a constat că *totul e cum trebuie să fie*, în derularea unei logici divine, pe care limitările noastre umane nici măcar nu o bănuie, că nu am înțeles acest lucru, că noi contestăm într-una, că ne justificăm mereu, că puțini au spus și spun cu o anume căință și adâncă onestitate, *îmi pare rău* …Dimpotrivă, se caută perpetuarea, *repetabilitatea* dulcei slăbiciuni, *se pierde* până și sentimentul *vinei*. Pesemne de aceea se recurge la artificii de majuscule în ce privește denotarea numelui divin, prin cuvânt ori pronume etc. Respectul față de sacru, divinitate, dumnezeu nu se dovedește doar decorativ prin utilizarea unor artificii grafice, prăbușiri teatrale la pământ, deseori cu fundul înspre cer, ci mai degrabă printr-o *iubire limpezită*, pe care o dobândim tot prin har, tot prin îndurarea lui, și care aici ne cere o continuă sporire a ei. *Nu te lași în genunchi / te lasă genunchii de sfială*, spuneam într-un poem. Iisus spunea, parafrazez, *să-l iubești pe dumnezeuul tău din toată inima, din toată puterea inimii tale*, și parcă îi văd surâsul blând, abia sesizabil, plin de un fin umor, căci el știa prea bine că nu se poate *iubi la poruncă*, că doar prin setea rugii o poți obține, e un dar al harului divin. Totul pare că depinde de alegerea uneia din cele două fațete determinante ale emoției: *teama ori iubirea*. El voia mai degrabă prin spusa lui să trezească, să provoace în noi setea indefinibilă pentru dumnezeu urmată de o rugă onestă spre a obține prin îngăduință de la el, prin grație, har,

pacea lăntrică, genuina iubire (parafrazez din nou: vă voi da o apă, după care nu vă va mai fi sete de o alta). Puțini remarcă adâncul, trezitorul, abia sesizabilul *umor* fin al lui Hristos. Prietenia nezdruncinată, necondiționată cu cel divin - în amalgamul delicat, îngăduit al harului iubirii, unei iubiri pe care extrem de puțini au cunoscut-o în esența ei indefinibilă pe acest pământ, multora, majorități covârșitoare le este încă necunoscută, căci se deosebește extrem de mult de tot ce credem noi a fi ea. Nu o evocă mereu, uluiți de intensitatea, blândețea, deplina iertare ce emană din ea, toți cei trecuți prin experiența morții apropiate? Această, cu orgoliu și lălăieli, această mereu evocată iubire, dragoste, și asta deoseori cu o mândrie, cu o vanitate, ce-i distruge însăși esența, nu este nici pe departe iubirea ce se răsfiră generos în împărăția lui – așadar, această *prietenie nezdruncinată* a unei iubiri nedefinibile, necondiționate, cum spuneam la începutul propozițiilor mele din păcate atât de extinse, aceasta cred eu că o dorește dumnezeu de la noi și nu alte, artificii decorative, îngânate și deseori inconștient-rostite cânturi și rugi murmurate doar pe de rost, neasumate lăuntric. Iubire și simplitate, onestitate absolută, *simplitatea sacră a rugii*. Și apoi, de ce oare, deopotrivă ce dumnezeu nu are nume, (deși numele lui e gravat în fiecare celulă a noastră, însă noi nu-l putem desluși încă, însăși prin firea noastră umbrită, compromisă), iar mulți se simt creștini doar duminecă dimineața la biserică și de îndată ce se îndreaptă spre casă încep gândurile îmbeznate, inumane, agresiunea, invidia, înjurăturile, ba chiar și bătăile, ființe, care prin majuscule și alte artificii grafice se prefac că astfel îi acordă respectul cuvenit, nu e asta fățărnicie, larg practicată, și atunci? Totul e simplu: ***sacralitate și superficialitate.*** Mie îmi pare că acești doi termeni definesc prin polaritatea lor evidentă, destul de concis și de bine starea lumii noastre de azi, polaritatea ei, a celor ce o populează. Și îmi aduc din nou aminte de Buna mea, oftând și spunând: *„Uită-te la ei…și merg și fac și dreg"*…(voia să spună de altfel, *se descurcă*….fatal termen nouă românilor dintotdeauna, într-o lume în care nu atât unul deosebit, inteligent este detestat, ci unul mai șmecher decât tine). Însă tot Buna mea zicea deseori: *"N-au nimic sfânt…n-au frică* (în sensul smereniei), *n-au rușine și milă"*…Scurt și concis …Asta este…*C´est ca*, cum i-a spus odată un francez de modestă sorginte lui Cioran… O poezie autentică, genuină, plină de har nu se datorează însă mijlocirii harului divin? Și dacă apare invidia nu este oare pe potriva faptului de a-l invidia pe însuși cel divin, care ți-a înlesnit prin har chemarea, talentul? *Solidaritatea de nezdruncinat, perenă e doar cea a celor cu chipul întors spre dumnezeu.* Nu *de frică*, nu din alte motive adiacente, ci dintr-un impuls adânc al bobului de lumină aflat în fiecare …Restul cazurilor de solidarizare sunt caduce, de context, trecătoare. „Ce te face să crezi în dumnezeu?", l-am întrebat pe bunul meu prieten de la Paris, poetul Miron Kiropol. Și cu glasul său șoptit, blând, mi-a spus, ce așteptam în fond de la el: *„Păi cum, ce mai întrebi ...îl simt"*...La fel C.G.Jung, întrebat aidoma: *„Nu cred. Știu"*... Un scriitor, un poet, un creator genuin este o ființă absolut solitară. Nu e singur (cel autentic), însă e solitar în fața unui alt Gol: foaia de hârtie din fața lui. Și este doar smerenie, responsabilitate și respect pentru cuvânt și ... ascultare. Iată, din nou acest Gol fertil, din care în fond se trag toate, un Gol...gravid de toate posibilitățile, cum se spune în filozofia cuantică (termen evocat de C. von Weizäcker). Poezia, arta sunt rezultatul unui efort solitar, însă în mod paradoxal legat de acest Gol, care ne unește pe toți, căci în fond suntem Una, cum Una e și Conștiința pură. Poezia autentică e har și dar, dar-har.

4 N.O.: *O dată cu stabilirea în Germania, deși erați un bun cunoscător al literaturii germane, trecând la scrierea mai mult în limba germană, limbă foarte diferită de limba română, cum ați reușit să vă coordonați actul creator încât scrierea dumneavoastră literară să nu piardă din valoare dar nici din strălucire?*

A.Z.: Îmi pare că orice limbă străină, eu prefer noțiunea de grai, definește intimitatea adâncă a unui neam, a unui popor, însă în același timp și gradul, nivelul de conștiință al acestuia în varietatea manifestării lui (un om absolut simplu, de rând poate avea un nivel de conștiință superior unuia „genial"). E un cuțit cu două tăișuri însă. El scoate în evidență și crisparea, gonflarea ego-ului colectiv și individual al acestuia. Nu doar un semn al gradului de civilizație al unui neam, căci depinde ce credem despre

această noțiune, din ce perspectivă o privim. Cum spuneam și ca notă la un poem: „*Să cazi în capcana celor care cred că* ***bunăstarea*** - o bunăstare obținută prin viclenie și fraudă, o bunăstare care pentru aceștia din urmă este acum - ***un semn, o marcă a civilizației***, *a fost și este fatală. Este capcana, păcatul, rătăcirea și dezastrul multora azi, laolaltă cu întoarcerea inevitabilă a chipului dinspre sacru și divin înspre beznă*". Cei săraci nu sunt neapărat și buni, căci vor și ei să cunoască plenitudinea, luxul și bogăția, nu-i așa? Lucru care în fond îi duce pe mulți în brațele beznei, încetul cu încetul. Chiar dacă ești avut, esențialul este să nu fi legat de această mate-rialitate a lucrurilor. Pentru mine oricare din limbile pe care le stăpânesc constituie o revelație, o îmbogă-țire sufletească, însă mă întorc cu drag, cu un senti-ment de detașare, mă aflu deci în largul meu, mai ales în poezie, la graiul matern. Mă întorc mereu la el, îmbogățit spiritual de alte limbi, și mă întorc la căldura graiului matern, ca la o vatră încinsă de un foc de lemne, adică mă întorc cu un sentiment de sme-renie, însă și de gratitudine absolută. Când mi s-a întins prima bucată de pâine a meleagului natal, în gustul ei s-a contopit și deprinderea lentă a noțiunii; la fel cu toate celelalte cuvinte ale graiului matern. Le trăim. Doar *cuvântul trăit*, doar cuvântul conto-pit în fibrele și în carnea ta, doar aceste cuvinte tra-versate, purtându-ți propria cruce, conferă autenti-citate unui poem, unei poezii. Restul, doar frunze-n vânt.

5 N.O.: *Această „transbordare" a ființei dumneavoastră poate fi comparată cu „o traversare fără de știrea golului/ roind dedesupt"(citat din poemul „NIMIC", volumul* ***Maranatha****, 2005)?*

A.Z.: Întrebarea dumneavoastră produce o deviere de gândire în mine, mediate firește de memorie. Am avut cândva un prieten bătrân, poet și activist naționalist transilvan, care pentru toate acestea a și înfundat pușcăriile comuniste. El ne spunea nouă, celor mult mai tineri ca el: *"Mă, țăranul este mai echilibrat, mai deștept decât toți Kanții, Hegelii și filozofii voștri"*…Pe atunci doar râdeam … Acum, înțeleg ce voia el să spună. Cea mai mare nelegiurie, și crimă rafinat și cu răbdare dusă la capăt a comunismului mi se pare a fi fost, alături de multe altele, desființarea păturilor sociale, a țăranimii, în speță: apar navetiștii între sat și oraș, care nu mai erau nici țărani, dar nici muncitori, un soi de *lumpenproletariat*, care mai apoi după 89 s-a dovedit a fi masa perfectă, masa gri a „biznisului", a afacerismului de orice soi, de orice formă a descurcărelii. *O intenționalitate a binelu*i nu a existat de la început, cum s-a tot nădăjduit și dorit de unii semeni conștienți și bine …intenționați. N-a mai existat decât obsesia demonică a parvenirii, care face parte din una din cauzele care au dus la catastrofă, superficialitate, lipsă de scrupule, și chiar lipsa deplină a sentimentului vinei. Nu e oare *profit*, vorba preferată a demonului? Un țăran are rădăcinile adânc înfipte în glia natală. E de neclintit astfel la tot soiul de idei și tentații, de orientări politice, ideologii și alte năstrușnicii, de care nici nu are, de-atâta trudă, timpul necesar de a se ocupa. Pe de altă parte el e la fel de legat de cer. E neclintit, nezdruncinat și de obicei de o rară *dârzenie a blândeții*. Izbucnește de foame și oprimare excesivă, odată la o sută de ani, dar atunci crâncen, fără de teama morții. La fel, femeile lor. Undeva cândva spuneam: *chipul cel mai frumos este chipul blândeții desăvârșite*. Însă în același timp țăranul neaoș este un desăvârșit *mistic al naturii* (spre deosebire de mulți intelectuali, care sunt analfabeți ai naturii). El pătrunde adânc această poezie a naturii (înainte de Cuvânt, oare nu a fost starea de poezie, de iubire?), această mistică adâncă a naturii în toate întrepătrunderile ei. Pe de altă parte el știe, aidoma spusei lui Gregg Braden, *"Ruga este pentru noi ce e apa pentru sămânță"*; vorbirea lui e scurtă, revelatoare și plină de miez. El știe că totul unduie dinspre-înspre în mod mereu reluat, reîntregind cercul revenirii, regenerării, spiralarea concentric-urcătoare, din nou și din nou. Într-o notă de folclor el a intuit și spusele Anandei Ma, adresate lui Graf Dürckheim, *„O picătură știe că e în mare, în fluviu, dar nu știe că întreaga mare, întregul fluviu sunt în ea"* ...El e temelia existenței, temelia piramidei din celebrul exemplu, prin care se denotă faptul că mai întâi avem nevoie de stabilirea necesităților vitale, și doar mai apoi a celor artistice, intelectuale etc. Nu vreau să par un retrograd prin cele afirmate mai sus, doresc să subliniez pe cât îmi îngăduire acest spațiu restrâns al interviului, rolul decisiv pe care îl joacă această categorie socială, un

rol ce-și va dovedi, mai ales în vremurile ce urmează, necesitatea absolută, hotărâtor pentru perpetuarea vieții. Distrugerea lor, și a micilor fermieri a continuat cu o sălbăticie și o lipsă de scrupule, mai dihai după 89, fenomen, care a dus la alungarea de către însăși stat și guvern, cu bună știință a propriului popor pe plantații ori alte șparanghelii. Vreau însă să pun lucrurile la punct prin recurgerea doar la firesc, normalitate, și nu la una „nouă", la dreapta socotință, de care azi se pare că ne-am dezbărat cu totul, prin distrugerea familiei, a tradițiilor milenar-decantate la esența lor perenă, a relației cu natura, cu pământul, prin tăierea rădăcinii noastre în fond, și a ruperii demonice de spirit, de cer, de sacralitate, pe de altă parte. Țăranul spune îndeobște despre moartea cuiva, care îți pune deodată în față capcana acelui *niciodată*, faptul că acest om doar *s-a dus*, cum spune el îndeobște despre unul decedat. Cândva, spuneam și eu într-un poem, *într-o zi mă va lăsa inima, spre a putea pleca mai departe*. Intuiție, care se va împlini, ori doar vorbe în vânt? Tot el știe că *fără de dumnezeu nu am putea mișca un deșt*. Nivelul maxim de civilizație capătă la el astfel o turnură deosebită. Nu mai este criteriul modern al bunăstării ca semn al civilizației, ci compasiunea, mila, comuniunea, omenia, solidaritatea întru sacru a toate. Asemena Aspaziei Oțel Petrescu în momentele ei de maximă suferință și chin din închisorile pline cu șobolani feroce din subteranele închisorilor, și el spune, rugându-se: *Nu mă lăsa*... El este partizanul întâmpinării dintre noi și nu a izolării noastre, nu atât fizice, cum nu se spune în mod corect, ci sociale, cum greșit se spune, căci oamenii sunt supuși azi unei distanțări fizice, nu atât sociale, după care tânjesc în fond și de care nici nu vom putea fi despărțiți vreodată. Aduceți-Vă aminte doar de cele pe care le spunea Sf. Serafim din Sarov, celor care îi călcau lunile de izolare deplină, vizitându-l: *„Bucuria mea"* ....Iată că o familie izolată de țărani de la munte, care nu vedeau vecini ori apropiați cu lunile, a spus unei reportere, *„A venit raiul la noi"* ... și asta cu atâta vizibilă bucurie pe chip și-n ochi, încât te lasă ...mască, ca să utilizez un cuvânt mai des auzit azi, decât cel de mamă, tată ori chiar dumnezeu. Ar fi rostit astfel de vorbe un om al marilor centre, al capitalelor cuprinse azi deplin de un spirit de mahala, de superficialitate în care te întâmpină cu precădere josnicia, mojicia, lipsa de omenie, bășcălia, ura, cuvintele grele? Ceea ce voiam în cele din urmă să spun este faptul ignorat, ba chiar luat în derâdere de mulți intelectuali: țăranul genuin, omul așa-zis simplu, poate avea neostentativ, un *nivel de conștiință* mult superior unuia pătruns de un ridicol hybris, cu pretenții nejustificate, de castă și cu ghesul etichetării imediate, definitoriu pentru cel care o face. Întrepătrundere dintre noi, alcătuind un Tot, Una, intrarea în rezonanță cu altul, cu alții prin câmpurile morfogenetice, prin vibrațiile conștiinței, potrivit harului, smereniei, iubirii și răbdării constituie o caracteristică umană esențială, arhetipală. *Te rogi ...și taci,* murmură omul simplu, țăranul. Azi însă, vorbele lui Marmeladov al lui Dostoievski s-au împlinit: *„Înțelegi dragule? Să n-ai unde te duce"* ...În fine, țăranul știe, fără a face paradă de toate acestea, fără a-și configura un hybris, faptul că nu *comoditatea, siguranța sunt importante, că mai importantă decât orice e libertatea, care ne-a fost dăruită de dumnezeu și nu controlul, manipularea, minciuna, teama și delațiunea, tipice beznei.*

6 N.O.: *Aveți un ritual zilnic de scriere, un loc preferat în care vă năvălește fluxul poetic, ori puteți scrie oricând și oriunde?*

A.Z.: A scrie oricând, oriunde, notații jubilatoare, fragmentare, mi se pare un lucru anost. A te pregăti însă cu muzici suave, atmosfere alese, îmbrăcăminte aleasă și tot soiul de alte mascarade, de unguente și alte pomezi la modă, de marcă, mi se pare și mai anost, ba chiar jalnic, cum anost și derizoriu îi părea acest lucru și lui Hermann Hesse într-o celebră nuvelă, sarcastică, caricaturistă, însă și multor altora. Scrisul nu e o punere jalnică în scenă, nu aprinzi o lumânare să ademenești inspirația. Nu este nici un privilegiu al minții strălucite, însă lipsite de inteligența covârșitoare a inimii, ba chiar a …abdomenului (*hara* – un domeniu care conține mai multe celule neuronale decât creierul, fără a mai menționa acum inima), ci e rezultatul... *har*-ului dăruit. Nu degeaba am auzit deseori spunându-se despre un scriitor, om de artă etc., *"l-a părăsit îngerul"*… Păi l-a părăsit tocmai din imensul lui orgoliu, din lipsa deplină a smereniei, responsabilității, din hybrisul minții lui, ca singurul criteriu și zeu. Scrisul e o stare

de … alertă de…urgență, este intrarea în rezonanță cu alte zone, multora încă necunoscute, o *stare de necesitate stringentă*, care te poate surprinde oriunde și oricând. Însă, doar coborând, centrându-te în miezul tău, în pacea lăuntrică, poți realiza ceva limpezit, structurat, geometrizat de mintea coborâtă în efluviul inimii. Vorbesc însă despre mine și nu vreau să dau sfaturi. Un lucru însă. Cum spunea și Hristos, parafrazându-l eu din nou acum: să cauți locul liniștit al încăperii, al odăii tale, intime, când te rogi, și abia după acest lucru să te lași îmbiat de comuniunea mijlocită de biserică. Doar *experimentul personal* lasă urme de neșters (drumul devine *drum umblat* doar mergând), doar *exercitarea continuă a prezenței*, doar ruga devenită a doua natură, un mod de trai, te pot înălța la un alt nivel al conștiinței, desfășurându-se la un moment dat de la sine, ca respirația, cum spuneam cândva, *neostoit murmur de rugă, sângele meu*…E firește vorba de faptul ca ruga să devină a doua natură, nu în sens de murmur, ci de prezență continuă a unei anume *stări de conștiință*. Mai mult decât vorbele murmurate, ruga e o stare de har continuu. În acest sens demersul pare simplu, ca toate lucrurile mari. Mai întâi, *Oprirea* (ce sunt pe cale de a face, ce am făcut oare ca un smintit până acum?), după care urmează **Trezirea** treptată. Azi, lumea e o somnolentă turmă, picotindă, care refuză Adevărul, nu vrea să se schimbe nimic, vrea să se revină la normal (nu are *urechi de auzit, ochi de văzut*), însă a fost oare …normal, tot ce s-a petrecut, ce-a avut loc înainte, lipsa conștientizării, trăirile superficiale, perpetuarea obiceiurilor malefice, irositoare? Majoritatea și-a distrus azi rădăcinile, însă și cerul de deasupra, *n-au nimic sfânt*. Este populația, masa perfectă a manipulării și a controlului absolut, dictatorial, totalitar, așadar cu totul insignifiantă, masa inertă care preferă în locul libertății, siguranța. *„Un om, o problemă. Nici un om, un om mai puțin, nici o problemă”,* afirma marele Stalin. Continuând cu Mao, *“Bagă frica, condamnă-l doar pe unul și se vor supune pe rând cu toții”*, cercul se închide. Și în el ne aflăm azi cu toții, pe tot globul ăsta adiat de planuri satanice, demonice. *“Înțelegi dragule, să n-ai unde te duce?”* …

7. N.O.: *Procesul de scriere al unei cărți, îl priviți ca pe o responsabilitate față de cititor, ori mai mult ca pe o responsabilitate față de autor însuși?*

A.Z.: Responsabilitatea ar trebui să fie, tot o stare atotprezentă pentru toate compartimentele, nu numai în actul solitar al scrierii, al artelor în genere. Ea este nedezlipită în orice dialog, în orice act, mai ales în cel al căinței depline. Nu să te învinovățești pe tine însuți, neîncetat perpelindu-te, fără încetare, după actul opririi și trezirii. Dumnezeu îți cunoaște suferința, vede regretul, remușcările, știe dacă sunt oneste, genuine și te-a iertat de mult. Însă ei provoacă în continuare strategia panicii, diviziunii și a fricii, toate catastrofale. Și atunci, de ce să te mai perpelești în învinovățiri fără de sfârșit, irositoare, ba chiar dăunătoare? Suntem iertați cu toții, cei ce se căiesc fără de gânduri ascunse, însă *căința* joacă rolul major în acest proces, acel sincer *„îmi pare rău”,* pe care rar îl auzi rostit, la majoritatea, la tot mai mulți. Așadar pe lângă cele spuse nu pot spune decât că șuvoiul de gânduri, de emoții nu sunt decât punți fragmentare, pe care le întinzi cu nădejdea ca ele să fie întregite, prin trezire, de alții, citindu-te. Procesul de scriere, cel autentic după mine este un act de dăruire, un Dar. Ați văzut o privighetoare cerând să fie plătită pentru cântul ei?

8 N.O.: *Sunteți printre puținii scriitori români trăitori în diaspora care cunoaște îndeaproape fenomenul literar românesc, ce credeți despre poezia românească actuală?*

A.Z.: Cred doar că dacă nu-ți găsești sunetul propriu, *sound*-ul evocat mai sus, glasul unic, atunci poți scrie…despre orice. Și mai cred că - spre a da doar un exemplu, înainte de înființarea premiului Nobel, cu excepțiile de rigoare, ori în ultimul timp a altor organizații și premii stranii, cu nume rezonante - se scria cu mult mai bine, cu o responsabilitate nepervertită, față de mostrele oferite în ultima vreme. Există excepțiile de rigoare, însă acestea sunt trecute de obicei sub sigla tăcerii, a omertei culturale, preferându-se lingușeala intereselor, a acelui tot mai uzitat, *„Cu ce mă aleg”*… Ori paralel cu alta, tot mai auzită, tot mai actuală în toate domeniile, *“E de-al nostru”*…ori *“Nu e de-al nostru”,* indiferent de valoarea unui act de cultură… Și apoi, urmează victorioasa cavalcadă a publicității mediale. O degenerare și o decădere în cascadă, așadar. Actul de cultură era un act pur personal, solitar. Azi a devenit o *între-*

prindere culturală, supusă și ea, ca toate organizațiile, diverselor slăbiciuni, șantaje, invidii, lingușeli etc. o adevărată cultură a supunerii (*"un loc bun spre a înălța o biserică"*, s-a auzit, și imediat glasul demonului, *"eu o să-l organizez"* …). Arta, literatura stau și ele azi sub semnul malefic al globalizării. Nu că aș fi un dușman al globalizării, neaparat. Însă aș dori ca ea să se întâmple în urma stârpirii demoniculuiprofit, care domină lumea azi, un act de menținere a varietății, care tocmai ea dă farmec vieții. Să fie un act spontan, organizat printr-un…*timing* divin, sacru, și nu prin forțe totalitare, coercitive, prin instaurarea *monopolurilor* de către concernele criminale, care vor constitui treptat tot un soi de comunism însăși prin natura lor, însă unul …"nou", durabil, nu-i așa, aidoma celui strălucit practicat de China de azi. Tot Buna mea îmi spunea, copil fiind, că odată ne va paște pericolul galben. Nu se află însă totul în mâna lui dumnezeu, cum spunea și Nostradamus cândva:, parafrazez, *Eu Vă spun ce văd din unghiul acestui prezent, al acestei clipe fugare …însă totul se află în mâna lui Dumnezeu*. Dacă majoritatea ar reveni onest - și nu de frică, ori doar în mod decorativ, ori de dragul tradiției neasanate în timp, nedecantate, ci menținute cu o încăpățânare bovină (ca azi la mulți), - la dumnezeu, la smerenia sacralității, totul, s-ar schimba într-o clipă, toate durerile, suferințele, molimele și nenorocirile ar înceta în scurt timp. Intelectualii vestici, intelectualii în genere, însă tac, în vreme ce avocați, medici, intelectuali, oameni simpli, oameni ținând copiii de mână, cu chipul înspre dumnezeu, ies din responsabilitate pe străzi în mod absolut pașnic, decent. demn. Rar, oamenii de cultură, care par să stea într-o jalnică expectativă, să spunem, spre a nu afirma altceva. Cândva, unul spunea: „un intelectual este, după mine, unul care pentru Adevăr e în stare să își rișteși viața". La care un bășcălios din marile centre, ori mai bine zis, mahalale urbane, azi când mahalau domină și în cultură, ar spune potrivit personajului lui Preda: "Și ce, dacă vă uniți rob cu rob?" (și ce, dacă își riscă și viața… un fraier în plus…. - Ei, tocmai de aceea ne merge multora din noi, majorității acum, atât de bine, nu-i așa?).

9 N.O.: *Domnule Andrei Zanca, activitatea dumneavoastră literară dar și cea științifică denotă erudiție, numai o persoană rău intenționată sau un „prost" nu este în stare să observe acest lucru. Dincolo de propriile volume, fie de poezie, eseu, proză ori publicistică, traducerile pe care v-ați pus amprenta vă ocupă o parte însemnată din preocupări. Franz Kafka, Hans Magnus Enzensberger, Reiner Kunze, Dieter Schlesak, Paul Celan, Werner Dürrson, Michael Krüger, Ingrid Bacher, Irmela Brender, Richard Wagner, Richard Reschika, Kurt Drawert, sunt doar câțiva din scriitorii germani ale căror volume le-ați transpus în limba română, astfel îmbogățind atât literatura română cât și pe noi, cei interesați de literatura altor culturi. Considerați că este un gest de patriotism a te pune în „slujba" traducerii literare, aceasta fiind o modalitate deosebită de a conecta diferite zone culturale?*

A.Z.: Cândva, i-am spus poetului Enzensberger, după ce l-am ascultat îndelung, depănându-și anume fragmente din viața lui destul de tumultoasă: *V-ați iubit mult țara, făcând, scriind aceste lucruri*…Fapt pe care l-am regretat îndată, căci renunțând la cunoscuta, mereu prezenta lui ironie, el a tăcut serios și îndelung, și apoi: *„Așa ceva nu se spune în Germania"*…Am amuțit. Tot astfel însă, și eu cred că dragostea de Țară, aidoma iubirii și dragostei adevărate față de cineva, e un subiect delicat, intim, nu se poate mărturisi în scris, însă nici oral, decât înșirat cu cerneală simpatică. O anume gingășie, o reținere delicată te determină să nu o urli asta, ca un buhai pe toate coclaurile, nu-i așa? Observ însă că sunteți obsedată de avantajele și dez-avantajele unui scriitor și-n același timp și traducător vis-a-vis de actul creației diminuat de activități adiacente (actul traducerii în speță, în cazul de față). Ce pot să Vă spun în acest sens este următorul lucru: pentru mine actul de traducere este tot un dar, un act de *interpretare creativă*, cum acompaniatul abia auzit la pian ori vioară al unui text rostit de o voce inspirată, deci o *secondare absolut creativă*. Un dar al îmbogățirii aproapelui, un dar al lărgirii, adâncirii mai bine zis, al actului conștientizării, un act, care să ne scoată din complexul dezastruos de inferioritate, tipic românesc (ori din cel de superioritate al unora din compatrioți, provenit tot dintr-o frustrare nereținută, care știu ei totul …mai bine; vorba lui Pleșu despre aceștia din urmă: *"Stai, să-ți spun eu cum stau lucrurile"*…). Ori acel mereu auzit și de sorginte de

mahala pe caste, *Ce bă, te dai grande?* Avem valori literare și de alfel în orice compartiment, care nu numai că au marcat cultura și alte domenii de manifestare intelectuală și de caracter, și o pot evidenția cu strălucire și acum, însă care depășesc cu mult, cele ce se publică pe aici în jinduitul Vest, pe mapamond, în genere. O spun cu toată responsabilitatea, și îmi asum deplin acest lucru. Pe de altă parte nu avem decât de câștigat frecventându-i pe alții, neexpunându-ne, cum a mai fost cazul deseori, să repetăm ceea ce s-a și spus ori inventat deja. Ceea ce presupune, cum am mai evidențiat, frecventarea lor, un demers truditor al cultivării de sine. Avem poeți și scriitori, oameni de artă - din păcate mulți trecuți sub rafinata măsură a tăcerii, a uitării intenționate prin tot soiul de justificări, invidii etc.- de-a dreptul exemplari pentru literaturile altor neamuri, care sunt într-adevări buni, excepționali. Ne mândrim noi oare cu ei, îi punem în evidență în alte părți? Se bucură sincer vreodată vreunul de succesul tău? Nu prea. Nu, ei continuă să invidieze harul unuia, un dar făcut de divinitate, în fond îl invidiază atunci…pe însuși dumnezeu Totul parcă ține de o anume *tactică de castă*, de trecere ranchiunoasă sub tăcere a multora, extrem de buni și de talentați. Poate cândva, într-un alt interviu, să-i pomenesc și nominal? Nu se știe, mă voi mai gândi la asta. S-ar putea, merită ca ei să nu fie trecuți sub această manipulată uitare. Pe de altă parte, înainte de toate, trebuie să ne schimbăm mai întâi *mentalitatea*. Dezastruoasă. Un exemplu: fără de nici o excepție aproape, mergând în vizită cu un compatriot, tot la un compatriot, invitați fiind de acesta din urmă, după tot soiul de licori și de opinii ´ștepte, oglindind în fond, neprofesionalitatea, fațada, calomnie, recursul imediat la etichete stigmatizatoare, și asta, mai la toți cei aflați acolo, odată ce am ieșit – și asta mai întotdeuna, cu rare, rare excepții, - a urmat imediat concluzia „revelatoare", mereu aceeași, a cunoscutului, care m-a dus acolo și care în casa omului era drăguț, aprobativ în toate spusele gazdei; deodată acum auzeam stupefiat, *„Mai dă-l bă și pe ăsta în măsa cu toate, cine se crede el!"* ....Și urma un pomelnic striat de invidii, desconsiderări, pe care cu puțin timp în urmă îl camufla prin lingușitoare comportamente și reacții. Remarc, nu toți sunt astfel, însă majoritatea. Și asta, mai ales în lumea sus-pusă a artiștilor, scriitorilor, și a așazișilor intelectuali. Repet, există excepții, însă mai ales la cei pătrunși de o adâncă credință, oricât de hilar le-ar părea acum unora această constatare...

10 N.O.: *În munca sa de traducător, pentru a se dedica întru totul traducerii de poezie a altui poet, poetul-traducător își lasă în așteptare propria poezie, aceasta vi se pare a fi o trădare față de propriul act creator?*

A.Z.: Insistați, insistați după cum văd. Simplu: actul de creație alternează inevitabil cu actul de traducere. Nu ești în rezonanță cu zonele sensibile, evocate, tot timpul, din păcate. Este aidoma mult pomenitului spațiu mioritic, mai puțin însă adâncit, reliefat, mai degrabă abia sesizabil și ondulatoriu: deal-vale, delușor-vale. Este un act care te menține viu, fără a te irosi în depresii ori în altfel de stări jalnice de blocade creatoare. Actul creator, dacă e genuin, autentic, rămâne într-o latență vie, activă. Nu se pierde niciodată, ci se structurează, se geometrizează parcă de la sine, cum se coace lent pâinea la cuptor, spre a vă parafraza tot pe dumneavoastră.

11. N.O.: *Cum reușiți să alocați timp scrierii poeziei proprii câtă vreme munca de traducere este mereu iscoditoare și caută să acapareze din teritoriul poeziei personale?*

A.Z.: Asta da, persistență. O fi având și ea temeiurile ei, nu mă îndoiesc. Ambele se află într-un continuu dans, să-i spunem, un soi de lila divin. Asta e tot ce pot să vă spun acum.

12 N.O.: *Domnule Andrei Zanca, știu că participați la numeroase seminarii în cadrul limbilor româno-germane, de asemenea ați luat parte la activități științifice și culturale în cadrul reuniunilor filologice și în cadrul mai multor congrese internaționale dedicate traducerilor. Activitatea dumneavoastră literară este dublată de cea științifică. Cum reușiți să stabiliți echilibrul între cele două activități?*

A.Z.: Dacă e simplu să vorbești și să scrii eseuri, ba chiar și critică, ori alte modalități, care presupun o pregătire aproape științifică, și asta în alte limbi, eu prefer ca lucrurile intime, adânc afective, ca poezia, literatura în genere, să le scriu în limba natală, în graiul matern, natal. O fac cu smerenie, însă și cu responsabilitate și de ce nu, cu o anume larghețe și tandrețe. În acest sens, o parabolă. Am fost invitat la

Heidelberg să țin o prelegere liberă în fața studenților despre spiritualitate, conștiință, în genere. Au fost de față studenți, cadre universitare, un public interesat. După teminarea expunerii libere, și nu de lecturare a unui text anume, anterior și minuțios pregătit pentru asta, de mine s-a apropiat un dr. prof. universitar, care m-a invitat la un soi de sindrofie restrânsă, la un pahar, tot…restrâns, firește, *ristretto*, spunându-mi în același timp: *E admirabil tot ce ați spus, însă nu se găsește în nici o carte…*Din momentul acela am renunțat la alte conferințe de acest soi, și asta definitiv. Nu m-am mai dus, renunțând fără de explicații, politicos. Prefer să le țin în țara mea de baștină, pentru locuri și oameni, care îmi sunt dragi, oricum ar fi ei. Nu suntem cu toții îngeri cu umbra de demon? Ajunge un sclipăt și vezi cum ochii omului *se schimbă* ca cei ai unuia aflat pe patul morții și care acum își dă seama că nu mai are rost să mințI, devin deodată nespus de blânzi, plini de o altă lumină, nu-i așa?

13 N.O.: *Pe masa scriitorului Andrei Zanca, ce proiecte se află?*

A.Z.: Pe masa mea se află acum doar câteva pene de pasăre găsite în parcul din apropiere, o cochilie de melc, câteva frunze de un roșu stins și … pipa. Firește că veți spune acum: *murim de ce ne place mai mult*, cum spuneam și eu într-un text …Asta presupunând printre altele și viciile „inocente", ca pipa și cafeaua, care sunt singurii mei prieteni aici, îmi dau liniștea, calmul de rigoare, și aduc cu ele concomitent și un val de idei, ce provin și dintr-o pace a contemplării. Mă las surprins. *Pășesc în incertitudine*. În rest, nu am proiecte. Însă ele vin, căci nimic în fond nu este întâmplător. Ce trebuie să vină, va veni, ori nu. Cum îmi spunea și Cis acum doi ani, referitor la întrebarea mea, cum îi mai merge, *Fie ce-o fi* ....și atâtea se ascundeau în această reluată, inocentă spusă. Asta este.

14 N.O.: *Domnule Andrei Zanca, iată cum interviul nostru s-a transformat într-un curs de literatură care nu poate fi decât binevenit în aceste zile pline tristețe și incertitudine. Sub semnul acelei „blândeți împăcate" numită Poezie, sper să ne mai dăruiți cu o nouă întâlnire pe meridianele sufletului. Vă mulțumesc pentru timpul acordat.*

A.Z.: Vă mulțumesc și eu pentru interviul acesta, l-a care V-am răspuns în decursul acestei după-amieze, tocmai de Sf. Andrei. Vă rog tocmai de aceea să treceți cu vederea spontaneitatea ei, restrânsă și de această după-amiază, de eventualele scăpări de orice fel, inerente oricărui act spontan.

***Sculpturi de*: Herbert Werner Mühlroth**

GEO GALETARU

PÂNĂ CÂND ESTE NEVOIE

Să stau
pe întuneric
oricum toate luminile sunt stinse
ne agățăm de pereți ca de-o dronă
trimisă să localizeze
spaimele noastre suculente
benzinăriile plutesc pe un ocean incolor
mai departe e mâna fratelui tău
atingând stigmatul acestei nopți
oroarea
și râsul familiar al celor ce dispar la momentul potrivit
aici e un joc
de-a v-ați ascunselea
în care tu vei număra până la 10
până la 100
sau până când este nevoie

NOI VORBIM

Trece și
nu spune nimic
aruncă apoi cărămizi în aerul aspru
noi vorbim desprindem silabe de sub aripa păsării
un întuneric pe măsură
corpuri de împrumut
sertare călăi austeri mimetisme în lanț
un semn de tandrețe
fâșii dintr-o memorie care aleargă
aleargă
străzi noi degetele impostorului
pe gât pe rumoarea calendarului
noi vorbim
pe urmă aceeași eroare
aceeași voce

VIAȚA PE UN VÂRF DE AC

Și vine relaxarea
vine ecoul unei realități care nu te mai atinge
ești singur pe scara nevăzută a faptului divers
un ambalaj de hârtie uitat pe un mal străin
cineva rostește sentințe
cineva întoarce acele ceasului înapoi
în locuri întunecate și pline de promisiuni
inima trece strada ca un gândac imprudent
lași scrumiera să cadă pe cimentul ospitalier
norul acesta are numele țigării fumate pe jumătate
n-are importanță
astăzi înveți să numeri să lovești cuvintele în moalele capului
cu nepăsarea celui ce nu mai are nimic de pierdut
nimic de câștigat
cerneala se usucă pe rănile de ieri
ne întâlnim în preajma gropii cu scarabei
în preajma acelei patologii abstracte
în care ne bălăcim cu vigoarea unor animale imprevizibile
mâinile noastre descresc între pereți și poeme proaste
creierul funcționează până la capăt
emite semnale de bună credință
viața pe un vârf de ac
și ce mai urmează
perfecțiunea la momentul potrivit
ca o improvizație pe timp de iarnă

MÂINE VA FI ALTFEL

Semnificații
până și în paharul de pe noptieră
o luptă acerbă între claritățI divergente
când lumea începe la capătul unei priviri plictisite
sau languroase sau doar inconștiente
entitățile se separă
e momentul acestei revolte surdinizate
în care ne lăsăm antrenați până la epuizare
mâine va fi altfel
crezi asta cu toată tăria
nimeni nu preferă calmul și indistincția
din dosul perdelelor
fii abil fii îndrăgostit de această conjunctură
sufocantă
în care obiectele te regăsesc în fiecare dataliu
și te acceptă

ȘI CE VOM DEVENI

Și ce vom deveni
și tavanul acesta o-mpăcare cu ceea ce nu se
întâmplă
departe de noi
până la pământ vei spune norul și speranța
trestiei zburătoare
noi plutim noi plângem în baruri și în trape
fără acel exercițiu
fără acea improvizație atroce în numele tuturor
celor ce tac
și iarăși tăcem ei seamănă cu mâinile uitate pe
mese
ei seamănă cu jucăriile aruncate în sus în joacă
povestea începe și e un cuțit la margine de voce
e un presspapier ca o atlantidă carbonizată
pielea ta plânge și ea pielea un fluture pe
umărul mamei
unde e mama unde sunt fiicele ei muribunde
acolo acolo și cineva prin zăpada prin noroiul
încă tânăr
și ce vom deveni și tavanul acesta când ei speră
un amalgam dimineața se naște împotriva
somnului tău
împotrivă o scoică în palma care vede o frunză
murind
frunza în penumbra ca o amenințare ca un
corp temporar

DOAR TRUPURI

Pentru că
și acest îngheț al venelor spune ceva
explozia în creier
a bioritmului cartografiat la întâmplare
suntem metafora pură a eșecului
insecte survolând un ocean de vanilie
mașini oprite în loc de degetul autoritar al
morții
al neputinței
al nepăsării travestite în exorcizări succesive
insistența complice a vocilor care se
autocontemplă
boicotul timpului
această spirală pe care urcă păsările moarte
frenezia laxativelor & fericirea de-a mai slăbi 20
de kg
desigur
desigur
suntem metafora pură a eșecului
trupuri care nu mai sunt imagini
ci
doar trupuri
insecte survolând un ocean de vanilie

Sculptură de: **Herbert Werner Mühlroth**

MIRON SCOROBETE

Vechimea Mioriței iese din ceață

Deşi e considerată emblema spirituală a poporului român, deşi toate somitățile condeiului au scris despre ea, vechimea Mioriței a rămas ascunsă în ceață. Culeasă de Alecu Russo şi publicată de Vasile Alecsandri la mijlocul secolului XIX, despre ea nu s-a putut spune cu certitudine decât că e mult mai veche. Dar cât de veche?

Fără a putea da răspunsul exact la această întrebare esențială, noi putem doar dovedi că în secolul I î.H. ea exista, aceasta nefiind, totuşi, data creării ei, dată ce cu siguranță se situează mult mai adânc în timp. Pentru a fi însă înțeleşi în demonstrația pe care o facem, va fi nevoie să explicăm nişte termeni tehnici din domeniul păstoritului, termeni necunoscuți nici de cititori şi nici de exegeți.

Eu pe acest teren am un privilegiu-unic: toți cercetătorii sublimei balade sunt "colegi de breaslă" cu Russo şi Alecsandri, intelectuali, scriitori, folclorişti; eu sunt singurul cercetător care a fost „coleg de breaslă" cu mândrul ciobănel. Eu chiar am păscut oile (ciobanul din fotografie sunt eu). Măcar la acest nivel, cel mai de jos, cel concret, ştiu aşadar despre ce vorbesc. Pentru că una e să fi coborât la vale zi de zi pe-un picior de plai în mijlocul turmei de miei şi cu totul altceva să zăreşti piciorul de plai din goana maşinii, să-l admiri în pliantele turistice şi să vorbeşti despre el după lecturi, ca despre Groenlanda sau Tahiti.

Toată lumea vorbeşte despre Miorița fără să ştie exact ce e aceea mioară. Mioară nu e sinonimul lui oaie, aşa cum îndeobşte se interpretează, ci termenul denumeşte o vârstă precisă a oii. Fiica oii până la un an e mială, ceea ce ar corespunde la om cu copilă. De la un an la doi, ea e noatenă, corespondentul pentru adolescentă. De la doi la trei ani, vârsta la care devine aptă pentru reproducere, e mioară, adică tânără. La patru ani e strămioară, în toiul vârstei, pentru ca de la cinci ani să fie oaie bătrână.

În vechime, mioara avea o semnificație aparte. Dintre oi, numai ea era eximia, aleasă pentru jertfă, consacrată. „Termenul eximius – la sacrificii – nu este un ἐπίθετον (epitet) poetic, ci un termen sacerdotal, simte nevoia să precizeze Macrobius. […] se numesc «hostiae eximiae» acelea (dintre animale) care – destinate jertfirii – sunt scoase din turmă…" (Saturnalia, p.156).

Vergiliu în Eneida pomeneşte în repetate rânduri despre jertfe, specificând de fiecare dată că e vorba de mioare (oi de doi ani), eximiae, alese: „Ea jertfeşte, după datină, oi de doi ani (mioare), alese" (Eneida, IV, 57), „Ar fi mai nimerit să se jertfească acum […] tot atâtea oi de doi ani (mioare)" (Eneida, VI, 38-39), „Ea înjunghie, după datină, oi de doi ani (mioare), alese" (Eneida, VIII, 544), „La început, merg la temple şi-şi cată pe lângă altare/Pacea, la zei: aduc jertfe cu bine alese mioare/După obicei…" (Eneida, IV, 93).

Nimeni, nici traducătorii, nici exegeții, nu dau vreo atenție acelei precizări, „de doi ani", luând-o ca pe o expresie oarecare, fără importanță, când ea, tocmai prin repetiție, prin prezența ei obligatorie când e vorba de jertfirea unei oi, ar trebui să dea de gândit. Iar ea asta face: precizarea că e vorba de mioară exclusiv şi nicidecum de o oaie de altă vârstă.

Nu vom face eroarea de a susține că genialul poet se referă la balada noastră, dar vom afirma cu toată convingerea că Miorița nu a apărut prin evul mediu când nu se mai aduceau jertfe iar termenul „mioară" devenise unul comun, ci ea exista pe timpul lui Vergiliu când termenul, cum explica Macrobius, era „termen sacerdotal".

Deşi sensul de „eximia", aleasă pentru jertfă, atribuit mioarei, s-a pierdut, prezența numai a ei în toate variantele şi nu a unei oi de altă vârstă, a mielului creştin, bunăoară, indică fără putință de

tăgadă vechimea poemei, acum două mii de ani, în epoca lui Vergiliu evident, dar cu siguranță mult mai adânc în timp, în plină mitologie preistorică.

Prezența mioarei în Miorița nu e întâmplătoare. Prezența tocmai a ei, care e eximia, aleasă pentru jertfă, vrea să arate că în sublima poemă nu e vorba de un omor odios dar comun, de o crimă, ci de o jertfă. Numai că aici jertfa e ridicată pe treapta superioară: nu se mai jertfește mioara, „oaia de doi ani", ci păstorul. Iar un asemenea preț are o cu totul altă miză decât cea vizată de jertfele obișnuite, cu efecte restrânse la cercul unui individ sau unei colectivități – cetate, trib, popor; jertfa de acest nivel are un efect ontologic. E prefigurarea jertfei hristice: „El nu are nevoie să aducă zilnic jertfe, […] căci El a făcut aceasta o dată pentru totdeauna, aducându-Se jertfă pe Sine insuși (Evrei 7,27).

Cele spuse mai înainte ne invită să extindem meditația și asupra spațiului care a fost denumit cu un adjectiv derivat de la mioriță. „Spațiul mioritic", ținând seama de precizările anterioare, trebuie să-l vedem nu prozaic sau chiar, cum se întâmplă frecvent, peiorativ, „ciobănesc", primitiv, ci ca pe un topos eximius, ales; ales însă sacerdotal, pentru jertfă.

NB: Fotografia de mai jos e strict autentică. În 1955 când a fost făcută, fotografiile se prezentau așa cum sunt. Încă nu apăruseră operațiile estetice, nici la oameni, nici la ele.

Miron Scorobete la 22 de ani cu turma de oi

Unii cercetători au afirmat că Miorița e veche de doar câteva secole, iar alții că a fost creată pe vremea dacilor, dar nu au venit cu dovezi sau argumente. Miron Scorobete este primul care prezintă dovezi, ce atestă, prin metoda comparativă, că Miorița exista în secolul întâi î.Hr. și că poate fi cu mult mai veche, din vremurile preistorice.

Victor Ravini

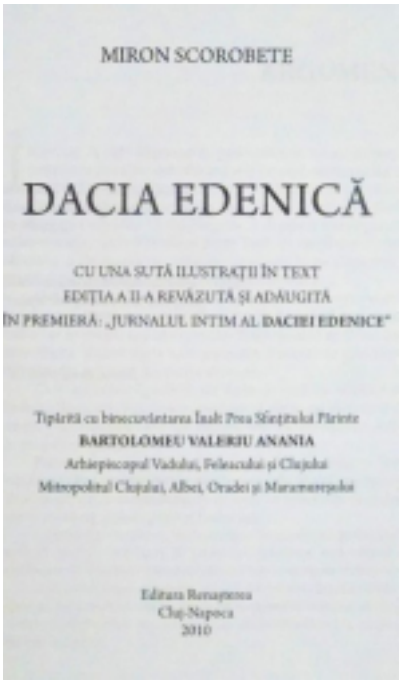

RADU ȘERBAN

O româncă în Japonia:
Otilia de Cozmuță

"Japonezii sunt artiști înnăscuți,
care împodobesc aproape
tot ce le vine în mână"

Debut de secol, debut de drum, 7 martie 1901.

Fără emoții, Otilia Cozmuță se îmbarcă la Trieste, cu destinația Japonia. La cei 28 de ani ai ei, se încumetă să-și lase acasă soțul, fiul de 9 ani, și …soacra, care să-i îngrijească pe cei doi.

Obținând o bursă guvernamentală pentru a transmite reportaje din Japonia, pleacă, plină de speranțe și lipsită de remușcări.

Rebelă din fire, spirit liber dar și altruist, fata popii din Homorod se grăbise la măritat, la 16 ani, cu un scop precis: să-și salveze familia de la faliment. Tatăl, fost preot, dar și poet și publicist, decedase, iar sora mai mare se călugărise, în timp ce fratele devenise și el preot, iar mama… în fine mama nu mai avea din ce se întreține. Nu stă pe gânduri să se mărite cu Cornel, dintr-o familie înstărită de prieteni, Cozmuță, salvând astfel finanțele propriei familii.

Doar că devoțiunea umanitară care condusese la căsnicie nu ține loc de dragoste, iar aspirațiile de emancipare feminină și înclinațiile artistice îi învinge chiar și instinctele materne, chemând-o spre studii de pictură în Germania. Acolo, cu tabloul „Visul lui Iacob", de inspirație biblică, obține un premiu care o scoate din anonimat. Studiază pictura extrem-orientală și, în mod surprinzător, pasionala Otilia se îndrăgostește nici mai mult nici mai puțin, decât de...Japonia, cu picturile ei simplificatoare, gen Hokusai, cu exoticu-i farmec! Hotărâtă, mânată de talentul evadării, pleacă într-o aventură existențială să-și întâlnească „iubirea" cea nouă și incitantă.

După un drum fascinant pe mare, cu escale la Port Said, Bombay, Colombo, Calcutta, Singapore, Hong-Kong și Shanghai, ajunge la Yokohama și apoi la Tokyo.

Impresiile din „țara crizantemelor", cuprinse, printre altele, în două articole de memorii la care mă voi referi, publicate într-o splendidă limbă românească, în numărul 14 al Revistei „Luceafărul" (1904), îi devoalează trăirile din țara unde își întâlnește propriul „luceafăr", Japonia, descris cu pasiune și devotament. Îl visase în nopțile berlineze, și-l imaginase prin picturile lui Hokusai și Utamaro, îl prefigurase în zilele și nopțile lungi pe vapor, în căldurile tropicale.

Otilia a iubit mult, cu pasiune, toată viața, până la trecerea în veșnicie (1951), dar iubirea tinereții care a pus-o pe jar și pe drumuri, Japonia, rămâne revelatoare, unică în timp și spațiu.

Dacă senzaționala ei viață post-niponă, deși explorată pe alocuri mai ales pentru relația cu Brâncuși, Rodin, Anatole France, Ady Endre și alte personalități ale artei europene, rămâne ascunsă cititorului român, încă și mai necunoscută este perioada ei japoneză, 1901 – 1902.

Aici voi schița doar episodul nipon din pasionantul roman al vieții, marcat de o puternică interioritate.

Rezultat al unor trăiri intense (nici nu se putea altfel, la firea ei), reportajele din revista „Luceafărul" redau imagini și impresii „prima facie", suscitând interesul cititorului.

Alături de cele două articole semnate „Otilia de Cozmuța" în același număr al revistei Luceafărul apare profilul autoarei și o sugestivă fotografie de epocă, într-o sumară semnată simplu, „T.". Câteva

fragmente din articolul *„O româncă în Japonia”*, de la pagina 265, ne fac o idee despre pitorescul personaj:

„Noi suntem în fericita poziție de a fi descoperit publicului românesc pe această minunată femeie, care avu curajul moral să înfrunte orice osteneală pentru a-și desăvârși dorurile artistice și a-și stâmpăra nostalgiile de ducă. Aici îi dăm fotografia, împreună cu mai multe studii scrise cu competență de simpaticul d-sale condei, precum și unele amănunte asupra vieții și activității d-sale”.

În continuare, autorul precizează că, după Germania și Italia, Otilia și-a continuat studiile artistice tocmai în Japonia, *„aprofundând cu sârguință arta minunată a acestei țări orientale”.*

Din anii 1901 – 1902 petrecuți în țara „Soarelui ce răsare”, Otilia ne oferă texte de certă vibrație literară. În articolul *„Yokohama – Tokyo*[2]” transpune în cuvinte, cu însuflețire și obiectivitate, secvențe de viață, datini, oameni și întâmplări din cele două orașe nipone la cumpăna secolelor, așa cum le percepea, instinctiv, cu imensa-i sete de cunoaștere, dar și cu o tușă de romantism feminin.

Dacă nu aș ști că ele preced temporal mai toate scrierile românești despre Japonia, aș spune că articolele ei din Luceafărul ar fi ușor futile în raport cu ce știm astăzi despre Japonia. Dar să nu uităm că doar Milescu Spătaru mai scrisese despre acea țară, fără să o viziteze, iar apoi Anatolie Tihai și Basil Assan. În rest, toată pleiada „românilor de roman din Japonia”, cu Dumitru Nistor, Elie Bufnea, Voicu Nițescu, Vladimir Ghika și ceilalți, a venit după ea.

Așadar, să-i acordăm măcar beneficiul întâietății în secolul XX, dar și pe cel al certei autenticități și originalități.

„Yokohama - Tokyo”

Yokohama, cel mai important *„dintre toate porturile japoneze deschise pentru străini” și „centrul aproape întregului comerț cu străinătatea”,* a primit-o cu căldură, dar, surpriză, și cu ospitalitatea oferită de însuși consulul austro-ungar. Plină de personalitate, Otilia refuză să circule cu *„trăsuri simple, asemenea celor din Europa și America, pe șine”,* preferând tradiția niponă, ricșa:

„Oricât de favorabilă a fost dispoziția mea sufletească de a mă putea extazia de minunile acestei țări noi, nu mă așteptam să dau de un mijloc de comunicație așa lipsit de orice caracter local, și cu indignație am refuzat să mă servesc de el. Mi-am luat așadar jinrikcha; consulul zâmbind făcu tot așa”.

Iată cum se diferențiază de Voicu Nițescu, căruia, din empatie față de omul ce trage ricșa, a refuzat-o. Tocmai asta îi plăcea Otiliei probabil, să-l vadă pe vânjosul japonez alergând și transpirând pentru ea.

Având la dispoziție un distins consul al imperiului austro-ungar, debutul Otiliei în Japonia arată promițător.

Contrastele o atrag și o uimesc. La Tokyo, traversând podul Shimbashi, intră în cartierul european, cu bulevarde largi, girandole de gaz, firme imense în engleză luminate, case splendide, dar rămâne dezamăgită de lipsa „aromei” locale:

„Ca prin farmec mi s-au risipit toate iluziile și mă întrebam nedumerită dacă nu visez, și dacă în adevăr mă aflu în capitala imperiului Soarelui ce răsare?”

Spre marea ei încântare, însă, după traversarea cartierului european ajunge *„într-un dedal de ulițe mici, strâmte și șerpuitoare: orașul japonez”.*

Palatul imperial, parcurile, templele, râurile, canalele, podurile de lemn, copacii, ca și clădirile vechi („yashichi”) fac obiectul turului său de orizont, de la bun început. Spiritul său de observație nu omite nici terenurile transformate în „câmpuri de manevre”. Încă de atunci remarcă și originalitatea adreselor de case în marea capitală, cu numerotarea unor careuri, „cho”, dar fără nume de străzi, procedeu perpetuat până astăzi.

Maestră a condeiului, Otilia, știe să învioreze textul confesiv-descriptiv cu momente animate:

„…în gura unei strade se ivesc deodată oameni în fuga mare, care abia răsuflând, prin strigăte încearcă să deschidă în mulțime cale pentru o trăsură europeană trasă de cai și purtând vreun prinț sau alt dignitar înalt”.

Un ofițer de cavalerie sosește în galop, lumea se agită, comercianții se ploconesc și *„în mijlocul acestei învălmășeli, o ciurdă de copii, băieți și fete, un adevărat vârtej viu inundă deodată strada...fiecare dă drumul câte unui balaur de hârtie, împiedică circula-*

ția, se strecoară printre trăsuri, fără să le pese de strigătele vizitiilor care numai cu nevoie mare pot opri caii să nu-i calce". Scena continuă cu un sergent bătrân sosit pentru ordine, apoi cu *„o ceată de fete tinere, vesele și fără gânduri"*, dându-mi senzația că particip la un film de epocă. Cum de-a pătruns atât de iute „scenaristul" în mintea acelor fete? *„Colo, niște studenți vreau să pară serioși și pășesc ca niște moșnegi, târând zgomotos ghetele de lemn peste trotuarul de piatră"*. Lectura mă fascinează! Roata unei jinriksha *„s-a frânt intrând în ogașa de fier a unui tramvai"* și a întrerupt pentru o clipă circulația trecătorilor.

Nu-i scapă atenției nici grădinile și *„soborul de palisade"* ce ascund fațadele vechilor clădiri de ochii trecătorilor, sau detaliile caselor tradiționale. Urmează mobilierul („mobilatura"), kakemono-urile, soba centrală a camerei (shibachi), vasul cu apă pentru ceai, glastrele, copăceii decorativi („monstruozități vegetale") etc., toate sub semnul mirării

Ca un reporter versat, oferă detalii geografice, topografice și de climă, inclusiv despre seismicitatea țării și adaptarea locuințelor la acest specific.

Când descrie marile magazine, parcă prefigurează mall-ul de astăzi: *„O lumină feerică de lampioane indică trecătorilor intrarea. Intrat odată, ești silit să faci nenumărate ocoluri, să urci și cobori și să vezi astfel, fără excepție, întreaga expoziție de obiecte, - până ajungi la ușa de ieșire"*.

„Despre arta japonezilor"

Un alt articol, „Despre arta japonezilor", din aceeași revistă, îi oferă Otiliei, mare iubitoare de viață și cultură, posibilitatea manifestării abilităților ce o consacră mai târziu drept critic de artă prestigios.

Pasionala jurnalistă vede *„viața ce furnica în jurul meu"* și remarcă rafinatul simț artistic nipon: *„Zvâcnirea sângelui lor artistic se poate observa aproape în toate: în casele, în hainele cele mai simple, - chiar și în cele mai dure unelte ale lor"*.

Otilia exultă în fața exoticului nipon în artă:

„Aceștia iubesc desemnurile bizare, efectul grotesc, elementul monstruos, nota neobișnuită. Dar din astfel de ateliere au ieșit Hokusai și Utamaro, minunații artiști ai extremului Orient".

Urmează evaluări pertinente despre tehnici, materiale folosite și, mai ales, stil:

„Dacă ne uităm la tablourile lor, se pare că maeștrii japonezi n-au nici idee de regulile perspectivei și efectele umbrei. La dânșii totul e proiectat în plan. Aceste lipsuri aparente însă nu rezultă din neștiință, ci dintr-un excelent simț pentru stil; aceasta au recunoscut-o și la noi, căci formele moderne ale decorațiunilor în plan, astăzi și în Europa se lucrează în acest spirit".

Formidabilă remarcă, la acea vreme! Se spune că, fără Hokusai, impresionismul nu ar fi existat. Se mai știe că marele pictor Claude Monet achiziționase 250 de picturi japoneze printre care 23 de Hokusai, lăsându-se influențat până într-atât, încât soția sa purta kimono. *„Marele val al lui Hokusai a măturat lumea"* – se afirmă despre influența sa asupra picturii occidentale.

Cu un pas mai departe, ajungem la Brâncuși, cel introdus de Otilia la Rodin și cel care a evoluat, cu sculpturile sale, spre simplitate și esențe, la fel ca Hokusai în pictură.

Prezența fizică în arhipelag îi conferă Otiliei conștiința autenticității: *„Cu această artă numai atunci putem face cunoștință mai intimă, dacă ne învârtim mai multă vreme printre dânșii"*. Observă, astfel, că operele marilor artiști niponi pleacă de la studiul naturii: *„E destul să răsfoim cărțile cu schițe ale lui Hokusai, ca să vedem cât de mult a studiat natura"*.

Pictorii japonezi *„maeștri ai armoniei delicate de culori"* ajung și la extravaganțe, încercând *„să exprime orice, cu câte 2-3 linii"* și devenind astfel adevărați *„acrobați ai penelului"*.

Preferința pentru tuș și acuarelă în detrimentul uleiului, lipsa schițelor inițiale și a retușurilor finale sunt alte câteva trăsături remarcate de autoare, așa cum pictura în tuș are *„preț mai mare când e mai simplă"*.

O atenție sporită acordă Otilia în articolul ei și altor forme ale artei nipone: sculptura, broderiile, porțelanurile de Sakuma, grădinăritul, incrustațiile în aur și argint sau turnarea clopotelor din bronz. Ca fapt divers, rememorează perioada când europenii cumpărau clopote de bronz japoneze pentru a extrage argintul din ele, căci la turnare se aruncau

monede de argint în bronzul fluid.

În privința arhitecturii, o surprinde plăcut, la casele din lemn, armonia între detaliu și ansamblu, *„între părțile singuratice și clădirea întreagă”*.

O notă distinctă în arta și natura niponă o fac florile, irisul și mai ales crizantema, aceasta din urmă reprezentând *„floarea cu care în vremurile vechi se împodobeau armele, iar nobilimea o întrebuințează și azi ca emblemă”*.

Despre grădinărit și cultivarea florilor, Otilia încheie: *„Astfel modelează japonezii și natura după stilul lor artistic”*.

Stilul și motivația scrisului

Cu încântare am descoperit textele Otiliei, texte de recompunere, din perspectivă românească, a spațiului nipon anterior Primului Război Mondial. Confesive, bine personalizate, acele texte poartă amprenta căutării sinelui și regăsirii lui în spațiul japonez.

În paradigma scrierii feminine și a literaturii confesive, Otilia Cozmuță degajă sentimentalism, rafinament artistic, sensibilitate, vibrație metaforică, dar fără abandonarea temerității și a lucidei analize. Magnetul bipolar „identitate – alteritate” a atras-o viața întreagă, mereu în căutarea schimbării, a transfigurării, mereu marcată de dihotomia „acolo – aici”, sau „altcineva – eu”.

O văd reflectându-și individualitatea în oglinda zeiței primare, Amaterasu, descoperindu-se într-un nou mediu și aducând lumină în lumea de basm pe care, dorindu-și-o, o cunoaște. Apoi, pe măsură ce o descoperă, se regăsește pe sine în scriitură, prin raportare la meciul exotic local.

Trecute prin confesiune, filosofie, antropologie, critică de artă și memorialistică, scrierile sale caută mereu ieșirea din sine, cu ochiul estetului deschis spre o nouă lume, prin concretizarea impresiilor și sentimentelor în cuvinte. Citind-o, descopăr în spatele cuvintelor ei raportarea ontologică la lume.

Așchia nu sare departe de trunchi, căci tatăl ei, mare patriot român, compusese poezia „Un glas peste Carpați”, în 1859, pentru care autoritățile maghiare l-au exclus din învățământ. Pe linie paternă, Otilia moștenește chemarea literelor.

Aventura niponă a Otiliei, la vârsta la care Alexandru cel Mare devenea „regele regilor”, iar Paul McCartney se rupea de Beatles, îi dă posibilitatea să-și testeze calitățile alotropice și abilitățile literare, după renunțarea la pictură. Pentru ea, călătoria în Japonia a reprezentat motivul scrisului, iar textele ei reprezintă o veritabilă literatură a evadării: din cotidian, din țară, din sine.

Prin autoscopie, în lumi mereu noi, Otilia își desenează un triunghi personal, plecând de la eul primordial, apoi redescoperindu-l în mediul alogen, pentru a călători spre al treilea eu, cel metamorfozat și înnobilat, exotic și excentric, născut prin cunoaștere și profunzime spirituală. În final, închide triunghiul revenind la sinele inițial, spre intrarea în veșnicie.

Voiajoare în jurul lumii, a călătorit în jurul propriei lumi, mereu reinventată, mereu proaspătă. Un permanent exil asumat a purtat-o departe de România, pe care însă o recunoaște până la moarte drept patria ei, purtând cu sine cuvântul „dor”, în pofida dubiului identitar al românceі născute în Austro-Ungaria și trăită în străinătate.

*

De la „a călători” la „a scrie”, Otilia a folosit cu vervă puntea verbului „a iubi”.

Mai „de roman” decât toți românii plecați în Japonia, Otilia va fi, cu certitudine, extrasă din nedreapta negură a uitării și antrenată într-un nou voiaj, spre notorietate, spre recunoaștere și recunoștință a noastră față de tezaurul de cunoștințe și frumuseți spirituale lăsat moștenire. Așa cum plecarea în Japonia a scos-o din sentimentul inutilității, din anonimat și marginalizare, noi avem datoria să o scoatem acum din umbra în care a zăcut decenii în șir.

O văd pe „Otilia de Cozmuță”, cu fulminanta-i traiectorie existențială, un pionier în prestigioasa vitrină a „japonismelor românești”, reper unic și punte culturală, așa cum apare într-o emblematică fotografie din 1902, îmbrăcată în chimono, cu umbrela japoneză pe umăr, în ricșă, afișând inconfundabilul zâmbet strengar ce avea să-i atragă iubirea lui Anatole France, laureatul Premiului Nobel pentru literatură.

IONUȚ CARAGEA

Jandarmul care mă iubește *

umbra-i jandarmul
care nu mă lovește
care nu aruncă cu gaze
lacrimogene
care nu face politică
și ascultă doar
de mișcările mele
dacă este în spatele meu
mă urmează credincioasă
oriunde m-aș duce
dacă este în fața mea
face un pas înapoi
și cedează un pic
din teritoriul pe care
l-a cucerit înaintea mea
lăsându-mi cuvântul să fie liber
lăsându-mi inima
să bată cu putere
lăsându-mi sufletul
să facă schimb de respirații
cu Dumnezeu

iar dacă mă grăbesc prea tare
umbra-i jandarmul
care mă oprește cu blândețe
nu mă lasă să mor
chiar dacă sunt sătul
de această lume bolnavă
chiar dacă sunt sătul
de mizerie, de corupție, de minciuni
și-atâtea promisiuni deșarte

umbra-i jandarmul
care încă mai crede în mine
în viitorul meu
în copilul pe care-l port
în brațele mele istovite

umbra-i jandarmul
care s-a atașat de mine
și chiar dacă păstrează aparența
că ar fi condusă de întuneric
umbra empatizează cu mine
umbra îmi citește poemul
scris pe pancartă
și varsă o lacrimă
sub masca ei de protecție

chiar și atunci când am fost plecat
pentru o vreme în țări străine
umbra m-a urmat peste tot
iar când m-am întors
s-a întors și ea odată cu mine
și știm amândoi că
patria noastră este aceeași
sângele nostru este același
glasul nostru este același

eu sunt umbra
umbra e jandarmul
jandarmul sunt eu
iar flacăra care ne ține în viață
e flacăra unei lumânări
care se topește
la troița eroilor
neamului nostru

e dragostea care are nevoie
de dragoste

* **Poeme din volumul în pregătire** ***"Infectat cu iubire"***

LILIANA DANCIU

Despre feminism și cultura română... de gen feminin

Motto: *„Lupta de emancipare a femeii este, de fapt, lupta de emancipare a ființei umane în ansamblul ei”*
Adrian Tătăran

Volumul *Zoe, fii bărbată. Coduri de gen în cultura României contemporane* (Pitești, Editura Paralela 45, 2019) reunește un număr de nouă eseuri elaborate de masteranzi și doctoranzi din cadrul Departamentului de Literatură Universală și Comparată de la Facultatea de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Mihaelei Ursa, conferențiar în instituția de învățământ superior amintită și cunoscută autoare în domeniul studiilor de gen, coordonează volumul și semnează atât introducerea, cât și unul dintre eseuri. Extrem de potrivit ne pare momentul publicării acestei cărți despre feminism și diversele modalități de codare a genurilor în spațiul cultural românesc: cu numai un an înaintea acțiunii în forță a unor senatori români care au adoptat un sinistru amendament la Legea Educației privind interzicerea studiilor de gen pe baza considerentului religios medieval că sexul biologic e același cu genul. În acest sens, Mihaela Miroiu[1] a fost extrem de categorică și a condamnat „incultura crasă, strigătoare la cer” a celor ce au formulat amendamentul, dovedind cât de puține cunosc despre rolurile sociale ale femeii și bărbatului și despre felul cum se conturează imaginea acestora în mentalul social. De asemenea, la început de secol XXI, în condițiile unei vieți tot mai complexe, reducția genului la sexul biologic înseamnă reafirmarea primatului omului biologic și anularea rolului său social, reiterarea ideii perimate a segregării sexelor pe criterii/ principii/ valori antagoniste și discriminante, pe de o parte, dar și o uniformizare umană și socială prin anularea posibilității de a-și alege liber genul, pe de altă parte. Ca și cum nu ar fi fost suficient de obtuze, aceste idei privative de libertatea de a fi și de a trăi în conformitate cu propriul gen, legiuitorul s-a gândit să afecteze și libertatea de a gândi, interzicând cercetările academice și publicațiile pe această temă. Mixând periculos două vechi principii ale ideologiilor totalitare (religioasă și politică) – „Dacă nu vorbim despre, înseamnă că nu există” și „Dacă vorbiți (scrieți și instruiți pe alții), veți fi pedepsiți” – s-a încercat o instaurare brutală și schizoidă a unei noi (sau chiar a vechii, cine mai știe?) inchiziții politico-religioase, înarmate cu sloganul cenzurii comuniste. Mai grav este faptul că s-a încercat afectarea învățământului, domeniu al cunoașterii care form(at)ează intelectul tinerilor pentru viață și societate, de unde posibilitatea vicierii instruirii profesionale și intelectuale, care, proliferată exponențial în timp, să constrângă, să reducă, să minimalizeze, să anuleze orice diferențe: sociale, de gen, de gândire etc.

În contextul celor subliniate mai sus, deși volumul *Zoe, fii bărbată* precede tristul eveniment politic din Senatul României, merită întreaga atenție a specialiștilor, pentru că reprezintă oglinda reputatei școli clujene de cercetare academică pe tema codurilor de gen din literatura, arta, societatea și cultura românească. Tinerii masteranzi și doctoranzi clujeni (Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, Maria Fărîmă, Ovio Olaru, Eva Sărășan, Adrian Tătăran, Alexandra Turcu, Andrei Zamfirescu), coordonați de profesoara lor, Mihaela Ursa, sunt viitorii specialiști în domeniu, ale căror studii vor fi întâmpinate în curând cu maximă curiozitate de cititorii atrași de această generoasă și inepuizabilă tematică. Ei vor deveni (sunt și în prezent) acei observatori avizați și incomozi ai societății și culturii, în corpul cărora vor face incizii precise și dureroase spre a exciza și decoda false imagini, stereotipii negative, preconcepții și clișee feministofoge sau homofobe, oglinzi care reflectă concepțiile deformate (în egală măsură deformante și deformatoare) ale unui autor, artist, grup cultural sau al societății în ansamblu. Aceste „mostre de practică analitică”, cum se menționează pe coperta exterioară a

volumului, se metamorfozează în adevărați ochi de gorgonă în care cel ce se adâncește își identifică, de fapt, propriile prejudecăți. În spiritul acestei idei, întrebarea „Cine se teme de studiile de gen?" se armonizează perfect celebrei interogații problematizante „Cui îi e frică să trăiască o viață fără iluzii?", interpretarea oferită de Edward Albee pentru titlul celebrei sale piese de teatru "Who's afraid of Virginia Woolf?". Prin prisma acestui paralelism ideatic, devine limpede că puterea (oricare ar fi ea) se teme să-și vadă adevăratul chip în oglinda realistă a studiilor de gen, care o obligă să contemple realitatea deconstruită ideologic, respectiv viața și societatea „fără iluzii".

Revenind la volumul *Zoe, fii bărbată*, dintru început atrage titlul inspirat ales, preluat din celebra comedie a lui I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*. Este vorba despre îndemnul autoadresat al unicului personaj feminin, care, simțindu-se minimalizată, pe cale de a fi zdrobită în înfruntarea brutală și necontrolată a vanităților masculine, renunță la rolul social impus femeii de tradiția patriarhală și, pentru a-și salva reputația, își asumă rolul social al unui bărbat. Ea nu renunță, însă, la propria identitate de gen, păstrându-și nealterată feminitatea (de unde femininul „bărbată"). În războiul bărbaților pentru puterea politică și satisfacerea egoului masculin, femeia trebuie să contrabalanseze acest exces de forță distructivă Yang (foc), și devine combativă, acționând în propriul interes (negociază direct cu Cațavencu), dar folosindu-se de „armele" feminității, de puterea dizolvantă a lui Yin (apa). În altă ordine de idei, corelând titlul și conținutul comediei caragialiene la practica analitică specifică volumului recenzat aici, se pot decupa câteva clișee de gândire feministofobă specifice mijlocului de secol XIX și imaginarului autorului. Dintre acestea, enumerăm câteva: se cultivă segregarea și se accentuează opoziția feminin /masculin; femeia aparține spațiului închis al gineceului, este elementul pasiv, „țesătoarea" din umbră, amprentând și manipulând destinele masculine; e ipostaza românească a „material woman" (căsătorită cu un bătrân decrepit, bogat și influent om politic al urbei), vicioasă, insațiabilă sexual, cu o viață dublă (are un amant tânăr pe care-l promovează în funcții publice), egoistă și preocupată strict de păstrarea aparențelor sociale (pentru a recupera biletul compromițător, oferă voturi și un loc eligibil pe listele electorale); când împrumută din caracteristicile considerate masculine, devine un real pericol în împlinirea planurilor bărbaților politici (oricum ridicoli).

Prin urmare, în opinia noastră, sintagma „Zoe, fii bărbată" este excelent aleasă ca titlu al unei cercetări vizând descifrarea codurilor de gen, datorită valențelor sale ambiguizante: pe de o parte, evidențiază asumarea „subversivă" de către o femeie a secolului al XIX-lea a unui rol social masculin (femeile nu aveau drept de vot și nu participau la viața socială a urbei decât în mod festiv), posibilă trimitere (ironică, mai degrabă) a autorului la mișcările feministe care se manifestă timid și în spațiul cultural românesc profund patriarhal al epocii; pe de altă parte, face trimitere la unul dintre multele clișee de gândire antifeminină: doar renunțând la ceea ce au hotărât alți bărbați a-i fi esența („bărbată", un bărbat de sex feminin, cum consideră Rousseau, o nouă domnișoară L'Enclos), o femeie se poate impune în lumea bărbaților. Ideea antifeminin/(st)/ă a lui Caragiale urmează, cu siguranță, ironia autorului lui *Émile sau despre educație*, în opinia căruia femeia este legată și limitată „natural" de sexul ei, căci „totul îi reamintește de propriul sex"[2], în timp ce „bărbatul este *doar bărbat* din când în când"[3], pentru că își transcende propriul sex prin cultură. Prin prisma acestor idei antifeminine, în cel mai bun caz, Zoe ar putea fi doar un bărbat „legat" de propriu-i sex feminin, de unde predispoziția pasională, cu „virusarea" emoțională a raționalității în abordarea amantului (trecând de la gesturi caline la reproșuri directe și amenințări voalate), limitarea atenției la sfera individualului (egoism) și socialului (convenții și aparențe).

În *Introducere* este subliniată intenția autorilor de a dezvălui statornica și rigida „componentă patriarhală a elitelor locale" care au patronat confuzia intenționată dintre „egalizare de gen" și egalitate, perpetuând „clișeele feministofobe" și minimalizarea constantă a creațiilor literare ale scriitoarelor și poetelor, de la începutul secolului al XIX-lea, când s-a produs debutul timid al scriiturii feminine până în prezent. În cele nouă eseuri sunt analizate imagini ale femeii în cinematografie și în artele plastice, în zilele noastre (Alexandra Turcu); sunt vizate raporturile dintre mai multe tipuri de lectură din perspectiva „canonului literar" românesc, ponderea redusă a scriitoarelor în manualele școlare și în viața culturală autohtonă (Mihaela Ursa);

este întreprinsă o lucidă analiză a poeziei douămiiste din perspectiva scriiturii feministe (Ovio Olaru) și a rolului romanului românesc scris de femei la începutul secolului al XIX-lea (Daiana Gârdan); este trasată o interesantă paralelă între anarhism și feminism (Adrian Tătăran); este întreprinsă o amplă analiză a literaturii contemporane pentru copii în scopul eliberării acesteia de sub anatema „minoratului" (Eva Sărășan); este vizat limbajul propagandistic și discursul de gen dintr-un manual ideologic vizând educația sanitară din România comunistă (Emanuel Modoc); este vizată interpretarea critică a discursurilor muzicale ale Adei Milea (Maria Fărâmă) și analiza hermeneutică a unor texte mitologice (Andrei Călin Zamfirescu).

În eseul *I feel we gaze with our entire bodies. Ce numim female gaze în artele vizuale românești contemporane?*, Alexandra Turcu încearcă o definire a conceptului de „female gaze", racordând teoria Laurei Mulvey, fondatoarea curentului de cinematografie feministă (1975) la cea recentă a lui Jill Soloway (2016) de „male gaze", respectiv la o a treia, exprimată de Lucy Cordes Engelman (2017). Trecând în revistă cele trei teorii, autoarea observă translarea conceptului de la genul feminin la cel masculin, pentru a încorpora ulterior orice gen (p. 16). Conceptul „female gaze" este strâns legat de felul cum este privit corpul („scopofilie" și „act voyeuristic"), de unde importanța sexualității, eliberarea sexuală, cu accent deosebit pe „un mod de sexualitate care celebrează corpul fără să-l obiectifice, care pune corpul în relație cu mediu" (p. 19), eliberând corpul masculin de imagini clișeice și cel al femeii de fetișuri. De la cinematografie, autoarea trece la conceptul de „scriitură feminină" (Hélène Cixous), pentru a face referire la mișcările feministe din spațiul cultural românesc, din a doua jumătate a secolului al XIX-le până în contemporaneitate, pentru a analiza conceptul de „female gaze" într-un studiu de caz care vizează discursurile apărute despre expoziția colectivă *Women, All Too woman* organizată la Timișoara în 2018. Concluzia autoarei este una optimistă, constatând că mediul cultural românesc este pregătit pentru asimilarea conceptului modern de „female gaze", un nou mod de a înțelege artele vizuale.

Mihaela Ursa (*Studiile literare românești și codurile de gen*) face o analiză statistică și valorică realistă a diverselor sectoare ale vieții culturale românești – literatură, artă, critică literară, cercetare, învățământ –, constatând slaba reprezentativitate a „genului feminin", chiar „absența scriitoarelor din canonul literar, manualele școlare, structurile de conducere ale organizațiilor culturale, juriile literare și seriile de premianți literari" (p. 43). Acest aspect este pus pe seama recapitalizării vechiului „canon literar" preluat în anii 90 din comunism, cu mici rectificări, fără a se realiza o analiză cu adevărat profundă. Autoarea parcurge principiile enunțate de noua programă școlară de gimnaziu, cu accent pe importanța formării propriei identități culturale, dar desprinde din practica predării exemple de texte literare canonice care nu oferă fetelor din România actuală imagini ale feminității dorite spre identificare. În loc să propună o nedreaptă „cenzură istorică" din care nimeni nu ar avea de câștigat, Mihaela Ursa invită profesorii și elevii la o re-lectură și reinterpretare a acestora dintr-o perspectivă modernă. Astfel, romanele lui Camil Petrescu pot fi abordate din perspectiva politicilor identitare, analizând stereotipiile de gen, contextualizându-le în cultura și societatea interbelică, identificând elementele codului de gen (p. 49). Prin acest mod activ de raportare la textul literar se încurajează gândirea critică, evitându-se perceperea orei de literatură drept o corvoadă a „mimetismului" ideilor profesorului: „pe lângă predarea literaturii ca text este obligatorie și predarea literaturii ca fenomen cultural și chiar social, care participă pe viu la mișcarea lumii" (p. 51). Ulterior, este analizat „cazul" Hortensia Papadat-Bengescu, victimă a „autocrației estetice a capitalismului" (p. 52), scoasă pe nedrept din manual, pentru a se constata absența poetelor din Gala poeziei române contemporane organizată cu prilejul Centenarului. Mihaela Ursa formulează imperativul reconsiderării canonului școlar și estetic, revalorizându-se corect scrisul femeilor prin eliberarea acestuia de stereotipii și etichete, militând pentru un „feminism care se ocupă de egalitatea șanselor, de dreptul tuturor la același rang de umanitate" (p. 63).

„O radiografie a poeziei douămiiste sub aspectul problematicii gender" își propune Ovio Olaru într-un articol cu un titlu de o sonoritate specifică, *Sunt o doamnă, ce **** mea. Noul alfabet al doamnelor. Problematica de gen în poezia douămiistă.* Autorul prezintă atmosfera socială favorabilă „tendinței de detabuizare" specifică unei întregi generații de poete,

care promovează activ și printr-un limbaj explicit o poetică a corpului și a corporalității cu valențe militante. Pentru a surprinde atitudinea criticii literare cu privire la poezia douămiistă, profund feminină și feministă, sunt recenzate două studii critice: unul coordonat de Marin Mincu (*Generația 2000. Cenaclul Euridice*), celălalt semnat de Octavian Soviany (*Cinci decenii de experimentalism,* 2011), bun prilej pentru a adăuga propriile considerații critice. Sunt degajate critic analizele textelor unor poete precum Adela Greceanu, Doina Ioanid, Ioana Nicolae, Adriana Gheorghe, Alexandra Diaconu, Domnica Drumea, Elena Vlădăreanu, Oana Cătălina, Miruna Vlada, Ioana Băețica etc. Ovoi Olaru își exprimă propriile idei critice cu privire la studiile menționate, reproșând analizei lui Soviany, spre exemplu, aplecarea excesivă asupra formei poetice, în detrimentul „instrumentalizării tematice a feminității" (p. 78), metodă care i-ar fi permis extinderea cercetării și spre poetele Elena Vlădăreanu, Diana Giacâr. La rândul său, tânărul doctorand supune poezia douămiistă unei analize gender, identificând „codurile" specifice: Ruxandra Novac valorizează imaginea unei figuri feminine fatale, cu o sexualitate vampirică (p. 82); din poezia Elenei Vlădăreanu se desprinde, în schimb, „o miză feministă, cu tentă politică" (p. 84); „poate cea mai explicit erotică dintre poete", Diana Geacâr valorifică tema sexualității și a dezvirginării, promovând o „bisexualitate *grunge*" (p. 88); Cosmina Moroșan aduce în prim plan „un erotism autotelic, deplin monologic în exibarea lui și *empowered*" (p. 88).

De la poezia „tare" a douămiistelor, prin intermediul Daianei Gârdan ajungem la romanul românesc scris de femei la începutul secolului XX, vizat printr-un „excurs analitic" și analizat prin instrumentarul cercetării cantitative. Aplicând metoda morettiană, explicând cauzele sociale, autoarea constată „minoratul" scrisului realizat de femei în această perioadă istorică: „mai puțin de un sfert din romanul scris între 1900 și 1940 este scris de femei" (pp. 101-102), ilustrând grafic ponderea. Sunt menționate numele unor scriitoare, care, din umbra soților, mari bărbați din politica și cultura românească, încearcă să se impună în plan literar: Hermiona Asachi-Quinet, Emilia Maiorescu, Maria Rosetti, Iulia Hasdeu, Adela Xenopol, Dora D'Istria (Principesa Elena Ghica), Carmen Sylva (Principesa Elisabetha de Wied), Elena Văcărescu, Contesa Anna de Noilles (Ana Bibescu Brâncoveanu), Principesa Martha Bibescu, Regina Maria. Acest „pionierat" feminin al scrisului asigură posibilitatea de „profesionalizare a literaturii scrise de femei" din perioada interbelică (p. 102). Daiana Gârdan reclamă siajul impus de canonul critic între un așa-numit „roman masculin", activ, social, politic, „balzacian", explorând lumea exterioară, și un „roman feminin", erotic, explorând interioritatea, „proustian" (pp. 104-105). Din sfera criticii literare masculine (Lovinescu și ale lui „preconcepții maligne la adresa scriiturii feminine" – p. 108; Thibaudet, Manolescu), se trece la ideologiile feministe și rolul acestora în emanciparea femeii în spațiul de cultură european și cel românesc. Racordând permanent analiza critică la o pertinentă bibliografie de specialitate, autoarea prezintă „cazurile" triste ale unor scriitoare marcate de o „dublă ratare" - venită din exterior, prin marginalizare și din interior, prin autocenzurare: Adela Xenopol, Sofia Nădejde, Eugenia de Reuss Ianculescu. Ratarea din planul scriiturii feminine este de-a dreptul bizară, pentru că este pe măsura forței de manifestare a ideilor de emancipare din discursul jurnalistic și social al acestor femei. Singura explicație a acestui paradox este identificată de tânăra cercetătoare în sursele literare și cultural-sociale diferite: în timp ce ideologiile feministe sunt importate din spațiul englez, literatura română stă sub marcajul romanului francez (pp. 114-116).

După ce elucidează confuzia semantică dintre sensul distructiv al anarhiei și cel contestatar utopic al oricărei ierarhii sociale declamate de o mișcare ideologică, Adrian Cătăran relaționează „idealul libertar" de mișcările feministe, în special de „feminismul anarhist", în ciuda reticențelor manifestate în acest sens în ambele „tabere". Metodic și aplicat, autorul identifică trei paliere de discuție: primele două vizează emergența anarhismului feminist, în primul rând, în raport de ideile generale ale anarhismului istoric, iar în al doilea rând, în contextul restrâns al anilor '70-'80, pentru ca în cel de-al treilea, cele două ideologii radicale, anarhismul și feminismul, să fie analizate pe baza elementelor comune (p. 124). Anarhismul este explicat etimologic și descris din perspectivă filosofică (Heraclit) drept „ideal social, prin repudierea oricărui

«principiu prim», a oricărei poziții care se pretinde a fi absolută, fixă, nechestionabilă" (p. 125). Este schițată istoria acestui curent libertar, începând cu etapa iluministă („«copil teribil» al Iluminismului" - p. 127), conexat permanent cu mișcarea feministă. În ciuda unor idei sexiste și antifeministe exprimate în mod nefericit de un anarhist ca Proudhon, se poate vorbi și despre „reformularea feministă a «anarhiei»" prin intermediul discursului lui Joseph Déjacque, în care își face, pentru prima dată, apariția termenul „libertar" (p. 131). În spațiul cultural românesc, Adrian Cătăran evidențiază contribuția publicistului anarhist Panait Mușoiu în problematica feministă, „denunțând ipocrizia moravurilor sexuale", trasând „puncte de convergență între discursul feminist și gândirea libertară" (p. 139). Excursul prin istoria „anarho-feminismului" ajunge în secolul XX, cu referire la militantele și autoarele Voltairine Cleyre, Louise Michel, Lucy Parsons, Emma Goldmann și „feministele radicale", Elaine Leeder, Peggy Kornegger etc. Autorul subliniază permanent ideile anarhiste libertare din discursul feminist și idealurile feministe din cadrul ideologiei anarhiste, de unde dimensiunea ontologică fundamentală a acestora, câtă vreme „lupta de emancipare a femeii este, de fapt, lupta de emancipare a ființei umane în ansamblul ei" (p. 141).

În capitolul ei, Eva Sărășan se apleacă asupra literaturii române contemporane pentru copii (un eșantion de aproximativ 90 de cărți, publicate între 2000-2018), folosindu-se de instrumentarul analizei cantitative și a celei sociologice. Autoarea observă că numărul scriitoarelor de literatură pentru copii este sensibil mai mare decât numărul scriitorilor, numind maternitatea și debutul într-o secțiune literară considerată (pe nedrept) „minoră" drept cauze majore. Pe de altă parte, studiind site-ul editurilor, Eva Sărășan constată că „literatura română contemporană pentru copii este mai degrabă produsul mai multor factori socio-economici" (p. 165). Între „poziția minoratului" asumată de către scriitoare și cea aplicată de canonul estetic patriarhal literaturii pentru copii scrisă cu predilecție de femei este o strânsă legătură. Pe de altă parte, o analiză statistică arată că numărul scriitorilor majori care migrează spre literatura pentru copii este mai mare decât al scriitoarelor din aceeași categorie, la fel de mare ca numărul autoarelor care debutează cu literatură pentru copii pentru ca abia apoi să scrie literatură „majoră". În același timp, în termenii noii critici feministe (Gilles Lipovetsky și Alice Walker), scrisul nu poate fi izolat de maternitate și nici opțiunile femeii nu pot fi reduse în mod arbitrar la două posibilități (p. 175). Concluzia autoarei vizează, pe de o parte, vizibilitatea redusă a scriitoarelor în literatura română, tema recurentă a majorității studiilor din volumul de față, iar, pe de altă parte, conștientizarea rolului extrem de important al scrierilor pentru copii în formarea viitorilor cititori de literatură (p. 176).

Emanuel Modoc analizează limbajul ideologic și discursul de gen uniformizant dintr-un manual comunist de educație civică destinat tinerelor, *Cartea fetelor* (1977). Dintru început, se afirmă specificul ideologiei comuniste, egalizantă cu privire la raporturile de gen, egalizare care nu are nimic de-a face cu egalitatea, ci vizează neutralizarea acestora în scopul favorizării relațiilor de producție (pp. 181-182). Se viza o omogenizare socio-profesională și o „a-genizare a societății" (p. 184), „o utopie egalitaristă totală" (p. 186), în care exista doar cetățeanul comunist, de gen neutru. Este analizat discursul ideologic, marșând pe sublinierea principalelor imperative de ordin identitar și social: noile dimensiuni ale feminității, munca, elemente de psihologie și morală erotică, trasându-se „fișa postului identitar feminin" (p. 188). Munca devine factorul egalizator între genuri, astfel încât Partidul/ Statul comunist iau locul figurii masculine romanțate, pentru ca, devenind familie, femeia și bărbatul să se supună laolaltă figurii mitologizante paterne a statului (p. 191) care controlează și dictează patriarhal totul.

În *Nomadism muzical. De la arhaic la suprarealism: Ada Milea și DakhaBrakha*, Maria Fărâmă analizează „două fenomene muzicale contemporane inedite din spațiul estic" (p. 195), cel al unei cântărețe romance și cel al unei trupe din Ucraina. Autoarea își propune să urmărească „identitatea muzicală", individuală și de grup, a celor două personalități artistice, constituite diferit și original din elemente extrem de diferite: în cazul Ada Milea, este vorba despre prelucrarea ludică a unor expresii idiomatice românești sau „formă de revalorificare a literaturii române, recalibrată conform propriului stil artistic" (p. 196); trupa ucraineană se folosește de folclorul ucrainian pentru a

produce „o muzică sincretică, ethno-chaos" (Ibidem). în continuarea analizei sale hermeneutice, Maria Fărâmă surprinde „stilul eclectic" al spectacolelor Adei Milea, în care vocea, instrumentele și textul formează un performance aparte, care, pe de o parte, imită punerea în scenă clasică, iar, pe de alta, o surclasează printr-o gamă variată de gesturi, sunete vocale și instrumentale, onomatopee. De asemenea, proiectul muzical avangardist al trupei ucrainiene sintetizează armonios ritmuri muzicale extrem de diverse cu aranjamente instrumentale tradiționale din zone diferite, rezultând „un mozaic transnațional" (p. 200). Diferența esențială dintre cele două proiecte muzicale este constatată la nivelul atitudinii față de tradiție și anumite teme mai mult sau mai puțin grave: în timp ce Adei Milea îi sunt proprii sarcasmul și ironia, trupa ucraineană le tratează cu sobrietate și seriozitate; în prezența scenică a româncei primează gestul, în cea a ucrainienilor, vestimentația. Elementul comun unificator al celor două proiecte muzicale este dimensiunea politică, „curajul de a spune lucrurilor pe nume" (p. 206), demersul cultural de a sparge tipare și a învinge stereotipii de gândire.

Ultimul capitol al volumului este semnat de Andrei Călin Zamfirescu și se intitulează *Idealizări și demonizări ale feminității în Evul Mediu european.* Cum se poate limpede observa încă din titlu, autorul își propune să surprindă „atitudinile ambivalente" asociate feminității în Evul Mediu, „pentru a demonstra mai apoi continuitatea lor vădită cu atitudini similare, dar mai vechi" (p. 218). Sunt degajate femeia-vrăjitoare (femeia malefică) și domnița delicată (Dona Angelicata), inspirând iubirea platonică a cavalerilor. Segregarea calitativă și morală a feminității în bună și rea este accentuată de cea dintre vrăjitoarele malefice occidentale sau ielele din spațiul magic românesc și vrăjitorii bărbați buni (*benandanti*). După prezentarea unor personalități feminine medievale (Ioana D'Arc, Beatrice), ideile exprimate de cercetător în finalul articolului ne apar extrem de pertinente: „Omul indo-european pare programat neuro-lingvistic să gândească în termeni de dualitate, urmând o structură lingvistică de tip subiect-plus-predicat, care nu face decât să înlesnească gândirea antitetică" (p. 230).

În concluzie, volumul *Zoe, fii bărbată* atrage prin diversitatea vocală și personalitatea autorilor care, abordează tema codurilor de gen cu multă originalitate. Cinematografie, arte vizuale și muzică, literatură și teorii literare, viață cotidiană, feminism, mitologie sunt domeniile abordate curajos și temeinic de către cei nouă autori. Aparatul bibliografic de actualitate și acuratețea analizei recomandă aceste eseuri drept instrumente valoroase în cercetarea actuală din domeniul criticii feministe.

Bibliografie

Gatens, Moira, *Feminism și filosofie. Perspective asupra diferenței și egalității.* Prefață de Mihaela Miroiu. Traducere de Olivia Rusu-Toderean, București, Editura Polirom, 2001.
Pora, Andreea, „Parlamentul interzce teoriile despre identitatea de gen. Reacții: de la «poliția gândirii» la «e ca-n Evul Mediu»", articol postat pe *Radio Europa Liberă România*, https://romania.europalibera.org

---

1. Vezi Andreea Pora, „Parlamentul interzce teoriile despre identitatea de gen. Reacții: de la «poliția gândirii» la «e ca-n Evul Mediu»", articol postat pe Radio Europa Liberă România, disponibil pe https://romania.europalibera.org/a/parlamentul-interzice-teoriile-despre-identitatea-de-gen-reac%C8%9Bii-de-la-poli%C8%9Biag%C3%A2ndirii-la-e-ca-%C3%AEn-evul-mediu-/30675861.html (accesat 12.08.2020, ora 16).

2.Apud Moira Gatens, *Feminism și filosofie. Perspective asupra diferenței și egalității.* Prefață de Mihaela Miroiu. Traducere de Olivia Rusu-Toderean, București, Editura Polirom, 2001, p. 28.

3. *Ibidem.*

* **Liliana Danciu** *Centrul de Cercetare a Imaginarului* „Speculum" ***Universitatea „1 Decembrie 1918"*** Alba Iulia

EUGEN D. POPIN

DECRIPTARE *

"Cine adoarme în democrație,
se trezește în dictatură"
Anna Ohnweiler

suntem de-acum
reduși la tăcere
mascați și izolați...
cel mai perfid puci împotriva ființei
impertinentă răsturnare a moralei…

SILOGISM

pe neobservate
specia bipedă
devine un soi
de lume zoologică
căreia i se amputează
programatic
și sistematic
componente
ale creației dintâi
considerate
mai nou
de prisos
în ideea definirii
individului perfect
un individ
lipsit de sine
de voință
de crez
fără opinii
un *hominid*
adaptat exigențelor
contemporane
ceva de genul
aservirii
nelimitate
unui sistem de structuri
necunoscute
lipsite de fizionomie
care își arogă
in nomine suo
drepturi
nelimitate
schilodind fără milă
individul
pauperizat
metodic
potrivit *lex malorum maximum* *
fără deosebire
de areal
rasă
ori sex
așadar
subordonat
integral
noii dogme
homo homini deus est

* *lex malorum maximum* (lat.) - legea celui mai bogat
* *in nomine suo* (lat.) - în nume propriu
* *homo homini deus est* - omul este Dumnezeu pentru om

GLOSĂ

când nu mai ai motiv
să te privești dincolo de oglindă
și ai senzația că urci în timp ce cobori
că nu mai înțelegi cum de taci
de vreme ce cuvinte îți stau dinainte
fără îndoială

e timpul
să faci pasul în spate
să-ți tai mâneca
și să pleci
dar o asemenea etică
presupune să accepți dezamăgirea
și slăbiciunea masculului
înșelat de el însuși
în credința că totul începe
și se termină în pat

femeia
care e și ea
până în cele din urmă
totuși om
cu inimă
cu rațiune
firește și sex
dar care
vede lumea din jur
pragmatic
în culori primare
între eu
și de ce vreau
principiu care
s-a dovedit aproape perfect
spun aproape
pentru că și femeia
are slăbiciunile ei
care ard pe dinăuntru mocnit
între nevinovăție
și vinovăție

când vei fi găsit însă
motivul pentru care
cel neaflat din tine
dă deoparte amăgirea
neîncrederea
emoția suprimată
lasă atunci trecerii
ce-i al trecerii

08.01.2020

DESFIINȚARE

cândva *chiar* am reușit
să despart răul de bine
firește doar atât cât...

iar acum constat
că dimineața la cafea
ni se oferă
se-nțelege cu înalt profesionalism
adevăruri răstălmăcite
adaptate
stilizate
sugerând
bineînțeles subtil
trebuința de a încuviința
samavolnicul

se vrea
și asta evident
aplatizarea
circumvoluțiunilor
obstruarea
istețimii
așadar
trebuie să uit
că sunt
doar *de partea mea*

a înțelege
a analiza
a aprofunda
a compara
a extinde
se doresc reflexe caduce...

încerc totuși
să mă *simt*
acum și aici
în senzații firești
una accedând din inimă
cealaltă din gândire

* *din volumul* **ÎNTOARCERI** *în curs de apariție*

GEORGE CĂBAŞ

Un veritabil proces de conştiinţă al omului contemporan

În istoria omenirii, pentru unii Maria Magdalena este Sfântă, pentru alţii o piatră de poticnire, pe care nu o pot ocoli ori face uitată, de aceea o prind în diverse *circuite* şi *filiere*, altele decât circuitul creştin. Chipul Sfintei Maria Magdalena este o piesă mult jucată şi intens disputată pe tabla de şah a istoriei. Un duel al tălmăcirilor şi răstălmăcirilor, al unor aşa zise codificări şi decodificări, la care sunt supuse simbolurile şi personajele religioase.

Indiferent de tradiţiile existente, cel mai important este faptul că Maria Magdalena este prima persoană care L-a văzut pe Hristos Înviat. Pentru lumea de astăzi, ea este dovada autenticităţii Învierii trupeşti, ceea ce reprezintă fundamentul credinţei noastre. Ea este prima dintre apostoli, apostolul apostolilor. Pentru noi, Sfânta Maria Magdalena, astăzi, în sens cu totul particular, nu e cum spune tradiţia occidentală, ca modelul penitenţei, ci dovada Învierii.

Oricum însă, chiar dacă drumul lacrimilor Sfintei Maria Magdalena trebuie să treacă şi prin mărăcinişul comercial de brand turistic, atât pentru Răsărit cât şi pentru Apus, atât pentru omul religios cât şi pentru cel momentan secularizat, Sfânta Maria Magdalena se impune ca o personalitate cu totul remarcabilă a istoriei creştinismului, plină de farmec şi mister. Ce şuvoi puternic şi bogat a izbucnit în Dimineaţa aceea memorabilă lângă Mormântul gol din Grădina Ghetsimani!... A schimbat istoria lumii. Fapt incontestabil, care se exprimă chiar şi prin toate aceste tălmăciri sau răstălmăciri stârnite de recunoştinţa şi iubirea celei care continuă în acest fel să ne vestească bucuria Învierii pentru noi toţi, aşa cum a trăit-o ea însăşi. De atunci, de la Înviere, Sfânta Maria Magdalena este mereu şi lângă noi, vestind Învierea. Chiar şi cei care îi romanţează viaţa, se văd siliţi să amintească de dimineaţa aceea, în care lumina Învierii a făcut explozie în istoria omenirii. Sfânta Maria Magdalena e foarte contemporană şi figura ei e necesară creştinilor din zilele noastre, pentru a avea îndrăzneala să-şi mărturisească credinţa.

Mărturii din Sfântul Munte Athos

A orânduit Dumnezeu ca, să ni se întredeschidă uşa unei tainiţe, mai puţin cunoscută şi cercetată, din vistieriile tradiţiei răsăritene. Astfel, din chipul Sfintei Maria Magdalena ar fi lipsit tocmai ceva ce s-ar putea să fie *taina cea mare a vieţii sale* şi care dezleagă *misterul ciudatei lupte dată în jurul numelui ei.*

„Cuvântul înţeleptului Nichifor Callist Xanthopol, după cum se va vedea, este tot ce-i mai bun din câte se cunosc despre marea purtătoare de mir, Maria Magdalena. *Mai cu seamă ceea ce scrie despre viaţa ei din tinereţe*, despre «acei şapte demoni», şi în genere despre viaţa ei, înainte de a cunoaşte pe Iisus Hristos. Un interes aparte are, de bună seamă, ceea ce scrie despre pricina pentru care diavolul, bazându-se pe prorocia de la Isaia «*Iată Fecioara va lua în pântece*», s-a pornit *cu turbare împotriva fecioriei ei.* Aceste mărturii sunt *necunoscute chiar şi celor foarte îmbisericiţi.*

În orice caz, este vădit că subiectul întrupării Fiului lui Dumnezeu i-a scăpat vicleniei diavolului. El s-a pornit împotriva Mariei Magdalena, după ce Hristos se întrupase din Fecioara Maria, fără ca el să-şi dea seama, neavând habar şi neputând să priceapă Taina Iconomiei dumnezeieşti, de vreme ce, potrivit cântării «*nu au cunoscut cum Te-ai întrupat îngerii Tăi cei netrupeşti*», cu atât mai mult nu a cunoscut diavolul cel căzut! I s-a distras atenţia, căci fiind zidire, nu este nici pretutindeni prezent, nici nu ştie toate.

Am putea spune, deci, că Sfânta Maria Magdalena a căzut victimă urii înverşunate a diavolului. Sfântul Nichifor numeşte această posedare demonică a Magdalenei «taină». Deci el explică de ce a fost răz-

boită Sfânta Maria Magdalena cu atâta ură prin «şapte demoni», ca să se împiedice naşterea lui Hristos «din fecioară». Ea a suferit cumplit, dar fecioria a rămas neatinsă".

A fost o **vindecare de boală**, nu de o viaţă dezordonată.

Ieromonahul Gherontie definea obscenităţile, vehiculate despre Maria din Magdala, drept **calomnii abisale**. Înainte de a cunoaşte tradiţia despre Maria Magdalena, transmisă de Sfântul Nichifor Callist Xanthopol, am fi înţeles că e vorba de calomnii foarte mari şi îndrăzneţe. Vedem acum că ar fi fost insuficient, chiar greşit. Acestea sunt calomnii cu ţintă metafizică, deoarece viaţa Sfintei Maria Magdalena cuprinde ea însăşi o deschidere abisală. De la Sfântul Nichifor Callist Xanthopol, am aflat că în existenţa Mariei Magdalena se află, într-adevăr, o taină. Dar nu „taina" păcatelor sau „taina" gnosticilor. Taina posesiunii demonice, de care a suferit, este legată de războiul dus de îngerul căzut împotriva Creatorului. În termeni militari moderni, am putea spune că Maria din Magdala nu a fost doar un fel de „victimă colaterală" a acestui război. Nu! Nicidecum! Cel rău o trecuse pe lista „suspectelor" ce trebuiau nimicite.

Iar Maria din Magdala **a rezistat**. Dacă s-ar fi lăsat târâtă de lumea ispitelor, aşa cum fabulează calomniatorii, nu ar fi fost nevoie de **şapte** duhuri rele. Era îndeajuns unul singur şi acela discret. Papa Grigorie I a sesizat corect şapte: numărul demonilor, de care a fost scăpată Maria Magdalena, era un număr simbolic. Aşa cum era şi cel de „legiune" la demonizatul din Gadara. În tradiţia Răsăritului, el nu simbolizează pretinsele păcate capitale ale tinerei din Magdala, ci şapte asupriri diavoleşti capitale, şapte războaie, şapte împotriviri şi suferinţe ale celei ce va fi Sfânta Maria Magdalena.

Ni se pare semnificativ că în *„Acatistul Sfintei Maria Magdalena"* de la Mânăstirea Simonos Petras putem descoperi câteva confirmări discrete, indirecte, ale tradiţiei Sfântului Nichifor Callist Xanthopol.

În Icosul „A" citim: *„Bucură-te ceea ce de la început te-ai bucurat de Taină"*. Adică: bucură-te cea care ai luat parte la luptă în jurul Tainei Întrupării, o Taină pe care nu au cunoscut-o nici cetele îngereşti. O taină abisală în sens dumnezeiesc, aşa cum este orice taină adevărată.

În tradiţia, reprezentată de preaînţeleptul Nichifor Callist Xanthopol, Sfânta Maria Magdalena îndură mucenicie pentru Hristos, asemenea prorocilor dinaintea Întrupării şi este asemeni lui Iosif, Logodnicul, protectorul Sfintei Fecioare Maria, Maica Domnului. În centrul dramei cu rezonanţe abisale, în care vicleanul se înşală în socotelile lui, se află Iisus Hristos. Confruntarea se desfăşoară în Cerurile deschise.

Maria Magdalena – vocea feminismului

Născocirile moderne despre Mary Magdalene lezează demnitatea de eroină, de Sfântă creştină şi de femeie de mare sensibilitate, care a fost şi este Sfânta Maria Magdalena. Toate acestea nu numai în raport cu imaginea tradiţională din Răsăritul creştin, dar şi faţă de imaginea mai compozită din Apus. Cum era de aşteptat, vocea feminismului s-a auzit şi în privinţa Sfintei Maria Magdalena, firește din perspectiva proprie *Weltanschaung*-ului feminist.

Isabelle Chareire, conferenţiar principal la „Facultatea de Teologie a Universităţii catolice" – Lyon, a formulat teza că istoria receptării Mariei Magdalena este opera unei recitiri masculine, care a reţinut mai mult decât orice altceva figura păcătoasei care s-a căit, o relectură care a avut tendinţa să estompeze rolul ei apostolic". Amintim că în Răsăritul creştin, lucrurile stau altfel, scrierile Sfântului Dimitrie de Rostov fiind una din dovezi.

Sub influenţa unor mentalităţi masculine, s-a operat *cea mai dramatică dintre deformaţiile istoriei în Europa occidentală*. Maria Magdalena a fost transformată într-un monstru exemplar şi într-o păcătoasă model, pentru că istoria ei unicat, ameţitoare şi privilegiată, oferea imaginaţiei posibilităţi şi reprezentări de necontrolat".

Maria Magdalena – pseudoeroina gnostică

Textele provenind de la gnostici fac din ea o adevărată „eroină gnostică". Ca şi alte grupuri sau partide, gnosticii îşi măreau numărul de aderenţi, exploatând fireasca năzuinţă a femeilor după egalitatea statutului lor social cu cel al bărbaţilor, chiar şi cu preţul renunţării la specificul lor inalienabil şi atât de respectabil. *„Maria Magdalena este folosită de gnos-*

tici drept purtătoare de cuvânt în lupta lor împotriva «Bisericii Mari»", constată dl Régis Burnet şi ne arată de ce: *„Maria Magdalena era un personaj «practic» pentru gnostici, «la îndemână»"*.Întrucât Evangheliile canonice arată că se află în apropierea lui Iisus, ea devine candidată perfectă pentru un rol de iniţiată, adică, [în concepţia gnostică - n.n. -] o persoană aptă de a transmite un mesaj inedit şi secret. Pe lângă aceasta, era un personaj feminin şi pentru gnostici e importantă reconcilierea între masculin şi feminin. Mai mult, nu este un personaj încărcat şi dificil de manevrat.

Teza gnosticilor este concentrată foarte bine de Régis Burnet în Cahiers Évangile nr. 138 prin cuvintele: *„Il y a donc les élus et les autres"*.*„Aşadar, sunt* [de o parte] *aleşii iar* [de cealaltă parte], *ceilalţi"*. *„Celălalt este infernul"* proclamă Sartre. Acesta e drumul lumii secularizate. Cu totul altul este drumul lumii celor care-L caută pe Hristos: *„iubiţi pe vrăjmaşii voştri!"* (Matei 5, 44). Adică: *„de la celălalt ne vine mântuirea, iubeşte-l ca pe tine însuţi!"*
Lucrurile sunt limpezi. La gnostici, Maria Magdalena nu este un Apostol al Domnului nostru Iisus Hristos, ci porta-voce a doctrinelor gnostice, instrumentul lor. Îi exploatează renumele, pentru a-şi face mai credibilă pseudo-tradiţia confecţionată pentru uzul public. Şi susţin că originalul s-ar afla la ei. Dar falsul se vede imediat, este lipsită de viaţă, fiind un personaj compus **numa**i din simboluri şi doctrine gnostice, ceva complet artificial, abstract. Dacă nu ar exista chipul viu, pasionant, al Sfintei Maria Magdalena, păstrat de tradiţia Bisericii, Magdalena gnosticilor ar rămâne un nume uscat, o maşinărie.

Dreptul la sfinţenie, un drept al omului refuzat de filosofia politică la modă

La fel s-au petrecut lucrurile şi cu imaginea Sfintei Maria Magdalena. Încă din secolul al XVI-lea semnalmentele portretului-robot al penitentei Maria Magdalena se insinuează în modul de a înfăţişa chipul Sfintei Maria Magdalena, cea întocmai cu Apostolii în spaţiul tradiţiei ortodoxe.

După mai multe asalturi de distrugere fizică a icoanelor, imperialismul iconoclast a schimbat tactica. Disemineză în întreaga lume nişte tablouri cu subiect religios sau vag religios, care ar trebui să elimine icoanele din nişa lor teologică. Substituirea e facilitată de faptul că aceste picturi sunt, ca specie, icoane modificate genetic.

Este de ajuns să răsfoim cataloagele unor Expoziţii de „artă religioasă", sau cartea-album închinată de dna Jane Lahr lui „Mary Magdalene", şi proliferarea tumorală devine evidentă. Mai ales că intervine şi post modernismul, unde imaginea-şoc, distrugătoare, sau cel puţin caricaturizantă este caracteristica fundamentală. Ajungem la o temă de mare sensibilitate, mai ales în ceea ce priveşte reprezentarea Sfintei Maria Magdalena în pictura occidentală. Din dorinţa conştientă sau ascunsă de a da frâu senzualităţii proprii, mulţi artişti au îmbrăţişat cu entuziasm ideea că Maria Magdalena a fost o „mare păcătoasă" care s-a pocăit. *„Netrăind o viaţă autentică în Hristos, artistului apusean i-a fost extrem de greu să păstreze un echilibru"* şi a proiectat propriile slăbiciuni asupra chipului pictat.

Atragem atenţia că pseudo-sacrul gnostic se poate folosi de imagini şi simboluri religioase, precum şi de pseudo-icoane pentru propria sa pseudo-sacralitate. Aproape fiecare pagină a albumului dnei Lahr este o demonstraţie a acestei alchimii.

Virusul unei pandemii spirituale

„Noi şi vechi imagini pentru Maria Magdalena" – virusul NO.MM (New Old Mary Magdalene) – este un subiect/virus foarte prolific. Cu un puternic feedback, adică îi manipulează chiar şi pe manipulatori. Este un nod deosebit de activ al reţelei, *al plasei*, foarte link-at şi susţine trendul pe piaţă.

După ghizi de tipul „neo", ne oprim şi asupra „barbarilor" din vremea noastră, împreună cu Alessandro Baricco. De formaţie filosof, profesorul italian Baricco a analizat, în anul 2006, mutaţia în curs de desfăşurare din lumea contemporană. Căutăm să înţelegem prezentul şi viitorul complexului Maria Magdalena, pe traseul surfingului unei mutaţii care *„nu mai are nevoie de Schubert"* şi *„laicizează brusc orice gest"*.

Aşadar, pandemia virusului NO.MM este, în mod specific, o eczemă; se propagă mai întâi la suprafaţă, pe stratul superficial. Iar stratul superficial este tocmai

spațiul pe care evoluează mutanții lumii postmoderne. Frenezia imaginilor, a chipurilor și a ideilor șocante, fantastice, despre personaje și fapte ale religiei creștine se potrivește foarte bine surfingului "barbarilor" moderni sau postmoderni (în sensul analizei lui A. Baricco). Ele sunt preluate de rețea și o virusează. Mai exact spus: **virusează** mintea și, desigur, viața celui care le absoarbe și le metabolizează. "Barbarul" este obișnuit să zburde din ocazie în ocazie ferit de profunzimi. Complexul manipulator, denumit de noi aici NO.MM, nu este un pachet de informații inofensiv sau neutru. **Nu rămâne la suprafață și nu este strict pelicular**, ci provoacă o eczemă pe epiderma minții și de acolo pătrunde în interior și atacă țesuturi de adâncime. „Barbarul", neobarbarul, nici nu-și dă seama că a fost infectat cu virusul unei pandemii spirituale: autozeificarea omului postmodern. Iar tot ce ar putea trimite la ceva mai presus de om, **obligatoriu** trebuie luat în derâdere. Mary Magdalene, à la Freud sau à la Nag Hammadi, nu produce nimic altceva decât **robie spirituală.** Principalul vector al infecției este cunoscut: mass-media. Poate tocmai de aceea virusul NO.MM se răspândește mai ușor în masa consumatorului mediu.

A fost o vreme când caracterul elevului se forma pe modelul eroilor și al sfinților. Acum, asupra lui planează mereu primejdia schimonosirii sufletului molipsit de caricaturile de eroi virusați. Ținta: **orice aduce a suflet**. Avalanșa de falsificări și reconsiderări deconstructiviste a valorilor și personajelor tradiției religioase creștine este, deci, sistematică și inevitabilă în "noua eră". Face parte organică din "noua lume".

Alessandro Baricco arată că *"barbarii au inventat omul orizontal"*. Ei își folosesc inteligența și energia pentru a călători la suprafață, *"pe tegumenul lumii"* și refuză efortul, câteodată foarte mare, al lumii "clasice" de a sonda profunzimile. *"E un efort facil. Ideea surferului"*.

Caricaturile și falsurile, oferite din belșug ca suprafață de surfing chipurile "religios", nu sunt distracții inofensive. Ele fură sufletul surferului. Îi formează convingerea că și în religie, în domeniul căutării și al legăturii cu Absolutul, ar fi suficient să aluneci grăbit și spectaculos la suprafața lucrurilor, să prinzi din zbor cât mai multe sclipiri. Un număr cât mai mare de "soiuri de Magdalene" sau de "soiuri de religii" devine o valoare în sine, un înlocuitor al adevărului – Surfing Ersatzkultur, cultura-surogat a surfingului. În jurul lor se organizează, sau este în curs de organizare, o religie și un cult de tip surfing. Noi îl putem surprinde sub unul din aspectele sale în *"Ghidul esențial Maria Magdalena"*. Autoarea ghidului, Lesa Bellevie se îngrijește exhaustiv de cititorul domniei sale, "dragă cititorule", îi formează *"spiritualitatea până la capăt"*. Ca atare, cititorul este ghidat cu voioșie și amabilitate către un fel de cult laic și strict particular, pentru personajul la modă Maria Magdalena.

Vom comenta biblic o magistrală observație a filosofului italian: s-a trecut de la chipul cioplit al individului, idolul-eu, la chipul cioplit al națiunii, al rasei, idolul-noi – noi sublimii oameni. Este o mare lepădare de Hristos, de Dumnezeu, de acea temere de Dumnezeu, prezentă și în teama de hybris, de trufie, a greului antic, păgân.

Mănăstirea Dionisiu-Athos

HERBERTO HELDER

1930-2015

PREFAȚĂ

(Fragment)

„Se transformă iubitorul în lucrul iubit”[1] cu ferocele
lui surâs, dinții,
mâinile ce pâlpâie-n întuneric. Târăște în urma lui zgomot
și tăcere. Târăște tumultul recilor valuri
și pe cel al fierbinților pietre ținute-n lăuntrul său.
Și percepe acel zgomot rudimentar cu întunecata
tăcere a ultimei sale vieți.
Iubitorul se transformă din clipă-n clipă,
și se simte spiritul nemuritor al iubirii
plăsmuind carnea în atmosfere extreme, deasupra
tuturor lucrurilor moarte.

Se transformă iubitorul. Aleargă lăuntric prin forme.
Iar lucrul iubit este un mic golf etanș.
E spațiul unui sfeșnic,
coloana vertebrală și spiritul
femeilor liniștite.

Se transformă în noaptea ce stinge focurile.
Fiindcă iubitorul e totul, iar lucrul iubit
e o perdea
în care vântul iubitorului izbește sus la fereastra
deschisă. Iubitorul pătrunde
prin toate ferestrele deschise. El bate, bate, bate.
Iubitorul e un ciocan ce zdrobește,
ce transformă lucrul iubit.
El pătrunde prin urechi, iar mai apoi femeia
care ascultă
rămâne cu țipătul acela în cap pe vecie
arzând ca prima zi de vară. Ea aude
și iat-o transformată, când doarme, în acel țipăt
al iubitorului.
Apoi se trezește, și pleacă, și se dă iubitorului,
și se dăruiește țipătului aceluia.
Iar iubitorul și lucru iubit devin un singur țipăt
anterior iubirii.

Ei țipă și lovesc. O lovește el cu spiritul său
de iubitor. Ea e cea bătută, ea e cea care îl bate
cu spiritul ei de iubită.
Iar atunci lumea se transformă în acest aspru zgomot
al iubirii. În timp ce pe culmi
tăcerea iubitorului și cea a iubitei hrănesc
imprevizibila tăcere a lumii
și a iubirii.

1. Începutul unui celebru sonet de Camões: „Transforma-se o amador na cousa amada,/ por virtude do muito imaginar”; - *„se transformă iubitorul în lucrul iubit/ în virturtea faptului că și-l imaginează intens”* – motiv pe care Helder îl preia și îl transformă, parodiindu-l discret, tocmai fiindcă referința este ușor identificabilă pentru cititorul portughez.

Poemul
I

Un poem crește nesigur
în confuzia cărnii.
Încă se mai umflă chiar și fără cuvinte, numai
ferocitate și plăcere,
probabil ca sânge
sau ca umbră de sânge prin canalele ființei.
Afară există lumea. Afară, splendida violență
sau unele boabe de strugure din care se nasc
rădăcinile minuscule ale soarelui.

Afară, corpurile genuine și inalterabile
ale iubirii noastre,
râurile, uriașa pace exterioară a lucrurilor,
frunzele adormind liniștea
– ora teatrală a posesiunii.

Iar poemul crește adunând totul în poală.
Acum nicio putere nu mai distruge poemul.
Imposibil de justificat, unic,
invadează orbitele, fața amorfă a pereților,
și mizeria minutelor,
și forța susținută a lucrurilor,
și rotunda și libera armonie a lumii.
– Mai jos, instrumentul perplex ignoră
dificultatea misterului.

– Iar poemul se face împotriva timpului și a cărnii.

VII

Bate dimineața-n poemul meu.
Diminețile, ciocane rapide, mari flori
lirice.
Multe lucruri încep să bată-n poemul meu.
Ascult ușor intimidat murmurul burlanelor,
vârtejul rozaceelor
poemului meu izbit de revelația lucrurilor.
Delicatele ramuri ale țestei mele cântă agitate
de sânge.
Se prea poate că voi înnebuni la marginea acestor
bezne transfigurate repede.
La porțile cvintelor se aud bătăi,
cineva urcă treptele acestei intimități.
E ca într-o casă, cu picioarele și cu mâinile
unor invadatoare persoane fierbinți.

Stau culcat în poemul meu. Sunt universal de singur,
culcat pe spate, cu nara ce aspiră,
cu gura ce tace,
cu sexul negru în gândurile lui liniștite.
Beat, urcă, deschid, închid
țipă de jur-împrejurul cărnii mele
complicata carne a poemului.

Inspirația despică lujeri de crin în țeasta mea,
pe mijloc despică
așa cum razele despică dreptele cupe de piatră.
Eu surâd și îl duc de mână pe acest copil
preaputernic,
e o vizitare a sângelui îmbibat de lumini interioare.
Eu îl însoțesc, așa cum ai atinge o specie de
peisaj levitând,
sau cuvinte și persoane și corzi luminoase și
ascetice sate.
Sunt zorii de zi și noaptea rostogolindu-se pe
acoperișurile
poemului. Se dau de-a dura Dumnezeu și moartea
și viața cea violentă. Iar inima mea e un sfeșnic
la marginea
poporului care în fața mea triază dificultățile
formelor
și își extrage acea perspicace și legitimă a lui
puritate.
– Își poată lirele-n mâini, își poartă în mâini
brutalele
mici cuișoare de aur sau delicații pești
de muzică rece.

– Eu înnebunesc cu blândețea lunilor lenevoase.

Poemul mă doare, mă face fericit
și tragic. Poporul își duce acasă tot felul de lucruri
din poemul meu.
Iau seama și strig, bat cu ciocanele
zilelor morții mele
în secreta materie din care-i alcătuit poemul.

– Dimineața începe să amplaseze poemul pe partea
cea mai limpede a vieții. Iar poporul îl cântă,
în timp ce el se desfășoară peste câmpiile
înălțate pe culmile sevei.
Dimineața începe să împrăștie poemul în lumina
necontenită
a lumii.

Elegie multiplă

I

Cum s-ar putea desface în mine capul tău nobil, acel

turn orbit de muta căldură a zilelor, din
strălucitorul frig nocturn? Doar cu țeasta lor
morții se reazemă atât de minunat
în inima noastră. Acele intangibile flori spre care
teamă avem să surâdem, armele
cizelate, lirele ce vibrează și-atârnă
deasupra agitatelor râuri de lucruri. Numai iubirea
le deschide și vede confuza și grava lor geografie,
liberele
izvoare din care cresc gândurile
asemeni iluminatului frunziș din vechile vârste
de aur.

Eu însumi îmi sumețesc biata țeastă de om viu,
încerc să mă situez într-un punct iradiant
al pământului, să privesc înainte
cu toată inspirația trecutului meu, și să mă situez
la înălțimea morților, în zona
splendidă și vastă
a nobleței lor – să primesc acel gen de putere
indestructibilă
ce nimbează țeasta sumețită deasupra atâtor zile și zile,
din care trandafirii îți beau forma aeriană iar gura
misterioasa delicatețe.

Există copaci ce înconjoară animalele visătoare,
marele
arc al veacurilor cu focuri rapide
prizoniere cum sunt campanulele, și există
neclintita voință
a omului care arde și deopotrivă îngheață
în timp. Unii cântă pe malul râurilor sau își lasă
mâinile să se istovească, fascinate
de propria lor putere, de mizeria lor
asemănătoare cu visul. Un nume, totuși, există
suspendat deasupra anotimpurilor anului. Acest cap
al morților – aeriana ta țeastă ca verdele
pietrelor sau cum e mișcarea
recilor corole,
această țeastă somptuoasă, încununată de astringente
vipere –
țâșnește din a noastră, din a mea inimă, până când
țeasta mea însăși
nu va fi decât posesiva, dulcea țeastă
a morților.

IV

Brusc lingura căzu în tăcerea limbii.
Mă opresc cu înghețata imagine a timpului în
simțurile
pure. Și știu că nu este floarea desfăcută
ori noaptea înconjurată de ape extreme.
Mă opresc din pricina acestei monstruoase,
ingenue forțe a unei morți.

– Lingura cuprinsă de extenuanta tăcere
a gurii mele, a vieții mele.

Ce fac eu? Știu prea bine cum e hrănit un om,
și timid și ager el
își hrănește ironica inspirație solară,
inocenta astronomie
de oase și stele, de vene și flori
și de organe genitale –
fiindcă totul se construiește cu grijă,
împreună cu femeile ce stau în strâmtele lor veșminte
și surâd fix cum numai copiii în lirica,
în tenebroasa densitate a cărnii.

Lingura cu mâncare. Era un joc viu,
cast, ponderat – în mod sigur
de o frumusețe confuză și evocativă.
Iată: eu sunt un om care în fiece clipă
își câștiga un gust de perenă
simțire, o durată de umbră extaziată,
laborioasă, înclinată spre centrul grav
al primăverii – umbra
mâinilor mele.

Ca un instrument de creație se înalța lingura,
hotărâtă urca între degete prinsă
de parcă ar fi invocat, adunând laolaltă fragmente
de spirit,
nimic din sugerata integritate
a persoanei
cuprinsă în dulcea integritate a timpului.
Dar mă opresc. Căzu în tăcerea limbii
lingura care era – cine știe? – poate muzică,
intimitate, semnalare întâmplătoare
a unei esențe, a unui geniu interior.

Pura mestecare va mesteca încet
lingura din mână și gura din lingură,
iar din sângele nemișcat, pudoarea imaginii în care
se va coagula ușoara densitate a caselor. Cele care
ardeau
în asimetria festivă și sagace a invențiilor.

– Căzu
deodată lingura în tăcerea limbii.

Muzele oarbe

VI

Trebuie să vorbești pe șoptite în spațiul primăverii,
aproape
de pământul nocturn. Aproape de pământul
transfigurat.
Toate în jur ascultă cuvintele mele iremediabile, poate.
Un neobosit parfum se înalță din hiacinți, un foc
nesfârșit înconjoară ușoarele lor rădăcini.
Nu trebuie să abați de la îndeletnicirile ei lumina ce
încovoaie vertebrele mele reci,
luna ce încovoaie sângele meu gros și sângele
țărânei nocturne.

Acum primăvara muncește prin cele mai vechi galerii,
ciocanele ei bat într-un milion de stele.
Extraordinară e primăvara care muncește
în craniile cailor îngropați.
Iar caii încep să învie mai departe prin noapte.
Primăvara mă inspiră cu grotele ei de apă
trează, și iubesc nebunia –
adică țeasta înghețată sub curentul cel pur al terorii.

Mi-e teamă să-mi înalț vocea mai sus
de inima mea, unde un lămpaș
concentrează o mare tăcere.
Pentru risipa mea primăvara e ceva uimitor.
Fie ca tristețea să mă ajute, să mă ajute
dinții din gura mea, degetele palmelor mele,
toți morții, toți cei care pe astă lume
iubesc prin sânge, între apele
nopții eterne.

Îmi simt oarele suind spre fierbinții cobre ale craniului –
iar opera se află în mâini.
Pământ, pământ copleșitor. În vreme ce alții dorm,
eu mă adâncesc în verbul interior al primăverii
la fel cum se îndeasă culoarea roșie-n viitoarea floare.
Tu cântai, sânge, translucidul torent al morții.
Cântai ceea ce încă nu se frânge prin folosirea
glasurilor. Căci tu erai
apa mea sărată.

Închid ochii să văd cum se iluminează salcâmii,
cum suie prin vene roșul aprins.
Apuc între degetele mele trista expansiune a morților.
Cât de mult crești, primăvară.
Disperare sau bucurie, cum mai năvăliți voi
în membrele din nou apărute.
Să vorbești pe șoptite-n umiditatea cărnii,
să evoci colinele tale de sare, mister.
Toate acestea înconjurând primăvara și noaptea,
cu o ușă în inimă ca să poți trece
spre o liniște înfricoșătoare.

Să reînvii cândva cu extremul tău chip
pe lângă inocenții licheni.
Să afli de unul singur în intervalul dintre lucruri ce anume
îți cere mutenia înspăimântătoare.
Primăvara sporește într-un nucleu de idei, caprele
se evaporează, reapar în spirit
mestecând grozamă. Primăvara e un cuvânt
într-o limbă prea străină.
Ceva enorm și lipsit de muzică.

Vorbesc atât de discret încât abia disting
noaptea deasupra pământului
gâtlejului meu pe care trec animalele
inspirate alene.
Doar că îmi reazem fruntea de focul ocult al numelor,
iar sângele hrănește nebunia
încet, încet – precum a celui care învie.

Prietenilor mei

Îmi iubesc pe-îndelete prietenii care sunt triști și
au câte
cinci degete pe fiecare latură.

Prietenii care înnebunesc și stau așezați, cu ochii închiși,
lăsând în urma lor cărțile să ardă în veșnicie.
Nu-i chem, iar ei se răsucesc profund
în lăuntrul focului.
– Avem un talent dureros și întunecat.
Construim un loc de tăcere.
De iubire profundă.

Bicicleta pe lună – mamă, mamă –

Bicicleta pe lună – mamă, mamă –
am auzit toată zăpada vorbind.
Cresc copacii pe sateliți.
Ce altceva am de făcut dacă nu să visez
în răspăr, când noiembrie își strânge în pumni –
mamă, mamă – țiglele fructelor sale?
Nori, avioane, mercur.
Noiembrie – dragă mamă – cu pieptele lui
descojite.

Zăpada acoperă fructele – fiule, fiule.
Așadar ianuarie visează cu toamnă.
Cântă și tu în această minunăție – fiule – sateliții
Visează pe lună, pe bicicletă.
Te-am auzit pronunțând noiembrie.

Pieptele sunt strălucitoare.
Uriașe litere descojite: e nou alfabetul.
Trec avioane prin numele tău –
dragă mamă, tu, mașină a mea –
mercur (am auzit spunându-se) ar fi plin de zăpadă.

Înainte, memorie, înainte pe bicicletă.
Visând, copacii cresc în răspăr.
Ți-l prezint pe noiembrie: avion
limpede ca un alfabet. Iar pieptele
își dăruiesc zăpada lor descojită.
Mamă, mamă – mândru mai strălucește el ianuarie
pe sateliți. Fiule – e memoria ta.

Iar literele zac în tine, desfăcute
pe din lăuntrul zăpezii. Ca și copacii, avioane
visează-n răspăr.
Statuile, ținând pe creștet caracatițe,
înfloresc în mercur.

Mamă – e sufletul tău din luna noiembrie,
E zăpada pe bicicleta ei pedalând.

Alfabetul, luna.

Încep să-mi amintesc: eu am înșfăcat peisajul.
Mi-era greu, în gâtlej, plin de zăpadă.
Înainta pronunțând numele tău de ianuarie.
Sulf – mamă – era numele tău.
Creșteau literele de jur împrejurul pământului,
țiglele se încovoiau sub greutatea
a tot ceea ce-mi amintesc. Încep să-mi amintesc:
era negrul pește ton al numelui tău
în brațele mele, zăpadă de ianuarie.

Noiembrie – fiule – când se trage săgeata,
iar pieptele se descojesc,
iar sateliții înaintează,
iar pe lună înflorește sulful. Tu înșfăcaseși peisajul
(am văzut): era apăsător.
Numele meu, alfabetul, le umplea de portocale.
Portocale de piatră – mamă. Strălucitoare,
statuile negre ale numelui tău,

în gâtlejul meu.

Era zăpada ce nicicând nu mai contenea.

Încep să-mi aduc aminte: bicicleta
se încovoia sub greutatea acelui uriaș ton negru.
Piața se descojea.
Și iată numele tău strălucind cu litere
în răspăr, visând
în lăuntrul meu, fără ca vreodată să contenească.
Am văzut. Avioanele se desfăceau, atunci când luna
bătea prin aer afară.

Vorbeam pe șoptite. Brațele tale erau pline
de numele meu negru, iar ninsoarea
nicidecum nu mai contenea.

Era noiembrie.

Ianuarie: încep să-mi aduc aminte. Mercur
crescând impetuos în jurul
pământului. Mamă – dacă ești moartă, de ce îți apeși

așa de tare picioarele pe numele meu,
în gâtlejul meu?
Țineam să-mi aduc aminte: toți sateliții
strălucind în piață. Era zăpada.
Era timpul descojit,
visând așa de apăsat în gâtlejul meu.
O, scumpă mamă, ton negru –
în răspăr, în răspăr, așa de tare.

Totul era o mașină de litere
în lăuntrul meu. Iar eu soseam cântând
cu peisajul meu negru dinspre zăpadă.
Iar el nu mai contenea niciodată-n
afara timpului. Încep să îmi amintesc.
Îți uitasem aripioarele, ochii tăi
de pește, solzii tăi. Și soseam
cântând prin zăpada care nicicum
nu mai contenea.
Numele tău negru cu atâta putere –
dragă mamă.
Sateliții și piețele. Și noiembrie
înaintând în ianuarie, cu fructele sale
descojite-n gâtlej. Statuile,
iar eu visând, visând.
Atât de moartă-n răspăr – mama mea –
atât de puternic de moartă, și nicicând

– mama – nicicând în afara timpului ea nu contenea.

HERBERTO HELDER
1930-2015

Herberto Heder de Oliveira s-a născut în noiembrie 1930 în Funchal, insula Madeira. Studii literare începute la Coimbra, abandonate însă înainte de licență pentru a ocupa funcții precare iar apoi pentru lungi călătorii pe toate meridianele, cu staționări mai îndelungate în Franța, Belgia și Olanda, care i-au și creat faima de poet „vagabond". Prezența lui în mediul literar portughez a fost până la sfârșitul vieții sale (2015) foarte discretă. A lucrat la radio și la diverse reviste. (Întâmplarea a făcut să-l intersectez pentru câteva minute pe coridorul editurii Assirio&Alvim, care i-a reeditat constant edițiile de poeme, mereu refăcute și completate; cu această ocazie poetul și-a amintit că fusese pentru prima dată tradus în Europa răsăriteană, în 1969, cu un grupaj publicat de Marian Papahagi în revista Echinox!). Numele său s-a impus în cea de a doua etapă a suprarealismului portughez (în coabitarea acestuia cu neorealismul), iar în perioada experimentalismului din anii 60 el devine un termen de referință. A fost co-director al revistelor de avangardă *Folhas de poesia* (Pagini de poezie) și *Poesia Experimental*. A participat la expoziția colectivă de „poeme vizuale", din 1965. Volumul de debut *O Amor em visita* (Amorul în vizită), 1958, îl plasează în fruntea unei tardive mișcări suprarealiste portugheze care, spre deosebire de preceptele suprarealismului francez, asuma în poezie și teme sociale sau chiar un ton protestatar împotriva regimului dictatorial vernacular. Teme predilecte ale lui Helder: viață, moarte, femeie, mamă, univers, univers al discursului sunt agitate de o imaginație fastuoasă și terifiantă, iar poezia sa devine o „gramatică combinatorie" la nivelul „marilor metafore" – E.M.de Melo e Castro. Principalele sale volume de versuri, între care *A Colher na boca* (Lingura în gură), 1961, *Electrónicolírica*, 1964, *Retrato em movimento* (Portret în mișcare), 1967, *Vocaçao animal* (Vocație animal), 1971, *A cabeça entre na Mãos* (Capul între mâini), 1982, ș.a. sunt reunite în mai multe ediții complete – *Poesia toda*. Una din cele mai recente, din anul 2000, are 600 de pagini.

Prezentare și traduceri de **Dinu Flămând**

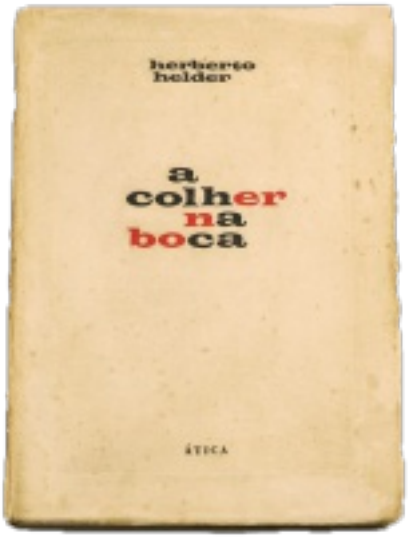

EUGEN MATZOTA

A TREIA CHEIE

Poveste fără de sfârșit

Ion citea cu nesaț un ziar vechi din New York, mai exact vreo câteva pagini pe care le găsise în pod, scotocind undeva în spate, acolo unde mai mereu se auzeau chițcăind șoarecii și care avea un articol despre Oradea de dinainte de război.

Sigur că el ar fi fost oricum pasionat de asta, dar ceea ce-l atrăsese ca un magnet fusese fotografia care-l arăta pe cel ce povestea, un bărbat elegant, care-ai fi spus că e chiar Profesorul, acel om ciudat care stătuse la două case de el.

Dintr-o dată, acea poză veche sepia începu să pară cumva mai plină de viață, culorile apăruseră și ele iar profesorul, pentru că acum era sigur că acesta era cu adevărat el, se schimba într-un fel de om viu. Oricum, suficient de viu ca să-l ridice pe Ion de pe scaunul lui ca pe un fel de jucărie, în timp ce acea imagine care devenea din ce în ce mai mare ajunsese la dimensiunea lumii sale.

Și uite așa, Ion fu aruncat brusc acolo, în mijlocul acelor vremuri din vara anului 1939. Mai mult decât atât, se părea chiar că un tren special trăgea undeva dincolo de platforma principală, exact în acel moment în timp. Mai mult, i se părea că mulți dintre cei care locuiseră pe strada lui cu mult înainte se pregăteau să urce în vagoane.

Totul era foarte bine organizat de un grup de oameni, condus de Profesor, în care mai era și un preot ortodox, precum și o doamnă elegantă, căreia amândoi îi spuneau ciudat și cumva impersonal Dumneaei, cu toții veniți nu cu mult timp în urmă de peste munți, din Vechiul Regat.

Conform unor liste clare, fiecare familie care urca în tren primea, pe lângă bilet și o sumă de bani pe care o scotea de fiecare dată Părintele dintr-o ladă mare, zgâriată pe toate părțile, dar foarte valoroasă, după cum se vedea pe fețele celor ce primeau banii.

Lui Ion, care avea așa, un dar de-a se lăsa purtat de puterea gândului, sau poate altfel, cum nu ne este dat a înțelege, nu-i scăpă un amănunt pe care cei de-acolo, din acea clipă poate unică în timp, chiar n-aveau cum să-l înțeleagă.

Pe lângă faptul că toți aceștia erau ca de pe altă lume, și doar dacă te uitai cum sunt îmbrăcați și-ai fi văzut faptul că veniseră din Vechiul Regat, nu putea fi niciun motiv serios ca Părintele să aibă pe el niște blugi, ca să nu mai spun de ființa aia ciudată ce semăna cu-o sperietoare, așa claie de păr avea în cap, cu un tricou pe care scria cu litere mari ”Make Love Not War”.

Ion, dacă nu s-ar fi speriat de această idee, ar fi înțeles bine ce-i cu aceștia atunci acolo, și înapoi, dar și înainte în timp.

Cei care treceau prin fața acestui comitet, ca să-i spunem așa, se grăbeau, purtând cu ei bagaje spre trenul care era tras mai departe de peron, în direcția opusă Bucureștiului, pe care chiar scria: *”Tren special Oradea – Marsilia”.*

Așa cum povestea Profesorul, toți cei care plecau erau fericiți, pentru că norul războiului plutea deja peste Europa, iar ei, ca mai mereu, erau ținta Noii Ordini, iar cei care-i ajutau să plece știau mai bine decât ei că-i salvează de la moarte, dar nu le spuneau asta, doar îi încurajau cu un zâmbet.

Nu toți crezuseră că lumea se va schimba atât de mult, încât să lase tot și să plece în America, drept care trenul nici nu era prea lung. Mai târziu, trenurile ce plecau la Auschwitz aveau să fie mult mai lungi, spunea cu tristețe Profesorul, dar tu singur nu poți schimba tot.

Așa că, la un moment dat, când lista se termină, impiegatul sosi special la acea linie îndepărtată, ca să

dea drumul acestui tren cu totul și cu totul special, așa cum avea Ion să înțeleagă mai târziu.

O ploaie torențială se porni din senin și impiegatul abia avu timp să vadă trenul plecând cu bine, că se întoarse fugind și ținându-și șapca cu mâna.

Astfel, nici nu mai băgă de seamă că acolo unde fusese lada fermecată, Profesorul, Părintele și Doamna, acum nu mai era nimic, nicio urmă, ca și cum nici n-ar fi fost, și poate chiar așa și era...

Mai târziu, mult prea târziu, Ion înțelesese că, pentru cei care plecaseră atunci, acei pasageri norocoși, acesta fusese oricum ultimul tren al vieții lor viitoare pe această lume...

Gară pentru trei

Ați băgat de seamă cumva că gările au un ceva fascinant în ele, un ceva anume, care ne face să ne simțim înăuntru altfel decât înainte de a trece de porțile lor?

Doar apropierea de ele te face să te simți ca și cum ai fi deja într-o altă lume, îndepărtată sau nu, oricum una care nu poate fi nicicum altfel decât lumea ta cea banală, aceea care se repetă obsedant, zi după zi, noapte după noapte, vis după vis.

Aici, în lumea gărilor, parcă ești într-un alt timp, și poate chiar ești, unul care nu știu dacă trece neapărat mai repede sau dacă nu cumva stă pur și simplu pe loc, dar se întretaie cu timpul fiecăruia care vine sau pleacă și totul pare a fi mai degrabă un fel de vacarm de sunete care te prinde și pe tine în vârtejul lor.

Sigur, la toate astea se mai adaugă și trenurile, fascinația lor, că doar de aia se joacă nu doar copiii cu trenulețele, ci și oamenii mari și serioși de felul lor, ca să nu mai spunem de locomotivele acelea cu aburi, care sunt atât de romantice.

Or mai fi și oamenii care vin și pleacă din și spre alte lumi, ori poate oamenii dragi pe care-i aștepți și care vin, până la urmă, de-ți umplu sufletul de-o fericire care te ridică la cer, sau poate nu e altceva decât sentimentul acela profund că se va schimba ceva în viața ta banală, cine mai poate ști?

Ion, ajuns și el pe această lume agitată, veselă și tristă în același timp, se oprise chiar pe marginea ei, la peron, și se uita de-a lungul liniilor lucitoare, gândind că trebuie și ele să se-ntâlnească odată și-odată, oricât de paralele-ar fi. E ca și cum ar fi două universuri ce nici nu vor s-audă unul de altul, sau nici măcar nu știu unul de altul, dar sunt mereu împreună, căci sunt legate de dinainte de-a-ncepe timpul nostru.

N-avea deloc vreun motiv să fie bucuros, că, uite, chiar de-aici, de la peronul acesta lucind de-atâția pași, de aici plecase mama lui la București, la doctorii cei renumiți, dar nu îndeajuns de buni ca s-o și aducă înapoi la el, la viața lor de dinainte, și nu trecuseră decât vreo două luni de când nu mai putea vorbi cu ea decât în gând.

Și-acum venise iar aici, să-l vadă pe tatăl său, și nici asta nu era o bucurie, căci el nu venea, ci pleca, și nu pleca spre bine, ci spre ceva ce nu putea fi altfel decât festiv și trist, că așa e când urci într-un tren militar, nu știi decât că pleci, și-apoi nici nu știi când sau dacă te mai întorci și, sigur că, peste toate astea, mai contează și cum te mai întorci.

În timp ce oamenii se agitau, ciocnindu-se unii cu alții cu o voioșie chiar nefirească, dar fără a se atinge, Ion simți că e privit insistent, era senzația aceea pe care o ai când te fixează cineva cu privirea, și nu din față, că asta-ți sare-n ochi, ci din spate, de dincolo de pancarta aceea albastră de la capătul peronului pe care de o vreme nu mai scria ”Oradea Mare”, așa cum văzuse el prin fotografii sepia, ci doar ”Oradea”.

Nu era el foarte curios să știe cine era, tot vreo femeie trebuie să fie, că prea obișnuise să tot spună că nu e femeie să nu se uite la el, dar, hai, treacă de la el, se-ntoarse încet, cu privirea în pământ, ca și cum ar fi fost ceva extrem de interesant acolo, dar ce putea fi, că era și îngrozitor de curat, și-apoi o ridică, așa, în treacăt.

Dar nu era acolo nicio femeie care să-l admire, chiar nu era nimeni care să se uite la el în mod special, cu toții ba treceau grăbiți, ba stăteau și priveau în zare, doar oamenii în uniforme erau mai sobri și-i priveau pe toți civilii ăștia nedisciplinați de sus, cu superioritatea pe care credeau ei că le-o dădea gradul.

Voia să se-ntoarcă la filosofia lui cu liniile alea paralele, când, deodată, ceva sclipi pe perete, cam așa cum s-ar fi jucat cineva cu o oglindă, deși n-avea cum s-ajungă soarele acolo, și-atunci văzu ceva, așa, ca și cum ar fi portretul unui om, așa se vedea, la prima vedere, dar nu era decât o oglindă în care se

mai aranjau cucoanele, în treacăt, ziceau ele. Se apropie, la fel de nepăsător, aparent, și chiar așa era, o oglindă, și se văzu așa cum se știa, așa cum poate să arate un tânăr la 20 de ani, frumos, căci n-are cum să fie altfel, asta pentru că toți oamenii tineri sunt frumoși, iar pe asta o știe oricine!

Se apropie de oglindă, ca și cum ar fi descoperit ceva extraordinar în dreptul mustății lui de d'Artagnan, dar tot el era, frumos și tinerel, nici vorbă de vreo lucire sau vreo nălucire. Și-abia atunci văzu că-n spatele lui nu era gara, cum ar fi trebuit să fie, ci un perete plin de cărți, într-o cameră cam întunecoasă, sau asta era ce vedea el în oglindă, dar știu imediat care era camera și cine putea fi acolo, și de ce-l vedea acum, ca și cum l-ar fi tras de mânecă.

Sunetele din jur se afundară deodată în acel moment din timp și se trezi deodată în camera aceea de pe strada copilăriei sale, chiar acolo unde stătuseră înainte, când încă erau o familie fericită.

Ei aveau niște camere imense și tare greu de încălzit, dar aceasta era o cameră mai mică, întunecoasă, fără ferestre, undeva în fundul unei curți lungi, cu multe locuințe, așa cum erau mai multe pe strada aceea unde, la doar doi pași, era Comunitatea evreiască și unde, chiar vizavi de casa lor, stătea cel care fusese mâna dreaptă a odiosului doctor Mengele la Auschwitz, tot evreu și el.

Acolo, în acea cameră fără ferestre în care locuia Profesorul, un om mai altfel, acolo văzuse Ion pentru prima oară portretul unui bărbat de vârstă indefinibilă, a cărui privire te urmărea prin cameră. N-ar fi băgat mâna-n foc că i se mișcau ochii după tine, oriunde te găseai, dar parcă așa și era.

Poate că ochii aceia de culori diferite să fi fost de vină. Că, altfel omul părea a fi unul obișnuit, nici prea înalt, nici prea scund. Dar impresia că este un om mare și impunător o aveai din prima. Poate că era doar măiestria pictorului, asta trebuie că era.

Avea niște haine de culoare închisă, ce păreau a fi din stofă englezească dintr-alea scumpe. Ceea ce dădea culoare tabloului era, pe lângă ochii ce străluceau stins, un baston cu măciulie neagră strălucitoare, ca un cap de pudel.

Pe vremea aceea, fiind cu mult mai tânăr, și având un respect pentru ceea ce știa acel om cu un nume chiar mai ciudat decât era chiar el, încât lumea-i spunea simplu Profesorul, nici nu-ndrăznise să-l întrebe de ce seamănă așa de mult cu acel tablou vechi, cu mult mai vechi decât ar fi trebuit să fie.

Și așa era, căci omul acela din tablou semăna foarte mult sau chiar era cel care locuia în cămăruța plină de cărți. Iar acum, iată, chiar venise, nu știu cum, după el la gară, deși Ion știa bine că plecase de vreo câțiva ani acolo unde oamenii se pot vedea cu Dumnezeu, sau nu, că asta nu prea o pricepea Ion, pe lângă altele mai mărunte, dar multe la număr.

Profesorul nu venise degeaba chiar atunci după el în gară, și așa și era. Căci iată îi spuse, cu o voce care doar pentru el era, în lumea care se oprise și trăia doar pentru ei doi, ca și cum i-ar fi pus protector mâna pe umărul stâng:

- "Tu știi prea bine câte ți-am arătat și câte te-am învățat, da?"

Ion vru să-i confirme că da, știe prea bine acest lucru, dar, ca să vezi minune, nu putea scoate o vorbă!

Era ca și cum ar fi înțepenit în spațiu și timp, că nu-ndrăznea să spună că era paralizat.

Reuși să dea din cap, însă, ceea ce se dovedi a fi suficient…

- "Așa, bine… Să știi că sunt mereu cu tine și te păzesc, în felul meu, o știi căci doar tu poți ajunge dincolo de mine. Unde e cheia pe care ți-am dat-o, sper că o ai la tine mereu, da?"

Profesorul părea că vrea să-ntindă mâna, dar se opri, văzând că la gâtul lui Ion atârna chiar acea cheie, nu cine știe ce medalion fără valoare și păru a fi foarte mulțumit.

- "Azi vei primi încă o cheie, cât de curând. O pui tot acolo și aștepți să mai vină una. Atât pot să-ți spun acum, restul ține doar de tine, doar tu poți s-o găsești, să n-o pierzi, să știi ce să faci cu ea și, peste toate astea, să faci ceea ce trebuie să faci!"

- "Și nu uita, există o cheie pentru orice, însă nu pentru oricine, da?", insistă Profesorul.

Ion se făcea în continuare că privește în oglinda aceea, să vadă cam cât poate fi de frumos, ba chiar găsi și niscaiva defecțiuni, uite, un coș care iar îi apăruse pe nas, se poate așa ceva?

- "Ai să vezi apoi," continuă vocea aceea care răsuna ca și cum ar fi fost chiar în capul lui, dar părea c-o aude normal, ca toată lumea, cu ajutorul urechilor, nu ca nebunii, din cap, totul va fi deodată mult mai

simplu, clar ca lumina zilei, doar ascuns în spatele lucrurilor. *”Și nu cumva să dai inelul acela nimănui altcuiva, însă, și-ai mare grijă de el, că-ți este ție potrivit, iar altora, potrivnic.”*

Ion vru să-ntrebe și el ceva, ce inel, care inel, că de cheie n-avea ce spune, doar o avea atârnată de gât, dar nici nu putea spune nimic, ori poate că nu trebuia să spună nimic, ori timpul lor se terminase, ori trebuia să-și vadă de cele hotărâte, ce mai, oricum totul se termină brusc.

- *”Permiteți, vă rog,”* spuse cu prea puțină delicatețe o cucoană de vreo două ori mai sănătoasă ca Ion, și care n-ar fi trebuit să se mai uite-n oglindă, că degeaba o făcea, și-l aruncă deoparte, ca pe un creion subțire ce și era, de fapt.

Brusc, Ion se trezi iarăși pe lumea trenurilor și a gărilor. Încercă să înțeleagă ceva, deși știa că nu e chiar așa ușor, dar semnele vor veni, căci multe trăise și învățase el doar de prin cărți, e-adevărat, dar le știa, și reveni la fel de repede la motivul pentru care se afla aici, drept care plecă mai departe spre liniile de dincolo de peron, acolo unde-l aștepta al treilea om din această gară, adică tatăl său…

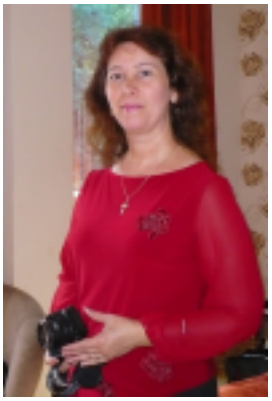

ADRIANA WEIMER

„Stați acasă!”

Am învățat
pe de rost
durerea zilelor
și tăcerea din priviri,

când timpul
s-a oprit în loc,
în suflet,
în minte,

clepsidrele s-au spart
rând pe rând

și ceasurile-n izolare
au ruginit
la ore deja trăite.

„Stați acasă!”
se aud pretutindenea voci.

„Stați acasă!”

Timpul
s-a oprit
în locul vieții
ce așteaptă să fie!

MARIAN VICTOR BUCIU

Exemplarul Iov
(*O introducere în opera lui Mircea Ciobanu*)

„Atotputernicul îngăduie participarea omului la creație, acceptând numele pe care acesta le pune viețuitoarelor ce populează pământul și văzduhul...”

Îi caut în acest studiu pe Mircea Ciobanu și opera sa literară, fără a despărți poetul de prozator sau invers, prin câteva teme de temelie și construcția lor artistică. Trec acum peste faptul că am adăugat la întreg un fel de sinopsis cu prezența celor mai multe personaje din *Istorii* și două micro-sinteze, despre poet și prozator, extrase din *Panorama literaturii române în secolul XX*.

Pe de o parte, constat că există întrebări care trec prin cugetul și gura câtorva dintre personaje și adeseori chiar în mai multe rânduri. Apoi, încerc să descopăr felurile în care analizează scriitorul că își reprezintă omul, în multiple variante, viața și moartea ori cum trăiește și moare. Vreau și să înțeleg cum iubesc ori nu iubesc bărbații și femeile și cum se dăruiesc erosului. Mai departe, privesc la raporturile întreținute de acești oameni cu cele două lumi de contact fizic și mental, cetatea pământească (politicul) și cetatea cerească (religiosul).

Urmez într-o altă parte cititul și scrisul (limbajul, poetica), acesta cu întâmplările, realitatea, istoriile și istorisirea, ficțiunea, visul, memoria, conștiința integrală, naratorul sau locutorul poetic, martorul, numele, înțelesul și înțelegerea.

Postum, i-a apărut lui Mircea Ciobanu *La capătul puterilor.*[1] *Însemnări pe Cartea lui Iov*[2], Ed. Vitruviu, 1997. Repertoriul de subiecte comentat în „însemnări” este cuprinzător, dar nu-mi propun acum să mă opresc decât în parte la el, deși întreprind, iată, un larg comentariu asupra operei unui scriitor contemporan important. Doar voi enumera termenii radianți, e drept că unii atinși oarecum și aici: Dumnezeu, Hristos, Satana, îngerul, omul, păcatul, ispita, suferința, credința, neprihănirea, faptele, voința, slăbiciunea, și nu în ultimul rând teologia care depreciază puterile umane.

Cartea lui Iov este referința livrescă a lui M. Ciobanu în articulațiile mari ale operei sale literare. Însemnările pe ea compun un intra-text (o auto-referință continuă în cadrul întregii opere a autorului). Întrebările, directe sau indirecte, pleacă și se întorc aici. Dacă temele religioase circulante ca niște vase comunicante între biblic și literar nu surprind, decât printr-o abordare personalizată, aspectele atașate de estetica literară uimesc într-o largă măsură. Le caut în „însemnări” în această ordine. Pornesc de la titlu.

Ajunge la capătul puterilor doar inocentul om din Țara Uț, pe nume Iov? Nicidecum, ajunge acolo și nevasta sa fără nume. Apoi, pluralul „puterile” dezvăluie de la început că e vorba de mai multe. Există două rânduri de puteri: trupești și sufletești sau mentale. „La capătul puterilor” minții, nu și ale trupului, rămas nevătămat, ajunge doar nevasta lui Iov, însă nu de la început. Se întâmplă doar după boala trupească a bărbatului. „Abia când Iov va fi încercat în oasele și carnea lui, abia după a doua încercare, deci, abia când neprihănirea omului i se înfățișează ca inutilă, abia atunci ajunge și femeia la capătul puterilor.”

Cartea este în mod covârșitor a lui Iov, despre Iov, omul exemplar. Lui îi este sleită puterea, puterea trupului, nu și aceea a minții. „La capătul puterilor trăiește Iov – al celor trupești.” Proba suferinței trupești este dată și trecută în singurătate (a sufletului, nu și a minții), iar omul Iov (doar om) l-a anticipat pe Isus, Fiul Omului (și al Dom-nului), dar numai până la a-și dărui viața. Pe această linie, „El se află la capătul puterilor.” Iov trece testul de rezis-tență a omului singur. „Femeia pe care i-o dăduse Dum-

nezeu ca <ajutor potrivit> ajunsese înaintea lui la capătul puterilor și nu-i mai putea fi de nici un folos."

Nevasta lui Iov este ispitită, adică adusă într-o stare de deplină confuzie, de Satana, în pariul său cu Dumnezeu: „Femeia este ispitită alături de Iov. (...) Nevoia de-a blestema se va naște în ea dintr-o neînțelegere, mai ales din neînțelegerea comportamentului lui Iov." Despre înțeles și înțelegere discut mai târziu, în latură „poetică".

Toate marile întrebări repetate din opera literară există și în comentariul la *Iov*. Cea de-a doua întrebare, despre posesie, după aceea despre identitate, pe care și le pune în *Istorii* Gheorghe Palada și alții, există aici. „La întrebarea: <Ce este cu adevărat al tău?> – Iov poate să răspundă, în sfârșit: <Nimic, nici măcar trupul.> Iar viața, după cum s-a văzut, nu-i aparținuse niciodată."

A avea și a fi, în cazul neprihănitului din Uț? Verbele și situațiile lor sunt îngemănate. Eliminarea posesiei rămâne specialitatea *Nimicitorului*. „Satana nimicește *tot ce are Iov*...". Dar ce folos? Ești și cât (mai) ai, ori, cum devine cazul aici, te mai ai. Iov, trăind, „se mai are pe sine însuși". Uciderea, moartea, iată ce-ar însemna izbânda pariului pe vinovăție. Însă nevinovăția nu face jocul morții. Atunci ce-ar mai fi de făcut? „Satana cere încercarea neprihănirii lui Iov prin ceea ce este el. Iar Dumnezeu încuviințează și această încercare." E marea, definitiva încercare.

Faptul că oamenii „toți mor" e o convingere care-i leagă din nou pe Iov și Gheorghe Palada. Iov, credinciosul fără conștiința unei vieți viitoare, și Palada, ateul declarat, sunt amândoi aflați înaintea luptei cu moartea.

Chiar și memoria îi dovedește lui Iov nevinovăția. „Memoria nu-i restituie amintirea nici unei fapte pentru care ar trebui să-și ceară iertare."

Am putea să-l numim pe Iov un ales al neprihănirii, disociind oamenii în linia vieții și mai cu seamă a morții. „Iov denunță egalitatea în moarte a tuturor oamenilor." Pe această bază suferă neînfricat, demonstrativ, vrednic-uman, producând „un atac la adresa unei autorități ce nu permite omului participarea la propria mântuire nici atunci când o dorește și o demonstrează prin propria neprihănire, care-l ține în starea de rob, departe de marile taine ale vieții, cu capul plecat și cu privirile îndreptate spre propria nimicnicie".

Mircea Ciobanu ține să remarce apăsat drept fapt de temelie că Dumnezeu îl apără pe om de Satana. Îl apără chiar și contra mizantropilor și teologilor antiumani. Scriitorul, dar se-nțelege că și omul, au „descoperit încă din tinerețea mea" o „laudă a omului", în Iov 28.1-11. *Iov* nu doar se apără pe sine, dar este și un *martor* (termen deopotrivă de naratologie) admirabil al omului, cu toată suferința lui. „Lauda omului este argumentul suprem pe care-l aduce în propria sa apărare." O apărare indirectă, înțeleaptă. Lui Iov i s-a dat privilegiul de a înțelege că „Legea" veterotestamentară respectată aduce „doar foloase pământești", nu „viață veșnică".

Atingerea, de care se teme și Gheorghe Palada în *Istorii*, devine mai limpede prin *Iov*. Refuzul ei, în roman, înseamnă *Înapoia mea, Satano!* În textul despre neprihănitul din Țara Uț, pus la o grozavă încercare, Satana vrea să-l tragă de mână pe Dumnezeu, folosindu-i, în fapt transformându-i, puterea: „Dar ia întinde-Ți mâna și *atinge-te* (s. m.) de tot ce are, și sunt încredințat că te va blestema în față." Prin atingere intră Satana în om. Dumnezeu însuși (*Geneza* 3.2-3), scoate la lumină M. Ciobanu, interzisese perechii primordiale atingerea de Pomul Cunoștinței în Eden: „Să nu mâncați din el și nici să nu vă atingeți de el, ca să nu muriți." În Iov, întăritorul de altădată al altora, Elifaz vede acum un alt om, slăbit, pierdut, întrucât ajunsese „atins": „Acum, când ești atins tu, te tulburi!"

Involuntar sau poate într-un fel oblic îl aflăm aici și pe Gogol (referință a lui Leon Pascal în *Istorii*), nu nominal, dar prin placarea textului sacru pe acela literar, romanesc-poematic. „Satana crede că neprihănirea lui Iov este urmarea bunurilor pământești cu care Dumnezeu l-a binecuvântat. În viziunea lui, Dumnezeu se comportă ca un oarecare *cumpărător de suflete* (s. m.), care-și asigură susținerea pământenilor, anticipându-le și acoperindu-le nevoile." Dincolo de asemănări și deosebiri, neîndoielnic incitante, vedem în Satana un Cicikov la putere celestă, iar dacă Cicikov cumpără suflete moarte, Satana cumpără suflete pentru moarte. Dar Iov nu se vinde, nu se lasă ucis, și-și salvează sufletul. Fără târguială și chiar fără o vorbă, el își trimite cumpărătorul la plimbare pe rotundul pământului.

Un pic de „naratologie" face M. Ciobanu și în reflecțiile despre *Cartea lui Iov*. Pentru el, cartea

veterotestamentară este o istorisire dramatică. Scrie de-a dreptul: o poveste. Ceea ce și definește pe loc: „ce reprezintă o poveste dacă nu o încercare de ordonare a realității, a unei materii ce tinde în mod natural spre destrămare și haos". Povestea dă rigoare referentului, iar acest fapt pare a fi și unul de expresivitate a întregului. Realitatea este vastă și alcătuită pe niveluri. La nivelul superior, Bildad, Țofar și Elifaz apără „adevăruri de nerostit (...) zone misterioase ale realității, lăsate parcă în afara controlului divin". La nivelul inferior, menționează M. Ciobanu, în poveștile fericite, „omului îi este mai ușor să mistifice realitatea".

Nu de puține ori apare în „Însemnări" ceea ce numim naratorul, povestitorul, istorisitorul, scriitorul, autorul. Nu e locul să le nuanțăm statutul. Prezența este cea care interesează. Cartea este despre Iov, deși titlul vorbește despre posesia ei, dar nu cu sensul că personajul ar fi totodată autorul. Acesta nu are nume. Doar numele lui Iov strălucește, alături de cele umbrite ale prietenilor care vin la el tocmai ca să-l părăsească.

Cartea lui Iov este citită de M. Ciobanu tocmai plecând de la un autor: „Cine a gândit istoria lui Iov ...". Întâi există gândirea, proiectul scrierii. Iar scrierea este o istorie, o poveste. Cel care o deapănă este numit direct, în scurt timp de la începere, „istorisitorul". Istorisitorul este deopotrivă activ, istorisește, și pasiv, lasă povestea să se desfășoare trăgându-l după el. „Spune povestea că...".

M. Ciobanu își va asuma în opera literară condiția scriitorului din vremuri străvechi. Vocația lui este actualizat-anacronică la modul clasicist. Cunoscându-și cititorul, se grăbește să-i întâmpine obiecțiile *prezenteiste*. „Vremea vorbirii în principiu, vremea istorisirilor despre soarta celor răi, așa cum s-a păstrat ea în memoria lumii, vremea vorbirii în pilde s-a dus." El însuși se prezintă ca istorisitor, autor de istorisiri. Iar dacă folosește cuvântul *Istorii*, îl ia pur și simplu ca pe unul de o deplină sinonimie.

Comentatorul revine la gânditorul textului interpretat, la autorul care a pornit de la cunoașterea de sine – socratică, putem constata – , cu limitele ei omenești cu tot. „Cel ce a gândit *Cartea lui Iov* s-a cunoscut pe sine însuși destul cât să știe și că, în structura sufletească a omului, există o zonă spre care mesajele din exterior nu pot răzbate decât cu greu."

Gânditorul și personajul cărții (acum, lui M. Ciobanu îi scapă, semnificativ, cuvântul *istoria*) suplinește aici, după închiderea faptelor, ceea ce prietenii înțelepți ai lui Iov nu au: mila pentru cel chinuit. E o compasiune deloc formală, trăită intens, cu nedumerire, revoltă ori descumpănire. Ca și cum el ar fi (un alt) Iov. Gânditorul cărții sau al istoriei deopotrivă cu protagonistul cunosc doar în parte ceea ce fac din ceea ce se încearcă a se face din omul Țării Uț, pregătind apariția celui deopotrivă Fiu al lui Dumnezeu și al Omului. „Cel ce a gândit *Istoria lui Iov*, insistând nu de puține ori asupra neprihănirii acestuia, a scris despre suferințele lui cu o oarecare uimire, și chiar cu indignare. În timp ce el scria, tulburat de ceea ce i se dă să scrie, în Cer se știa că omul poate dobândi neprihănirea și că însuși Fiul lui Dumnezeu, astfel, o va dobândi ca om, pentru ca să poată suferi în felul lui Iov – singur, părăsit de oameni și de Dumnezeu."

Povestea este deopotrivă o evocare îndurerată, foarte vie. În subsolul unei pagini, M. Ciobanu, constatând că în *Iov* este „fiecare detaliu evocat cu precizie dureroasă, până când însuși actul evocării devine o formă a suferinței", aduce laolaltă numele a trei scriitori: „Goethe, Creangă, Gogol". Dintre ei, germanul și rusul vor fi citiți într-un fel aparte în *Istorii* prin Leon Pascal.

Gânditorul (care, în definitiv, înseamnă deopotrivă autorul) are calitatea de regulă cerută cititorului: atenția răbdătoare și aprofundată, adăugată ca o nuanță în plus exactității, precizată în notația despre evocare. „Asupra fiecărei trăsături, cel ce a gândit *Cartea lui Iov* stăruie cu o grijă specială...".

M. Ciobanu remarcă uimit absența poruncilor, a legii suverane în Vechiul Testament, pentru încadrarea ori neîncadrarea nevinovatului. E un fapt de rigoare (să ne amintim că povestea, în concepția lui M. Ciobanu, chiar asta face: conferă rigoare realității). „Cel ce a gândit *Cartea lui Iov* a avut grijă să nu facă prin nici unul dintre personajele sale vreo trimitere la vreo lege anume, lucru cu atât mai curios, cu cât evocarea păcatelor lui Iov este mai amănunțită și mai insistentă." Legea nu poate exista acolo unde lipsesc păcătosul și păcatul.

În sfârșit, M. Ciobanu ajunge să se refere la autor nu ca gânditor, în proiect, cum a făcut-o până aici

de atâtea ori, dar acum, o singură dată, ca scriitor, în execuție. „Cel ce a scris *Cartea lui Iov* și-a asumat un risc mare lăsându-și personajul să gândească la limita cu îndrăzneala, acolo unde în orice clipă pot fi deschise larg porțile blasfemiei și hulei." Constatăm că se produce un transfer al gândirii de la autor către personaj. Gândirea și povestea ajung active. Așa cum povestea se spune și gândirea se gândește, până la capăt, la ultima limită. Nevinovăția nu are opreliști.

Istorisirea este un termen frecvent în „însemnările" despre *Iov*. Situațiile de existență extreme impun formule narative extreme. M. Ciobanu știe că binele, în fapt și din om, produce marea dificultate în a fi făcut cunoscut și reținut. Iscusința istorisitorului fiind rară în acest caz, regula fatală care se impune rămâne „nepriceperea de-a istorisi trecerea unui ceas de fericire". Fericirea convinge rar, pe când răul este primit ușor, asemenea unui zvon. Nici n-ar fi necesar povestitorul, cât ascultătorul (auto)creditabil. „Celui ce istorisește năpaste nu i se cere nici probe, nici documente, nici martori; adesea propria experiență a ascultătorului slujește de dovadă pentru buna-credință a povestitorului."

Cazul cu necazul este al omului universal. „Cel ce a gândit *Cartea lui Iov* a auzit istorisiri despre ziua necazului și știe că ea nu-l ocolește nici pe cel sărac și întristat cu inima, nici pe cel bogat – de ea nu scapă nici capetele încununate." Personajele din *Istorii* sunt puse la felurite încercări ca și cum s-ar afla și ele în ceea ce *Cartea* sau *Istoria lui Iov* numește în mai multe rânduri, asupra cărora nu mă mai aplec, „ziua necazului".

Convenția înscenării (*ca și cum*), prezentă în epica literară a autorului, este detectată și în *Iov*. Numai pentru a convinge, simulant este Creatorul, pentru a impune adevărul, autenticul și a elimina orice îndoială asupra lor. „Dumnezeu, care a inițiat și dialogul, și pariul pe capul lui Iov, se comportă la sfârșitul celor dintâi încercări *ca și cum* n-ar fi cunoscut mai dinainte cum va reacționa Iov, *ca și cum* El însuși ar fi așteptat întâile roade ale provocării." Iov, în sfârșit îndreptățitul, îl urmează pe Dumnezeu în simulare, în afară de orice joc, într-o detașare de bunurile pământești. „Acum trece cu privirea pe deasupra averilor sale ca și cum nu le-ar avea – ". Tot ce face depășește condiția umană comună din prezentul lui, pe toate liniile adânci ale vieții. Ca atare, Iov „simte că trăiește ca și cum ar asculta de niște porunci de neînțeles astăzi (...) el are presimțirea unor vremuri când oamenii vor înțelege să aibă neveste ca și cum nu le-ar avea, să plângă ca și cum n-ar plânge, să se bucure ca și cum nu s-ar bucura, să cumpere ca și cum n-ar stăpâni, să se folosească de lumea aceasta ca și cum nu s-ar folosi de ea."

Acțiunea limbajului face să comunice „însemnările" despre Iov cu literatura autorului. Neînfricatul *Iov*, în vorbirea lui, ajunge până „în locul unde gândurilor le este frică să-și găsească cuvintele". Neprihănitul în totul nu poate să cunoască vinovăția gândirii și nici îndepărtarea cuvintelor de el. La început și chiar uimitor de îndelung timp, lui Iov vizitatorii săi în chip de prieteni îi aplică un fel de tratament antiretoric, cufundându-se șapte zile în tăcere. Ei trăiesc panica vorbirii vătămătoare. Retorica milei nu ar face bine bolii. Iar cauza răului venit asupra bunului lor prieten nu e ușor de aflat. Cu toții au în față omul care nu făcea abatere de la norme, dar îl aflau într-o izbitoare anormalitate. Limitarea durerii li se pare necesară și de agravarea ei se feresc. Ei tac, așadar, câte zile a fost necesar pentru geneza lumii, sugerându-se astfel o regenerare, din „teama de-a nu spori cu vorbe de prisos suferința celui nenorocit...". Ulterior, vorbirea curajoasă, dreaptă, auto-îndreptățită, a lui Iov, îi mută la antipodul tăcerii, în teama de prea multă vorbire, de depășirea autocenzurii instituită de lege. (Acolo vor ajunge fariseii aprinși într-o „ceartă de vorbe cu Isus", amintește M. Ciobanu din *Marcu*, 8.11.) Refugiul gândirii se află în tăcere. Vizitatorii lui Iov apără principiul pedepsirii prompte a păcatului de către Dumnezeu: și „tot ce nu se supune acestui principiu este ținut în ascunzișurile cele mai îndepărtate ale tăcerii".

Nesmeritul Iov, potrivit celorlalți, acuzatorilor săi, „vorbește mult și pe muchie de cuțit". Iov are tăria omenească a „opiniile lui". Și nu-și pierde controlul, e mereu sigur de ce face și ce spune, într-un total acord, de necrezut pentru situația sa. Știe ce gândește și exprimă: „n-am dat voie limbii mele să păcătuiască". Tăcerea care-i este așteptată și lui nu survine, dimpotrivă, nimic nu-i pune stavilă. Suferințele trupului nu-i iau mințile. „La limita extremă a puterilor sale fizice, omul va continua să comunice cu Dumnezeu." Iov

trece această probă care-i atestă nevinovăția. Luptă apoi pentru sine prin limba lui la fel de nevinovată și „cere ca însuși Dumnezeu să-i răspundă".

El știe că Dumnezeu vorbește mereu și chiar tuturor, întrucât numai el poate răspunde, clar, exact. Ceea ce se și întâmplă. „Dumnezeu recunoaște dreptatea vorbirii lui Iov." M. Ciobanu ia seama că în ceea ce privește discuția, chiar inițiativa îi aparține lui Dumnezeu: „Să notăm că nu Satana, ci Dumnezeu provoacă dialogul." Scopul este tocmai obținerea înțelesului și a înțelegerii. Pentru dialog trebuie să existe parteneri cu adevărat interesați. Satana nu face parte dintre aceștia, el „nu face altceva decât să coboare nivelul dialogului". Satana nu gândește și exprimă, el doar manipulează, „se folosește de cuvântul lui Dumnezeu, străduindu-se mai înainte să-i pervertească mesajul." Îngăduitor, Dumnezeu acceptă până la un punct simulacrul. Cititor foarte atent, M. Ciobanu ia seama că Iov dorește să vorbească doar cu Dumnezeu, de la Satana nu are ce să ceară, ca atare cu el „Iov nu stă de vorbă".

Pentru un apărător principial precum unul dintre prietenii lui Iov, Elifaz, alternativa la tăcere este vorbirea răspicată. „Este vremea cuvântului spus de la obraz". Își face o etică din acuzarea bazată pe înțelegerea teologică cea mai aspră. „Vorbirea de rău a naturii umane va fi climatul cel mai prielnic al unei morale leneșe...", notează M. Ciobanu. Iar înțeleptul neînțelegător monologhează ca și cum mai întâi vorbitorul și nu adresantul se cere a fi salvat. „Lui Elifaz îi ajunge pentru propria liniște retorica teologală."

Al patrulea vorbitor aduce o perspectivă nouă. Prin tânărul Elihu, „Ni se făgăduiește o vorbire lăsată în seama duhului (suflării lui Dumnezeu)./El simte că are ceva de spus, că este <plin de cuvinte>...".

Mai este ceva de remarcat despre Elihu. El are, între oameni, rolul *martorului*. „El vorbește ca un martor al dialogului dintre cei patru înțelepți...". Neprihănitul Iov „face apel la însăși mărturia lui Dumnezeu", ca singurul martor al nevinovăției lui.

Tăcerea și vorbirea dețin mai multă sau mai puțină cunoaștere, un *sens* (ne)sigur: ce se știe, se înțelege ori dimpotrivă. Faptul rămâne valabil pentru personajele cărții sau *istoriei* (Iov, nevasta sa, prietenii, Satana și peste toți Dumnezeu) și cititor.

Primul pomenit în „poveste" este Iov – așadar, el ce, cum, cât știe, ar fi o primă întrebare. Știe ceva esențial, fix, încremenit în sensul cel mai bun al cuvântului. „Neprihănitul Iov știe că este neprihănit." Mai cunoaște calea de salvare a omului, fie neprihănit, fie păcătos, în viața pe pământ, în cetate. „Iov știuse că Dumnezeu îl salvează pe cel nedrept din cauza celui drept." Motiv de mare încredere. Iov nu cunoaște însă altceva, nu mai puțin esențial, care îi golește în parte mintea. „Iov nu știe că suferă chiar din pricina neprihănirii lui." Avusese o viață fericită care continua cu totul altfel. Suferindul își trăiește și neînțelegerea: „prețeperea lui este strict limitată", iată una dintre primele constatări ale autorului „Însemnărilor". Iov nu-și înțelege scopul noii vieți, deoarece cauza îi este ascunsă. E vinovat fără vină cunoscută cel care se știe nevinovat, dar condamnat și se împotrivește, nu se pleacă și nu mărturisește ceea ce nu știe. Armonia existenței lui s-a spart. În faptul Iov că-și cunoaște nevinovăția și nu vina constă deruta sa neacceptată: „în această nepotrivire stând sursa unei suferințe morale care face și mai greu de îndurat suferința fizică". Iov este personajul unei drame pus să se caute în necunoscut. „Iov își cunoaște bine nevinovăția, dar nu și rolul pe care-l joacă în disputa dintre Dumnezeu și Satana." Tot ce știe nu-i folosește înțelegerii, iar înțelesul vieții are de fapt o cale fără repere reale. „Iov se află în mâna unei puteri greu de înțeles, ale cărei intenții nu pot fi descifrate din faptele ei." Când o vietuitoare nu se mai zbate în capcană, constată M. Ciobanu, apare „înțelegerea exactă a situației". Iov nu-și oprește zbaterea și nu acceptă condamnarea fără o sentință motivată. Rezistă în trup cum rezistă și-n spirit, trece proba grozavă, într-o competiție singulară, inauguratoare pentru om – nu e nimeni ca el pe pământ. Fericitul, năpăstuitul și iarăși fericitul om din Țara Uț își vede nevinovăția confirmată de instanța Cerului. Ce mai știe, ce mai înțelege el acum, la sfârșitul de dinaintea reînceputului vieții de încă 140 de ani? „Știe că este fericit – și chiar este, dar numai întrucât a izbutit să înțeleagă că lui nu-i poate fi dată aici o fericire deplină." Ceva fundamental încă nu știe, nu trebuie să știe și credem că înțelege: nu află „cauza suferințelor lui". Îi ajunge tăria neprihănirii aptă să înfrunte orice rău. Iov are atâta cunoaștere, știință, înțelegere cât să nu cedeze fricii, să suporte totul și să-și redobândească liniștea deplină.

Neînțelegerea e cât pe ce să o ducă la hula față de Dumnezeu pe nevasta lui Iov. „Nevoia de-a blestema se va naște în ea dintr-o neînțelegere, mai ales din neînțelegerea comportamentului lui Iov." El este exemplar, el ajunge exemplu pentru omul ca nimeni altul pe pământ. Calea aleasă de el, aceea a vieții, este lungă și grea. Femeia, și ea pusă în suferință, alege calea cea mai scurtă și ușoară, pe aceea a morții. Nici nu caută să mai cunoască ce pățesc toți din familie cu întreg avutul lor.

Cât crezi că poți să cunoști? Sau: cât adevăr e în cunoașterea ta? Iov știe ceva și nu știe altceva, dar mai ales știe ce știe și ce nu știe. E nu doar singur, dar e și sigur în cunoaștere și credință. Dar Satana? „Satana cunoaște în parte, ca și omul." Spre deosebire de om, Împotrivitorul ceresc aruncat pe pământ simulează că știe mai mult decât știe. Prietenii lui Iov, înțelepții, pretind că știu totul din partea de cunoaștere dată omului. Iar știința lor capătă sensul unui simulacru. „Ca și Satana, ei nu știu ce se află acolo, în adâncurile inimii omenești." Iar în adânc e cauzalitatea. Chiar pe Iov ei nu-l cunosc cu adevărat. Și tânărul Elihu pretinde a înțelege că Iov nu înțelege ce spune: „Iov vorbește fără pricepere și cuvântările lui sunt lipsite de judecată." Nu-i lipsește însă conștiința diferenței de cunoaștere dintre Dumnezeu și om. Citim acum, odată cu autorul „Însemnărilor", chiar în Iov, 36.5: „Dumnezeu este puternic, dar nu leapădă pe nimeni și este puternic prin tăria priceperii Lui." Înțelegerea lui Dumnezeu de către om este limitată de la Geneză, din Eden. Trebuie doar să se înțeleagă că Dumnezeu „este înțelept de nepătruns". Iar Iov știe pe deplin că Dumnezeu știe și îngăduie totul.

Includ în cartea mea scrisă în căutarea lui Mircea Ciobanu un capitol deloc restrâns despre nume, onomastică îndeosebi. E uimitor câtă atenție capătă numele în *Cartea lui Iov* însemnată de cercetarea înțelesurilor ei prin scriitorul Mircea Ciobanu.

Cartea biblică începe prin a-l identifica pe protagonist, ca ființă, într-un ținut, cu un nume. „Era un om în Țara Uț, care se numea Iov." Numele este ca o armură.

Numele nu e simplă posesie, el e ființă, viață, parte temeinică a creației. Dumnezeu, în Eden (M. Ciobanu nu spune Rai), nici n-a voit să fie unic stăpân peste nume. Ce s-a petrecut acolo între Creator și creatură citim la prezentul istoric în „Însemnări": „Atotputernicul îngăduie participarea omului la creație, acceptând numele pe care acesta le pune viețuitoarelor ce populează pământul și văzduhul...". Omul a dat, Domnul a acceptat. Omul era Adam, înainte de păcatul cel fără de iertare al cunoașterii tot atât cât Creatorul.

Citatul din *Ecleziast*, 6.10, explică: „Ce este o-mul se cunoaște după numele care i s-a dat demult." Aici, obiectul îl include și pe subiect. Numele reunește posesia și identitatea. *In nomen omen.*

Iov poartă un nume unic, pe potriva puterii sale provenite din încredințarea lui Dumnezeu. M. Ciobanu observă și el că chiar a purta un nume înseamnă foarte mult. Sugerează în plus că lipsa numelui ar fi deja o condamnare la moarte ori o agonie nesfârșită după ultima judecată. Pentru cel numit Iov, Dumnezeu a ales un nume luminos. Nu dintr-o dată, dar printr-un proces exemplar. „L-a scos cu o mână tare din suferințele și mai grele pe care le presupune anonimatul, chiar din infernul anonimatului l-a smuls și a făcut ca numele lui să strălucească de la o vreme deasupra tuturor."

Femeia lui Iov, care e de ajuns să fie „numită" astfel, nu poartă niciun nume. „Pentru că nu are un nume (ca și femeia lui Lot)", nu înseamnă că nu suferă, dimpotrivă, „vrednică de milă este și ea". Despre milă, în Iov se vorbește nu de puține ori. N-am să remarc decât faptul că una dintre primele observații ale lui M. Ciobanu este că mila rămâne mai rară chiar decât iubirea. Așa este, dacă Dumnezeu iubește omul, dar îl iartă, îi acordă mila doar celui care nu i se împotrivește.

Bildat nu-l mai deosebește acum pe Iov, cel admirat înainte, de muritorul în păcat. Pe deasupra, pedepsit exemplar ca orice înșelător. Ca și cum Dumnezeu ar putea să fie înșelat. Ei, bine, Bildad spune despre ce pățește păcătosul care nu își depășește condiția pieri-toare: „Îi piere pomenirea de pe pământ, numele lui nu mai este pe uliță." Are parte de judecata și pedeap-sa uitării de către urmași pe pământ, direct și exclusiv, prin nume.

Soarta omului, așa cum o gândește Elifaz, devine nesigură, dar numai într-un sens, acela rău. Totul rămâne proiectat la nivel pământesc, închis. Istoric, faptul sună cunoscut. Omul lui Elifaz duce o viață de

lagăr și, între alte vinovății și pedepse, „omul acesta poate fi ucis, îngropat și însemnat la căpătâi cu un număr în loc de nume (...) altcineva (...) îi schimbă numele după placul inimii lui și pentru a arăta că nici dreptul de-a purta numele de la naștere nu este de neatins”. Diferența față de voia lui Dumnezeu în privința numelui este izbitoare și este șocantă mai cu seamă pentru că este propagată teologic. M. Ciobanu trage în scrisul „Însemnărilor” și de un fir polemic anti-teologic.

Restabilit, în ființă și avere, Iov își salvează numele de la uitare într-un fel eroic, recuceritor – de atributele cele mai râvnite pentru om –, dar îi dă numelui său o viață și mai strălucită. „Abia în crepuscul simte Iov că este bogat și că lumea ce-i duce numele din gură în gură are motive mai multe decât destule să-l socotească fericit. (...) Este iarăși bogat, numele lui este pomenit, când vine vorba de înțelepciune, de faimă pe drept cucerită, de neprihănire.” Încă o dată: în nume este omul, cu viața și averea lui, recucerite, după ce se lepădase de ele, nu și de voia singură aptă de dar a Domnului. Iov își reia argumentul dintru început: „Domnul a dat și Domnul a luat – binecuvântat fie numele Domnului!” Deasupra este numele care are puterea de a da și de a lua cele trupești ca și cele sufletești.

Fericit, bogat, vestit, „cel mai de vază”, neînfricat și neînduplecat în suferința fără limită („Iov va continua să sufere în afara demonstrației, dincolo de necesitățile ei”), el rămâne vrednic de numele lui.

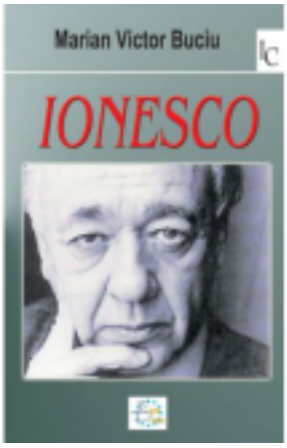

ION PILLAT

Potir amar

Potir amar ... viață, băutură,
Cu tot mai mult venin când anii scad:
Iubirea otrăvită prinde ură.
Paradisiacul vin se face iad.

Când josnici frați de la altar decad,
Credința sfântă de le-a fost sperjură:
Zadarnic cerci, împotmolit în vad,
Tu singur să te speli de neagră zgură.

De ce nu poți ca ei nepăsător
Trădându-ți sufletul să urci pe scara
Cleioasă a îngenuncherilor?

Ci tot ții piept puhoiului nătâng -
Stăpân pe tine, surghiunit în țara
Înaripărilor ce nu se frâng.

Arta poetică

Nu vorbele, tăcerea dă cântecului glas.

Crăciun

Se-oprise steaua, fânul din staul strălucea.

DAN DĂNILĂ

UTOPIA

Dacă toate întrebările ar avea răspuns
și iubirea ar câștiga războiul cu sângele,
într-o înserare ce ar putea fi ultima
în fiecare celulă s-ar dizolva pacea
rodnică precum cancerul și fără scop.

Deși ne-am ceruit cu grijă urechile,
deși ne-am estompat în cenușiuri
dar ne-am tatuat curcubeul pe frunte,
de abia mai deslușim nuanțele pure –
e o antimaterie în noi care dictează
chiar mișcarea browniană a neuronilor,
ni se dictează în somn discursul de mâine
mișcarea, unghiul loviturii, retragerea
și totul devine posibil oriunde, oricând.

Dacă ferestrele pot fi turnate din oțel
în loc de uși am putea pune ghilotine,
dacă lanțurile ar fi bătute din flori negre,
pușcăriile dacă ar mirosi a levănțică,
deținuții ar citi dylan thomas, ivănescu,
chomsky, dante și sonetele lui shakespeare,
tristele, arta iubirii, ulysses, ramayana.
Iar noi cei rămași afară, nerăbdători,
greu încolțind la umbra prietenilor
din panteonul mort al scriitorilor lumii
am putea folosi spori în loc de cuvinte,
polen, puful staminelor pe limbă
și degetele ne-ar îngrășa pământul
mai lent decât înjumătățirea uraniului.

În timp ce zâmbim cu toate focoasele
sub tălpi și cutia pandorei, iar pletele
meduzei nu mai sperie pe nimeni,
noi suntem vandalii cu telefoane mobile,
noi ne scriem numele pe piramide.
După ce am răstălmăcit tot ce era
nerăstălmăcit, după ce am urinat
în vacanța mare pe sarcofage etrusce,
am spart nasul și urechile lui orfeu,
am împușcat profesorul charismatic,
am incendiat tablourile celebre,
am lovit fecioara lui michelangelo,
am râs de poeții cu statui sau fără,
am bătut ologii și orbii din plictiseală,
am violat și ne-am bătut joc de viață,
în toate fazele ei banale și extraordinare.

Dacă am crede toate jurămintele false
sau politicienii ar spune și adevărul,
(de parcă Ianus s-ar putea privi în oglindă),
dacă și-ar întoarce pe dos buzunarele
s-ar vedea pete, poate de sânge închegat
și fițuici, cifre, numere cu socoteli de acasă
cu parole mai tari decât iarba fiarelor
care deschid conturi secrete din insule.
Dar unde e belșugul frust al orelor pierdute
după ce zadarnic am încercat să exportăm
doina, eminescu, dorul, plaiul, ce mai este
neadumbrit, nescuipat, nepângărit încă,
neprins în colbul dosarelor pământii
pe care le disecă mereu oameni cu măști
inspirând duhoarea atâtor cadavre
uitate, aproape virtuale peste timp,
anonime, martiri fără cruce, pruncime
sacrificată, adolescenți amăgiți cu lozinci
sau naivi din naștere îndopați cu marxism,
cu un ochi pe făina de opiu și cu altul
pe blidul de linte, dar niciodată sătui.
Iar când nu va mai fi nici o pădure
vor arde mocnit biblioteci sub cazane
riscând să își piardă toate cuvintele,
unora li se face tot mai mult loc pe lume,

alții renunță în fiecare dimineață
și sar cu paraşutele de pe blocuri sau
se scufundă în ocean, lacrima peștilor.

Cei care pleacă pentru o idee cât vârful
de ac, îngroșând rândurile pelerinilor,
căutătorilor de comori, magelanilor,
deștărații lor, globetrotterilor, cu o carte
mai veche de răsfoit, iarăși și iarăși,
în bagajul greu, ușor, aproape, departe,
singura moștenire pentru cei de dincolo
care s-au exilat în utopie fără regrete..

POEM

Numai din culoarea ochilor plecând
însetat îți vei recunoaște chipul,
vei ajunge să te mulțumești
cu tăcerea unei flori. O cameră
a deznădejdii care se resfiră,
o piruetă a destinului nevrednic
sau istoria unei lacrimi prea lente.

Nimeni nu a văzut cum se naște
din paloarea lui de la început
trupul vieții îmbălsămat în ceară,
patima oricărui cuvânt nescris,
cenușa nemuritoare, pergamentul.

Din tandrețe odată căzut, dintre
șaradele orelor galbene, degeaba
îți amintești tinerețea și nopțile,
mireasma, spaima de nemișcare,
acel anotimp al dulcilor zăpezi,
al zborului către limite, fumul
cu care se scriu toate regretele –
oare această istorie este adevărată
sau doar milă, un somn planetar?

Strigătul trecut prin oglinzi, uitarea
ca o boală a argintului negru,
oxidul fantastic adunat în irișii
la fel de adevărat ca un jurământ
de iubire, acest poem ultrasecret
al fiecăruia. Împăcarea cu viața,
cu noaptea, cu moartea timpului,
cu orice relicvă aproape sfântă –.
copilul în pântecul mamei cântă,
lumea este doar ecoul indiferent.

Amintirea lacrimilor, pietrișul
rostogolit peste decenii, furat
de culegătorii nemiloși de mac,
sclavi ai desfrâului selenar, cei
ce aprind focuri în octombrie:
doar apa stingerii e nemuritoare.

În goană timpul dacă te ajunge,
tu, privindu-l prin ochii măștii
te lași întrecut, în trecutul drum
cum arta relevată a unui peisaj
interior se lasă în urmă, un vis
ca o lumină aproape palpabilă,
pe care te poți sprijini oricând.

Iar carnea și oasele îndurerate
vor avea un chip spre amintire,
astfel, surd și orb, mai întreg
și mai odihnit, o piatră mai albă
decât dansatorul care obosește.

O pasăre cântătoare mă trezește
în fiecare dimineață, cu grijă
și imediat presimt o nouă iubire,
o altă piruetă lentă care e viața.
Cerul se întoarce spre mine și
mă privește de parcă sunt aici
pentru o misiune astrală. Chiar.

Sculptură de: **Herbert Werner Mühlroth**

IOSIF BRODSKI
(1940–1996)

Versuri cu epigraf

Ceea ce-i este permis lui Jupiter
nu-i este permis și unui bou.

În fața zeului oricine-i gol,
gol,
Jalnic și gol, oricine
e nimeni.
Ah,
în fiece muzică e Bach,
În fiece eu – al meu, al tău
e un zeu.
Însă vecia –
zeilor li-i dată.
Ce-i trecător –
li-i dat boilor
din jug
sau cireadă....
Zeiește ne va fi dat tuturor
amurgul zeilor.
Și ar trebui să cutezăm a risca
cu cerul și noi,
chiar dacă nu-i exclus
s-o facem aiurea.
Nu o dată ne vor mai răstigni
ca pe urmă să spună:
decădere.
Și vom urla de răni, de durere.
După care vom râvni daruri...
Fiecare are propriul
altar,
Fiecare are propriul
mormânt
în cimitir
sau pe coclauri.
Fă-ți de cap, fură, roagă-te!
Fii singur ca singurătatea degetelor!...
...Pentru că boilor
biciul li-i dat,
Eterna cruce
zeilor.

1958

Din „Versuri despre campania de iarnă din anul 1980”

III

Nostalgicul cânt al unul slavon în Asia.
Carnea porcească a omului,
crudă, înghețată
stă pe raftul caravanseraiului.
Mocnește fizicul, picioarele au rebegit;
iz de cârpe, de baie părăsită. Te miri
că visele sunt uniforme, ca mantalele.
Mai multe cartușe decât amintiri,
iar în gură – gust grețos de urlet „ura”.
Glorie femeilor care, cu priviri plecate, străine.
mergeau spăsite la avort, în anii șaptezeci,
astfel salvând țara de o mare rușine!

Iosif Brodski născut în Leningrad. În anul 1958, ziarul „Vecernii Leningrad” („Leningradul de Seară”), publică foiletonul „Un trântor de la periferia literaturii”, după care începe o perioadă de urmărire a poetului. În februarie 1964, este arestat. În urma unui proces aranjat, este trimis la o expertiză medicală, apoi internat la psihiatrie, unde rămâne trei zile. În iunie 1964, este condamnat „pentru parazitism social”, deportat temporar în regiunea Arhanghelsk. În 1972 emigrează în Austria, în același an stabilindu-se în SUA. A predat la universități americane și britanice. În 1987 a fost distins cu Premiul Nobel, iar în 1991 i s-a acordat titlul de poet laureat al SUA. Înmormântat la cimitirul San Michele din Veneția.

Traducere și prezentare: LEO BUTNARU

RADU GYR

Jesus in der Zelle

Heute Nacht Jesus betrat meine Zelle.
Oh, wie traurig und wie hoch schien Christus!
Der Mond folgte Ihn, in der Zelle
Und machte Ihn größer und noch trauriger.

Seine Hände schienen wie Lilien auf Gräber;
Die Augen tief so manche Wälder.
Der Mond deckte mit Silber seine Kleider ab
Und versilberte die alten Nagellöcher.

Erstaunt sprang ich unter der grauen Decke hervor:
- Woher kommst du, Herr, aus welchem Jahrhundert?
Jesus legte sanft einen Finger auf seinen Mund
um mir Zeichen zu geben zu schweigen.

Er setzte sich neben mich auf die Matte:
"Lege deine Hand auf meine Wunden!"
An den Knöcheln hatte er Nagelspuren und Rost
So als hätte er einmal Ketten getragen.

Seufzend streckte er seine abgerackerten Knochen
auf meiner Matte mit schwarze Käfern aus.
Der Mond leuchtete, aber die dicken Balken
streckten Ruten auf Seinem Schnee aus.

Die Zelle sah wie ein Berg aus, wie ein Schädel
und wimmelte von Läuse und Mäuse.
Ich fühlte wie mein Kopf auf meine Hand fiel
und bin tausend Jahre lang eingeschlafen ...

Als ich aus der Untiefe erwachte,
das Stroh roch nach Rosen.
Ich war in der Zelle, der Mond leuchtete,
nur Jesus war nirgendwo ...

Ich streckte meine Arme aus, niemand, Stille.
Ich fragte die Wand: keine Antwort!
Nur kalte Strahlen, scharfe in die Ecken,
mit ihrem Speer haben sie mich durchbohrt ....

- Wo bist du, Herr? Ich schrie das Gitter an.
Vom Mond kam Weihrauch...
Ich fühlte an meinen Händen
Spuren seiner Nägel.

Deutsche Version: **MAXIMILIAN DENGG**

Radu Gyr Pseudonym von Radu Ștefan Demetrescu; geb. 2. März 1905, Câmpulung-Muscel - gest. 29. April 1975, Bukarest, war ein rumänischer Dichter, Essayist, Dramatiker und Journalist. Er war 20 Jahre inhaftiert und wurde nie vollständig als Schriftsteller rehabilitiert. Nachdem er einige Zeit im Gefängnis verbracht hatte, wurde Radu Gyr an die Ostfront geschickt. 1958 wurde er von den kommunistischen Behörden wegen seines Gedichts zum Tode verurteilt, das vom Regime als subversiv angesehen wurde: "Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane!" ("Steh jetzt auf, Gheorghe, steh jetzt auf, Ion!") Das Gedicht forderte Bauern und Rumänen auf, sich unter Gattungsnamen gegen das kommunistische diktatorische Regime zu erheben.

WERNER GÖBL

Der Jahreskalender

Sicher kennen sie diese großen Wandkalender mit 12 Bildern. Für jeden Monat ein anderen Blick. Wie sie wissen, sind sie auch sehr lehr- und hilfreich. Da spreche ich aus eigener Erfahrung. Nun bin ich schon 74 Jahre alt. Körperlich hapert es ein bisschen, aber geistig bin ich topfit. Vor 3 Jahren, 7 Monaten nach unserer goldenen Hochzeit, starb meine Frau. An einem Nachmittag sagte sie zu mir, dass sie müde sei und sich für eine Weile hinlegen möchte. Sie ist nie wieder aufgestanden. Ein Traum Tod. Es war eine Ehe wie im Bilderbuch. Anfangs, nach ihrem Tod, hatte ich ein paar Schwierigkeiten mit dem Alleinsein. Zwei von meinen 4 Kindern wollten mich zu sich nehmen. Ich bin pflegeleicht und habe eine Rente mit der man sehr gut leben kann. Das habe ich abgelehnt. Aber in ein Heim will ich auch nicht. Darüber habe ich so einigen Geschichten gehört die mich davon abschrecken. Doch kommen wir zurück zu unseren Kalendern. Es war immer ein Genuss uns einen neuen anzuschaffen. Was haben wir da nicht alles an der Wand gehabt. Hunden, Blumen, Landschaften, Puppen, Gemälden, Städten, Katzen, Schriftstellern und, und, und. Sogar ein paar Urlaube haben wir gemacht nach <Empfehlungen> von diesen Kalendern. Letztes Jahr, Anfang Dezember, hat es mich einfach gejuckt. Ich wollte etwas Besonderes haben, etwas noch nie Dagewesenes. Und so kam ich auf den Gedanken auf einen Kalender mit nackten Frauen.

Im Supermarkt habe ich es gar nicht versucht. Stellen sie sich vor, an der Kasse, ich und diesen Kalender. Ich war im Internet findig und habe ihn mir per Paketdienst zukommen lassen. Als ich ihn in den Händen hatte und durchblätterte, überrollte mich ein schlechtes Gefühl. <So etwas kommt mir nicht auf die Wand!> hätte Rosemarie, meine Frau, dazu gesagt. Das hat sich aber schnell gelegt. Und so habe ich das neue Jahr mit Jessica angefangen. So habe ich sie getauft. Wie sie sehen werden, musste der erste Buchstabe, bei dieser Taufe, mit dem Monat einstimmen. Sicher habe ich mich vorgestellt. <Hallo! Jessica. Ich bin…>. Eben das Übliche: Alter, Beruf, Hobbys usw. Und dann zum Schluss folgendes: Auch wenn du mich nicht heiraten willst, ein Monat werden wir zusammenleben und müssen miteinander zu Recht kommen. Wie sie ahnen, war das Neuland für mich. Nicht nur etliche Erinnerungen sind da wach geworden in mir, sondern aus dem Jenseits mischte auch Rosemarie mit. Zumindest am Anfang. Und dann kam der 31. Januar. Scheidung war für mich, mehr oder weniger, ein Fremdwort. Als Abschied sagte ich zu ihr: <Jessica! So schön es auch mit dir war, wir müssen uns jetzt trennen. So sind nun mal die Spielregeln!>. Nebenbei sei vermerkt, dass es ab und zu auch ein kleines Problem gab. Das waren die Tage wo ich Besuch hatte. Da musste <die Neue> unterm Bett verschwinden. Mit Felicia war es ganz anders. Da hatte ich schon meine Erfahrungen. Mit ihr bin ich in eine neue Welt hineingetaucht. Im Gegensatz zu Jessica war sie auch komplett nackt. Keine Hülle, gar nichts. Sie hatte langen dunkelbraunen Haare und einen verführerischen Blick. Ihr Busen war nicht zu klein und nicht zu groß. Ihre Beine waren nicht zu lang und nicht zu kurz. In einem Wort: ein Engel! Mit Maria bin ich in den Frühling hineingestartet. Sie war die erste die mit mir Versteck spielte. Die Beine überkreuzt, so dass, man nicht sehen konnte was dazwischen ist. Ein Unterarm über den Busen und die andere Hand auf den Kopf gelegt. Alles Knospen wo man nicht wusste was da heranwachsen wird. Mathilda war die schmutzigste von allen. Das müssen sie wortwörtlich nehmen. Von oben bis unten, und sogar im Gesicht, war sie verschmiert mit Motorenöl. Und das gebrauchtes. Ich habe ihr klipp und klar gesagt: <Das werde ich nicht weglecken. Wenn schon, dann

Sahne!>. Mit Jolanda hatte ich den ersten richtigen Streit. Den Piercing an dem Bauchnabel konnte ich noch verkraften aber da unten, am kleinen Tor zur Welt, das war mir zu viel. Und nicht einer, sondern 4. Nicht mal ums Verrecken wollte sie die wegmachen. Das ist aber noch nicht alles. Mit ihren unschuldigen Augen fragte sie mich: <Hast du ein Problem damit?>. Sogar ihre wunderbaren Strapse konnten den Rest nicht mehr wettmachen. Und dann kam auch das nächste Problem: der Juli. Schon die dritte Frau mit <J>. Nach langen Überlegungen habe ich sie Jasmin getauft. Zuerst wollte ich nicht, weil meine Frau eine Freundin mit diesem Namen hatte. Letztendlich habe ich sie Jasmin genannt, weil <die Neue> etwas hatte was ich bei den anderen vermisste, nämlich die Haare da unten. Dazu sei nur vermerkt, dass Rosemarie mich einmal fragte: <Was denken sich dabei diese jungen Frauen, wenn sie sich da unten die Haare rasieren?>. Diese Frage konnte ich ihr nicht beantworten. Mit Angelina habe ich einen schönen Sommer erlebt. Sie war die bescheidenste von allen. Schon ihre Körperhaltung sagte mir: <Es ist nicht viel was ich dir zeigen kann, aber es ist alles echt!>. Es war eben kein heißer Sommer, sondern einen angenehmen. Sabrina war, um es poetisch auszudrücken, ein Korb voll mit Früchten. Ich war schon ein alter Fuchs, im <Fremdgehen>, und freute mich unendlich auf diesen Herbstwind. Unwiderstehlich waren ihre Locken. Wie bei keiner andere harmonierten die mit dem Rest. Olivia war die erste die nicht einverstanden war mit ihrem Namen. Ich wollte sie umtaufen, aber weit und breit habe ich keinen anderen Name gefunden. Auch mein Versuch, sie umzustimmen, hat fehlgeschlagen. Ich sagte ihr, anfangs noch hoffnungsvoll, immer wieder: <Nicht der Name macht den Mensch, sondern der Mensch den Namen!>. Bis zum Schluss hat sie ihren Blick von mir abgewendet. Natalie war die Neugeborene. Sie wollte alles in Schatten stellen, was ich bis dahin erlebte. Das ist ihr nicht gelungen. Nun bin ich mit Daniela zusammen. Das für nur noch ein paar Tage. Ein Kalender für das nächste Jahr ist nicht in Sicht. Einer der den jetzigen toppen könnte, liegt über mein Vorstellungsvermögen. Sicher wird dadurch, im neuen Jahr, eine Leere in mein Leben hineinbrechen. Oder auch nicht. Ich werde weiterhin die Enten am Fluss füttern. Und, wer weiß es schon, vielleicht eines Tages werde ich eine alte, gleichgesinnte Dame begegnen. Der könnte ich so einigen Geschichten erzählen.

Faktencheck

Wenn ich etwas gelernt habe, in den letzten Monaten, dann das: <Fast nichts ist so wie man glaubt das es sei. Nicht mal dann, wenn man handfeste Beweise dafür hat.> Und das verdanke ich dieser wunderbarer Frau, die jetzt neben mir sitzt und die sich bereit erklärt hat mit mir durch Dick und Dünn zu gehen. Wie haben wir uns kennengelernt? Das ist eine Geschichte die jeden großen Schriftsteller neidisch machen würde. Mit Hand aufs Herz kann ich behauten: <Die schönsten Geschichten schreibt das Leben!>

Also!

Es war ein Samstag anfangs Juli. Die andauernde Hitze hat mich ins Schwimmbad gelockt. Doch die neue Maßnahmen, wegen dem Corona Virus, hat diesen Wunsch etwas gedämpft. Aber etwas Besseres hatte ich nicht zu tun. Mit der Sporttasche in einer Hand und der Schutzmaske, für alle Fälle, in der andere habe ich mich auf den Weg gemacht. Auf den ersten Blick waren viele Plätze frei. Bezogen auf die 2 Meter Abstand Regelung ist es dann doch eng geworden. Auch die allgemeine Stimmung war nicht wie gewöhnt. Da habe ich eine Parklücke zwischen einem älterem Paar und Silvia gefunden. Damals wusste ich noch nicht wie sie heiße und, muss ich ehrlich gestehen, ist mir auch nichts Besonderes bei ihr aufgefallen, weder die Beine noch den Busen. In regelmäßigen Abständen hat der Bademeister die erforderlichen Maßnahmen kundgegeben.

-Wie oft wird er das noch wiederholen? nahm ich ihre Stimme wahr.

-Hast du mir diese Frage gestellt?

-Nicht direkt.

-Indirekt kann ich dir antworten, dass dieser Mann nur seinen Job tut.

Aber es nervt mich.

Mich hat es nicht genervt. Damit hat sich die Stille zwischen uns gelegt. Zuerst machte sie eine Schwimmrunde. Danach ich. Als ich mich abtrocknete, ist mir ihr bedrücktes Gesicht aufgefallen. Was sich dahinter verbirgt, wäre mir in meinen schlimmsten Szenarien nicht durch den Kopf gegangen. Dennoch ahnte ich, dass es etwas mit dem Virus zu tun haben könnte. Insofern habe ich mich ganz vorsichtig herangetastet.

-Was denkst du über den neuen Virus? fragte ich ganz neutral.

-Gar nichts mehr.

-Mag sein, dass so manche Maßnahmen übertrieben sind aber was sich da im Internet abspielt, das sind hauptsächlich Ver…

-Sage es nicht. Ich will dieses Wort nicht mehr hören. Wir können nicht alle die gleiche Ansicht über etwas haben. Was ich denke ist meine Meinung. Und wenn die jemandem nicht ins Kramm passt, dann heißt es noch lange nicht, dass ich Unrecht habe.

Das hat mich ein bisschen nachdenklich gemacht.

-Übrigens! Ich bin Sebastian.

-Silvia.

Ich setzte mich auf die Badedecke mit dem Blick in ihrer Richtung. Sie tat es auch. Es war wie eine Einladung zu einem offenen Gespräch. Dummerweise wusste ich nicht an welcher Tür ich anklopfen soll. Da sie nichts sagte, habe ich mich entschlossen aufs Ganze zu gehen.

-Ich möchte dir nicht zu nahe treten, aber du hast etwas auf dem Herzen. Wir werden uns wahrscheinlich nie wieder sehen. Also lass es raus.

Tränen stauten sich in ihren Augen. Das hat mich in Verlegenheit gebracht.

-Silvia!

Es war höchstwahrscheinlich der Ton meiner Stimme die ihr Mut gegeben hat.

-Eigentlich müsste ich mich freuen für das was vor gut drei Wochen geschehen ist. Ich kann es aber noch nicht.

-Da verstehe ich jetzt gar nichts mehr.

Ein unschuldiges Lächeln kam mir entgegen. Dazu noch die Tränen in ihren Augen. Das hat mich umgehauen. Es war der Augenblick wo ich mich in sie verliebt habe. Mit einer ruhigen Stimme fing sie an zu erzählen.

-Wenn mir jemanden einen Tag vorher gesagt hätte, dass Antonia nicht meine Freundin sei, hätte ich ihm den Stinkfinger gezeigt. Es war für mich keine übliche Freundschaft. Unsere Beziehung ging so weit, dass wir glaubten wir seien Lesben. Nicht selten kam es vor, dass wir beide ein Treffen mit unseren Jungs abgesagt haben nur weil wir etwas gemeinsam vorhatten. Wie das Leben so manchmal will, haben wir uns fast 6 Wochen nicht mehr gesehen. Umso grösser war für mich die Freude des Wiedersehens. Ich bin ihr entgegen gerannt und sprang ihr an den Hals. Unerwartet hat sie mich abgestoßen und gleichzeitig gesagt <Bist du wahnsinnig?>. <Was ist los?> habe ich sie erstaunt gefragt. <Du könntest mich anstecken!> war ihre Antwort und Sorge. Da ging das Lämpchen bei mir an. Ich war sprachlos. Es kam kein Wort mehr aus mir heraus. Ich habe mich umgedreht und bin gegangen. Ihrerseits keine Reaktion mich aufzuhalten. Seitdem habe ich keine Nachricht mehr bekommen und ich habe ihr auch keine geschickt.

Das war aber noch nicht alles. Was sie am meisten bedrückte, kam erst. Nach einer kurzen Pause hat sie es losgelassen.

-Angenommen eine von uns hätte die andere angesteckt. Dann hätten wir gemeinsam 2 Wochen Quarantäne gehabt. Zwei Wochen nur für uns zwei. Ein Traum.

Danach hatte sie ihre Brillen aufgesetzt und sich auf den Rücken gelegt. Ich tat es auch. Wir blickten in den Himmel so als hätten wir da die Zukunft sehen können. Wir sahen sie aber nicht. Und für mich war das Gespräch noch nicht beendet. Ich wollte nicht über Antonia lästern, schon dadurch weil ich sie nicht kannte, aber auch nicht Silvia in Schutz nehmen. Ich habe es auf diplomatischem Weg versucht.

-Ich möchte jetzt nicht das Thema mit dem Virus neu aufwühlen. Ich glaube wir haben alle irgendwie die Schnauze voll davon. Vielleicht erst in ein paar Jahren werden wir erfahren welche Politikern, unsere oder die von Schweden, die richtige Entscheidungen getroffen haben.

Ihre Reaktion war schneller als erwartet.

-In meinem Fall geht es nicht um Entscheidungen sondern um Gefühle. Nur um Gefühle. Und die haben nun mal ihre eigenen Gesetze. Verstehst du das?

-Schon.

Und das war nicht gelogen. Auch ich hatte so meine Erfahrungen mit der erste große Liebe. Doch meine Antwort hat sie nicht überzeugt. Glücklicherweise hat sie nachgelegt.

-Stell dir vor du hättest dich in mich verliebt oder umgekehrt. Wie würden wir darauf reagieren?

Nun glaubte ich, in der Klemme zu stecken. Mir blieb nichts anderes übrig als ihr die Wahrheit zu sagen.

-Das mit dem Verliebt sein, muss ich mir nicht mehr vorstellen.

Wie ich damit umgehen soll, in der neue Lage, war für mich selbst einen großen Frage Zeichen. Viel Zeit zum Überlegen hatte ich nicht, denn sie sprang auf.

-Was? Du auch?

Ein paar Tagen später hatte sie mir gebeichtet wie und wann es bei ihr geschehen ist. Schon kurz vor mir. Ihre Begründung: noch nie hat bis dahin jemanden ihren Namen so gefühlvoll ausgesprochen wie ich. Das nebenbei vermerkt. Ich war es, und dann doch nicht, überrascht von ihrer Geständnis. Was noch folgte, war für mich wie in Trance. Auf jeden Fall bin ich auch aufgesprungen. Ich weiß nicht mehr wer den ersten Schritt machte. Der 2 Meter Abstand war für uns außer Betrieb. Dennoch folgte nur einen kurzen und flüchtigen Kuss. Gleichzeitig schauten wir in Richtung Bademeister. Wie nicht anders erwartet, standen wir in seinem Visier. Unerwartet für uns hat er seinen Blick von uns abgewendet so als hätte er uns nicht „erwischt“. Damit war der Faktencheck vollzogen.

Tiparul executat la:
Druck und Bindung
DRUCKEREI LINDEMANN
STIFTSTRASSE 49
63075 OFFENBACH
B.R.DEUTSCHLAND

„Degeaba-ţi străluceşte mintea dacă inima-ţi este întunecată.”

Vasile Alecsandri

ISSN 2197-6236